

รายงานวิจัยท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

แนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโขทัย
จังหวัดปัตตานี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและกลุ่มมุสลิมะห์

โดย มัรยัม สาเม๊ะ และคณะ

กรกฎาคม 2548

รายงานวิจัยท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

แนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโขทัย
จังหวัดปัตตานี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และกลุ่มมุสลิมะฮ์

มัธยม	สามเวิ้ง	ประธานศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา
ฮาลูมา	อ๊อ	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา
ฮาซิบะ	กรียา	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา
มารียัม	สาละ	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา
พาตือเม๊ะ	สตาปอ	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา
เต๊ะหาวอ	สาละ	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “แนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโขทัย อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและกลุ่มมุสลิมะห์” เริ่มต้นจากปัญหาที่ความสัมพันธ์ของเครือข่ายสตรีมุสลิม (มุสลิมะห์) ที่ห่างหายไป จากเดิมที่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมลำบากด้วยกัน เพื่อจัดตั้งศูนย์เด็กกำพร้า ด้วยหวังให้เป็นบ้านพักพิงอบอุ่นให้เด็กๆ ผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่หลักการศาสนาอิสลามบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมมุสลิมต้องมีหน้าที่ดูแลเด็กอนาถาเหล่านี้

นอกจากนี้ อุปสรรคสำคัญคือกำแพงที่กั้นกลางระหว่างศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย กับชุมชนที่อยู่รายรอบ มิใช่กำแพงก่ออิฐถือปูนที่มองเห็นด้วยตา หากแต่เป็นกำแพงแห่งความไม่เข้าใจ ความคลางแคลงใจ ความสงสัยถึงการบริหารงานของศูนย์เด็กกำพร้าฯ อันเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยนี้

ผลแห่งความพยายามตรากตรำร่วมกันมาอย่างอดทน เริ่มตั้งแต่การถอดบทเรียนทบทวนการทำงานภายใน การลงไปพูดคุยกับชุมชนในพื้นที่ การเปิดโอกาสให้ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้นำ ศิษย์เก่า ศิษย์ใหม่ ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน การหมั่นปรึกษาหารือกันเป็นประจำ และการไปเติมเต็มความรู้จากที่ต่างๆ ส่วนหนึ่ง ได้ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกันและกัน ช่วยเพิ่มพูนสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้ทราบถึงเหตุแห่งความไม่ร่วมมืออันค้างคาใจมาแสนนาน นั่นคือขาดการประสานงานกับชุมชน ส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมโดยลำพัง ไม่มีการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะด้านการเรียน การสอน การบริหารงานภายใน รวมไปถึงการดำเนินงานภายนอกศูนย์ฯ ทั้งยังประสบปัญหาด้านบุคลากรไม่เพียงพอ ขาดประสบการณ์ในการเรียนการสอน ตัวเด็กก็ยังไม่มั่นใจในการพัฒนาตนเอง ขาดความรับผิดชอบ สำนึกถอยหลัง ไม่สามัคคี ขาดระเบียบวินัย

ข้อค้นพบดังกล่าว นำไปสู่ข้อสรุปร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ถึงแนวทางการพัฒนาการทำงานภายในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

1) สร้างการมีส่วนร่วม โดยการประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้ชุมชนรับทราบ สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยการเข้าไปประสานเยี่ยมเยียนชุมชน และให้บริการทางสังคมตามศักยภาพด้วย เช่น การบริจาคข้าวสาร การบริจาคซากาต ตลอดจนมีการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานกับศูนย์เด็กกำพร้าที่อื่นบ้าง

2) จัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ที่ชัดเจนในรูปแบบของชุมชน และพร้อมให้ทุกฝ่ายสามารถตรวจสอบได้

3) พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนและพี่เลี้ยง โดยการจัดอบรมด้านการสอนและอบรมด้านจิตวิทยาเด็ก ให้แก่พี่เลี้ยงอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง รวมทั้งจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น และควรคัดเลือกพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์อย่างน้อย 2 ปี และมีเทคนิคการดูแลเด็ก

4) พัฒนาเด็ก ควรปรับพื้นฐานเด็กก่อนวัยเรียน เอาใจใส่ปัญหาของเด็กเป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่เด็ก และประสานกับผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของเด็ก รวมทั้งอบรมให้เด็กรู้จักตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย แต่ไม่เข้มงวดเกินไป และจัดกิจกรรมเรียนรู้ให้เด็ก ทั้งในและนอกสถานที่

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทที่ 1 สรุปโครงการวิจัยโดยย่อ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	1
วัตถุประสงค์	1
วิธีการดำเนินการ	2
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2 บริบทชุมชน	3
สภาพพื้นที่	3
สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	5
ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ และระบบกรรมสิทธิ์	12
สภาพทางเศรษฐกิจ	13
สภาพปัญหาของชุมชน สังคม	14
ความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน	14
บทที่ 3 การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	15
เด็กกำพร้า : นิยามและความหมาย	15
เด็กกำพร้า : ศาสนบัญญัติในอัล-กุรอาน	15
บทบาทของสังคมมุสลิมที่มีต่อเด็กกำพร้า	16
สังคมมุสลิมกับบทบาทการดูแลเด็กกำพร้า	17
งานของมัสยิดที่เอื้อต่อการดูแลเด็กกำพร้า	17
การสงเคราะห์เด็กกำพร้าในเชิงเปรียบเทียบ	17
ความจำเป็นที่ต้องจัดตั้งศูนย์เด็กกำพร้าในมุมมองของมุสลิม	22
บทที่ 4 กระบวนการดำเนินงานวิจัย	23
เวทีชี้แจงสัญญาโครงการวิจัย	23
การประชุมประจำเดือนของทีมวิจัย	23
กิจกรรมการประชุมในแต่ละเดือนของคณะกรรมการศูนย์กำพร้าฯ	24
การศึกษาบริบทชุมชน	25
การสัมภาษณ์ชุมชน	26
การถอดบทเรียนการทำงานของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุไหงปาแน	27
การศึกษาดูงานศูนย์เด็กกำพร้า	30

	หน้า
บทที่ 5 ผลการดำเนินงาน	32
ความเป็นมาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย	32
การบริหารงบประมาณของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย	34
จำนวนนักเรียนและบุคลากรของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย	35
โครงสร้างการบริหารศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย	36
การจัดการเรียนการสอนของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย	40
ความเป็นอยู่ของเด็กและครูในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย	45
ข้อคิดจากการศึกษาดูงานศูนย์เด็กกำพร้าในที่อื่นๆ	48
มุมมองของกลุ่มคนอันหลากหลายที่มีต่อศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย	51
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย	61
บททวนการทำงาน : ยอมรับ เข้าใจ พร้อมแก้ไข	61
การเรียนรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง	62
อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างทาง	64
ความคาดหวังในบทบาทของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย	65
ภาคผนวก	66
ภาพกิจกรรมของโครงการ	67
ทีมวิจัยโครงการ	86
ตัวอย่างแบบสอบถาม	91
กิจกรรมศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย จากสื่อต่างๆ	95
สิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย	107

บทที่ 1

สรุปโครงการวิจัยโดยย่อ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กลุ่มมุสลิมะฮ์ (สตรีมุสลิม) ที่เกิดจากการรวมตัวของเยาวชนสตรีที่สำเร็จการศึกษาวิชาสามัญและศาสนา ซึ่งมีโอกาส ไปอบรมจริยธรรม แก่กลุ่มแม่บ้าน ในชุมชนชาวไทยมุสลิม ในจังหวัด ปัตตานี ยะลา และสงขลา และได้พบเห็นสภาพชีวิต ของเด็กกำพร้า เด็กยากจนอนาถาที่ถูกทอดทิ้งในชนบท จึงได้ทำการเลี้ยงดูอบรมเด็กเหล่านี้ และได้ก่อตั้ง ศูนย์เด็กกำพร้า และยากจนหญิงบ้านสุโหงปาแน ขึ้นใน ปี 2533

ปัจจุบันศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโหงปาแน มีเด็กผู้หญิง 145 คน ส่วนใหญ่เป็นเด็กจากจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา ตรัง กรุงเทพฯ ซึ่งมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ทั้งนี้ ทางศูนย์ฯ ได้ให้การศึกษาด้านศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพ โดยด้านศาสนา ได้จัดสอนจนถึงชั้น 4 อิบติดาอ์ ด้านสามัญสอนถึงชั้นมัธยม ด้านอาชีพเป็นหลักสูตรเร่งรัดของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เช่น ด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า อาหาร ของชำร่วย เป็นต้น

จากการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในระยะที่ผ่านมา ได้ประสบกับปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านจิตสำนึก ความทุพพิกาล และความคิด ที่จะปรับปรุงแก้ไขปัญหาร่วมกัน ที่นับวันยิ่งจะลดลง เนื่องจากในระยะหลัง สมาชิกกลุ่ม มิได้พบเจอกัน อย่างสม่ำเสมอเหมือนแต่ก่อน ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้าง ให้การทำงานของกลุ่มเครือข่ายมุสลิมะฮ์ มีการทำงานที่เข้มแข็งขึ้น จึงเห็นควรให้มีการศึกษาวิจัยอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการปลุกจิตสำนึกร่วม ของกลุ่มมุสลิมะฮ์ พร้อมทั้งสร้างกระบวนการเรียนรู้ เชื่อมความเข้าใจภายในกลุ่มและชุมชน และเพื่อเป็นการหาแนวทาง ในการพัฒนางานของศูนย์ฯ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

คำถามวิจัย

1. บทบาทหน้าที่ และการทำงานของกลุ่มมุสลิมะฮ์และชุมชน ต่อศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโหงปาแน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นอย่างไร
2. แนวทางในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าสุโหงปาแน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทบทวนการทำงาน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ของกลุ่มมุสลิมะฮ์และชุมชน เกี่ยวกับการดำเนินงาน ของศูนย์เด็กกำพร้า และยากจนหญิง บ้านสุโหงปาแน
2. เพื่อค้นหากระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วม ของกลุ่มมุสลิมะฮ์และชุมชน ที่มีความต่างศาสนิก ในการดำเนินงาน ของศูนย์เด็กกำพร้า และยากจนหญิง บ้านสุโหงปาแน
3. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเด็ก ในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโหงปาแน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. เพื่อหาแนวทางการขยายผล โดยสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการของชุมชน ด้านการเลี้ยงดูเด็กกำพร้า และยากจนหญิง ในจังหวัดปัตตานี ยะลา สงขลา

วิธีการดำเนินการ

1. จัดประชุมเพื่อทำความเข้าใจ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. จัดเวทีถอดบทเรียนศูนย์เด็กกำพร้า 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านเด็กกำพร้าหญิงและชุมชน ด้านกระบวนการทำงาน ของศูนย์เด็กกำพร้า และด้านการเรียนรู้ของกลุ่มมุสลิมะฮ์และชุมชน
3. จัดทัศนศึกษา ดูงานด้านการบริหาร การจัดห้องเรียน การเลี้ยงดูเด็ก และด้านการเงิน ณ ศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกา จ.สตูล
4. จัดทัศนศึกษา ดูงานด้านการให้การศึกษาอบรม ด้านศาสนาอิสลาม จริยธรรม กริยามารยาท แก่เด็ก ณ สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าเปอร์กายา ขององค์กรชุมชน รัฐตรังگانู ประเทศมาเลเซีย
5. จัดเวทีสรุปงาน โดยกลุ่มมุสลิมะฮ์ ร่วมกับตัวแทนชุมชน, ตัวแทนพหุภาคีจังหวัดปัตตานี ณ ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโงปาแน
6. จัดเวทีสรุปและรายงานผลการศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ช่วงเดือนที่ 1 - 6

1. ได้บทเรียนของศูนย์ฯ ในด้านการเงิน ด้านเด็กกำพร้าหญิงและชุมชน ด้านกระบวนการทำงาน ของศูนย์เด็กกำพร้า และด้านการเรียนรู้ ของกลุ่มมุสลิมะฮ์และชุมชน
2. ได้องค์ความรู้และแนวทางการปฏิบัติงาน ด้านการบริหาร การจัดห้องเรียน การเลี้ยงดูเด็ก และด้านการเงิน จากการทัศนศึกษาดูงาน ที่ศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกา จังหวัดสตูล

ช่วงเดือนที่ 7 - 12

1. ได้องค์ความรู้ และแนวทางการปฏิบัติงาน ด้านการให้การศึกษาอบรม ด้านศาสนาอิสลาม จริยธรรม กริยามารยาทแก่เด็ก จากการทัศนศึกษาดูงาน ที่สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าเปอร์กายา ขององค์กรชุมชน รัฐตรังگانู ประเทศมาเลเซีย
2. ได้กระบวนการสร้างจิตสำนึกให้แก่ เครือข่ายมุสลิมะฮ์ และได้แนวทางที่ชัดเจน ในการพัฒนา ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโงปาแน
3. ทราบทางเลือกในการพัฒนา เพื่อสร้างเสริมสุขภาพทางกาย สุขภาพจิตใจ และสุขภาพทางสังคม แก่เด็กในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง ที่จะนำไปขยายผล เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของชุมชน ด้านเด็กกำพร้าและยากจนหญิง ในจังหวัดปัตตานี ยะลา สงขลา ในระยะต่อไป

บทที่ 2

บริบทชุมชน

1. สภาพพื้นที่

1.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

บ้านสุโหงปาแน มีชื่อเดิมคือ “ซูโงปันตัน” หมายถึง วิสัยทัศน์หรือผู้ที่มองการณ์ไกล เนื่องจากสมัยก่อน ชุมชนแห่งนี้จะมากด้วยผู้ที่มีความรู้ และมีสถานที่สอนศาสนาหลายแห่ง ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา ซูโงปันตัน จึงเพี้ยนเป็นสุโหงปาแนในปัจจุบัน

บ้านสุโหงปาแนเป็นส่วนหนึ่งของตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ใกล้กับมัสยิดกรือเซะ ที่มีความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์อันยาวนานบนความรุ่งโรจน์ของ “ราชอาณาจักรมลายูปัตตานี” หรือ “ปัตตานีคารุสลาม” (ปัตตานี นครแห่งสันติ) ในอดีต

เมืองเก่ากรือเซะ – บานา เป็นชุมชนเก่าแก่และเป็นท่าเรือที่สำคัญของปัตตานีในอดีต ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 เมืองปัตตานีประกอบด้วยชุมชนใหญ่ 2 บริเวณ บริเวณแรกเป็นเขตพระราชวังหรือโกตารายาที่กรือเซะ เป็นที่อยู่อาศัยของเจ้าเมืองและวงศานุวงศ์ตลอดจนขุนนางและข้าราชการของสำนักบริเวณที่ 2 เป็นย่านการค้าและชุมชนที่บานาหรือ “Bandar” คำว่า “Bandar” เป็นภาษาเปอร์เซีย แปลว่าบริเวณของเมืองที่เป็นท่าเรือและแหล่งค้าขาย ในสมัยนั้น บานาจึงเป็นตลาดการค้ากับนานาชาติ และเป็นศูนย์รวมกิจกรรมต่าง ๆ ของเมือง ก็คือแนวสันทรายชายฝั่งความยาวประมาณ 3 กิโลเมตร ปัจจุบันอยู่ในท้องที่ตำบลบานาไปจนถึงตำบลตันหยงลูโล๊ะ มีเรือขนาดเล็กขนส่งสินค้าเข้ามาถึงชายฝั่ง ส่วนเรือขนาดใหญ่ต้องทอดสมออยู่นอกฝั่งห่างออกไปเกือบ ๆ 1 ไมล์ ทั้งนี้เนื่องจากอ่าวมีความลึกไม่มาก เรือสินค้าต่างประเทศเข้ามาค้าขายที่ปัตตานีเกือบตลอดทั้งปี โดยเฉพาะในช่วงปลายเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม เป็นช่วงที่ดีที่สุดที่จะแล่นเรือจากชวามายังปัตตานีและเดินทางกลับในเดือนตุลาคม ส่วนจากเดือนตุลาคมถึงมกราคมเป็นช่วงที่มีเรือเข้ามาแวะน้อย เนื่องจากเป็นช่วงมรสุมมีคลื่นลมแรงจัด ในบันทึกของพ่อค้าชาวต่างชาติระบุว่า ในการนำเรือเข้าเทียบท่าที่ปัตตานีนั้น เขาได้สังเกตภูเขาสูงเทือกหนึ่งเป็นจุดสังเกตสมัยนั้นเรียกภูเขานั้นว่า “GoenoengNipiki” หรือที่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า “กุงอินทรีรา” หรือ “อินทรีราคีรี” ซึ่งหมายถึงภูเขาที่สถิตของพระอินทร์ ภูเขาดังกล่าวในปัจจุบันคือ เขาใหญ่ หรือภูเก็ดบือฮาร์ ตั้งอยู่ตรงแนวรอยต่อของ 3 จังหวัด คือ สงขลา ปัตตานี และยะลา เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาสันกาลาคีรี ปัจจุบันชาวเรือยังใช้เป็นจุดสังเกตเมืองจะนำเรือเข้าฝั่งที่ปัตตานี

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 เมืองท่าปัตตานีเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปของพ่อค้าวานิชชาวตะวันตก นโยบายการค้าของปัตตานีมีความเป็นอิสระและไม่ขึ้นต่อกันที่ยุ่ยกาย โปรตุเกสและฮอลันดาตั้งสถานการค้าที่ปัตตานีก่อนที่จะติดต่อกับอยุธยา สินค้าจากตะวันตกมีจำหน่ายมากมายเรือสินค้าจากจีนและญี่ปุ่นได้ขนถ่ายแลกเปลี่ยนรับสินค้าจากตะวันตกที่ปัตตานีไปจำหน่ายต่อที่อยุธยาและที่อื่นๆ โปรตุเกสเป็นชาวตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาติดต่อกับปัตตานี ในปี พ.ศ. 2059 ล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2081 มีชาวโปรตุเกสอยู่ที่ปัตตานีราว 300 คน นอกจากนั้นมีชาวตะวันออกชาติอื่นๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น อีกด้วย หลังจากนั้นมิชชันนารี อังกฤษ และ สเปน ก็เข้ามาตั้งสถานการค้าที่ปัตตานี การค้าที่ปัตตานีในระยะนั้นเฟื่องฟูมากมีเรือสินค้าเข้าออกตลอดเวลา สินค้าจากปัตตานีที่มีชื่อเสียงเป็นที่ต้องการของชาวต่างประเทศ ได้แก่ ข้าว ดีบุก งามช้าง กายานไม้หอม ครั่ง ไม้ฝาง หนังกวาง ขิง น้ำตาล เกลือ พริกไทย และสมุนไพรต่างๆ ส่วนสินค้านำเข้า ได้แก่ เครื่องถ้วยชาม แพรไหม

เมืองปัตตานีในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 23 ปรากฏในเอกสารบันทึกการเดินทางของอเล็กซานเดอร์ ฮามิลตัน กับต้นชาวอังกฤษว่า เมืองปัตตานี สมัยนั้นมี 43 แคว้น มีอาณาเขตรวมไปถึงกลันตัน และตรังกานู มีเมืองท่า 2 แห่งคือ กัวลาปัตตานี และกัวลาบือเกาะฮ์ พลเมืองของปัตตานีในขณะนั้นมี ถึง 150,000 คน ตัวเมืองมีบ้านเรือนหนาแน่นมาก เมืองท่าปัตตานีในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21 –23 ได้ชื่อว่าเป็นเมืองท่า นานาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างแท้จริง เรือสินค้าจากแถบทุกชาติมาแวะจอด ด้วยที่ชาวเมือง เครื่องคิดในการปฏิบัติตามกฎของเจ้าเมือง พ่อค้าวานิชจึงพึงพอใจที่จะนำสินค้ามาที่ท่าเรือที่ปลอดภัยกว่า เมืองปัตตานีสมัยนั้นเปิดให้มีการค้าเสรีจากทุกชาติมีระบบการจัดเก็บภาษีที่เป็นระบบและเป็นธรรม ทำให้ ท่าเรือปัตตานีได้รับความนิยมมากจากพ่อค้าชาวต่างประเทศ

ในพุทธศตวรรษที่ 23 การค้าที่ปัตตานีก็ซบเซาลงไป เนื่องด้วยสาเหตุหลายประการ ได้แก่ บริษัท การค้าของดัตช์ที่ช่องแคบมะละกามีบทบาททางการค้ามากขึ้น ตลาดการค้าที่ญี่ปุ่นได้รับความสนใจจาก ชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น ความต้องการซื้อผลผลิตจากคาบสมุทรมลายูลดลงและปริมาณการค้าขายสินค้า ในระดับท้องถิ่นลดลง ล้วนเป็นสาเหตุให้ท่าเรือปัตตานีสถูกละเลยบทบาทที่สำคัญลงไป นอกจากนั้นการศึก สงครามกับสยามทุกครั้งล้วนมีส่วนทำให้ปัตตานีทรุดโทรมลงไปอีกทั้งปัญหาการเมืองและความขัดแย้งภายใน ของปัตตานีเองนับว่าเป็นสาเหตุสำคัญเช่นกันที่ทำให้สถานภาพที่เคยมั่งคั่งในอดีตได้เปลี่ยนแปลงเมือง ปัตตานีที่ กรือเซะ- บานา จึงถึงยุคเสื่อมและถูกทิ้งร้างไปในเวลาต่อมา

ในสมัยการปกครองของตงกูฮัหมัดหรือตงกูบือฮาร์ (พ.ศ. 2388 – 2399) ได้ย้ายศูนย์กลาง การปกครองไปยังสถานที่แห่งใหม่ที่จะบังคิกอและสร้างวังจะบังคิกอขึ้นใหม่ ศูนย์กลางความเจริญก็เกิดขึ้น ที่เมืองจะบังคิกอ มีการค้าขายกับต่างประเทศอยู่เช่นเดิมโดยเฉพาะกับพ่อค้าชาวจีน และเมืองใกล้เคียง ส่วนเมืองปัตตานีที่กรือเซะก็ค่อยๆลดความสำคัญลงไป ประกอบกับท่าเรือและลำคลองต่างๆ ต้นขึ้น จนเรือ ไม่สามารถเข้าจอดเทียบท่าได้อีก รวมระยะเวลาทั้งสิ้นประมาณ 400 ปีที่เมืองปัตตานีบริเวณกรือเซะ – บานา เจริญรุ่งเรืองสูงสุดจนได้ชื่อว่าเป็น “มหานคร”

ในปัจจุบันเมืองเก่ากรือเซะ- บานายังไม่มีการสำรวจขุดค้นทางโบราณคดี ทำให้ยังไม่ทราบข้อมูล ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุมากนัก

ปัจจุบันร่องรอยคูเมืองและกำแพงเมืองเก่ามีหลงเหลืออยู่บ้างแต่ส่วนใหญ่มีการปรับสภาพที่ดิน เพื่อใช้ในการเพาะปลูกและก่อสร้างที่อยู่อาศัย โบราณวัตถุประเภทตะกรันจากการหลอมหล่อโลหะ และ เศษภาชนะ ด้วยขามต่างประเทศ และเครื่องถ้วยท้องถิ่นพบได้บริเวณพื้นดินทั่วไปในเขตเมืองเก่าและบริเวณ ที่เคยเป็นท่าเรือโบราณสถานที่สำคัญที่ยังคงเหลืออยู่ได้แก่ มัสยิดกรือเซะ ซึ่งเชื่อว่าสร้างในสมัยสุลต่าน มุฮัมมัดฟาร์ฮาร์ (พ.ศ. 2073 –2107) ตามคำแนะนำของซัยยิด ซอฟียุดดิน ผู้รู้ในศาสนาอิสลามในสมัยนั้น จึงทรงรับสั่งให้สร้างมัสยิดขึ้น 2 แห่ง คือ ในตัวเมืองหนึ่งแห่ง และที่ท่าเรืออีกหนึ่งแห่ง มัสยิดในตัวเมือง ในสมัยนั้นเรียกว่า “มัสยิดปินตุ เกิรบัง” (มัสยิดประตูเมือง) สร้างบริเวณหน้าพระลานตรงตำแหน่งที่ตั้งของ มัสยิดกรือเซะในปัจจุบัน ส่วนอีกหลังหนึ่งที่สร้างที่ท่าเรือนั้น ปัจจุบันคือมัสยิดดาโต๊ะ ตั้งอยู่ที่สะพานวังต้นหยง หรือแหลมฝั่งตรงข้ามกับเมืองปัตตานี เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า มัสยิดดารุล – นาอิม เป็นมัสยิดที่มีความสำคัญ ต่อพ่อค้านักเดินเรือที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นอย่างมาก ในอดีต มัสยิดดาโต๊ะได้รับการขึ้นทะเบียน เป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2478 และได้รับการบูรณะมาแล้วหลายครั้ง ปัจจุบันจึงยังคงสภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง ส่วนมัสยิดกรือเซะนั้นได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2478 เช่นกัน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2543. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกสารและภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.)

บ้านสุโขทัยบ้าน อันเป็นที่ตั้งของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัยบ้าน ที่เมื่อก่อน มีสภาพเป็นป่ารกทึบ จึงได้รับอิทธิพลจากความเจริญจากเมืองท่าบ้านนา จนมีการสร้างบ้านแปลงเมืองอย่างต่อเนื่องจนเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่จนถึงทุกวันนี้

1.2 ที่ตั้ง – อาณาเขต

บ้านสุโขทัยบ้าน อยู่ห่างจากตัวจังหวัดปัตตานีประมาณ 7 กิโลเมตร มีที่ตั้งทางภูมิประเทศ ดังนี้

ทิศเหนือ	จดกับหมู่ที่ 3 บ้านนา ตำบลนา อำเภอเมืองปัตตานี
ทิศใต้	จดกับหมู่ที่ 6 บ้านจือรี ตำบลนา อำเภอเมืองปัตตานี
ทิศตะวันออก	จดกับหมู่ที่ 2 บ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลูโล๊ะ อำเภอเมืองปัตตานี
ทิศตะวันตก	จดกับหมู่ที่ 4 บ้านกำปงตาร ตำบลนา อำเภอเมืองปัตตานี

1.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

บ้านสุโขทัยบ้าน ตำบลนา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มดินปนทราย ใกล้เคียงฝั่งทะเล แม้สภาพดินจะไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกทำได้นัก แต่ก็ทดแทนด้วยการประกอบอาชีพ ประมงน้ำเค็ม ทำนาเกลือ ผลิตเกลือสมุทรส่งให้ราษฎรอย่างเมืองนครศรีธรรมราช กรุงศรีอยุธยา และเมืองสำคัญต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มายาวนาน อีกทั้งชัยภูมิที่อยู่ใกล้กับท่าเรือสำหรับการค้าขาย (ปัจจุบันคือตำบลตันหยงลูโล๊ะ) ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางการค้า ศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม อย่างมีพัฒนาการต่อเนื่องเสมอมา

2. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ประชากร

ในปี 2548 บ้านสุโขทัยบ้าน มี 225 หลังคาเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,253 คน

2.2 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนและรูปแบบการก่อสร้างบ้านเรือน

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

รูปแบบดั้งเดิม

การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในอดีต จะตั้งตามแนวชายฝั่งทะเล เป็นชุมชนประมงและการค้าขายทางเรือส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งตั้งบ้านเรือนรายรอบเขตพระราชฐานของวังเก่าบ้านนา-กรือเซะ

รูปแบบใหม่

การตั้งถิ่นฐานในปัจจุบันยังคงไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากความเจริญในอดีตยังเป็นรากฐานสำคัญในการก่อรูปเป็นชุมชนเมืองอยู่แล้ว แต่ต่อมามีการตัดถนนผ่านอีกหลายสาย จึงทำให้การตั้งบ้านเรือนตามแนวถนนมาสมทบให้ขนาดของชุมชนเมืองขยายตัวหนาแน่นมากขึ้น

รูปแบบการก่อสร้างบ้านเรือน

ลักษณะบ้านของชุมชนบ้านสุโหงปาแน พอดีสรุปลักษณะของบ้านได้จากการนำวัสดุมาก่อสร้าง คือ

ประเภทที่ 1 บ้านที่ใช้ไม้เพียงอย่างเดียว

ซึ่งบ้านลักษณะนี้ชาวบ้านจะใช้ไม้ทำเสาบ้านซึ่งหาได้เองจากชุมชน และมีหลังคาด้วยใบจากหรือใบค้อ ทำอย่างประหยัด แต่ดูแล้วไม่คงทนถาวรนัก

ประเภทที่ 2 บ้านไม้ผสมคอนกรีตและเหล็ก

บ้านประเภทนี้ เสาบ้านจะทำด้วยปูนหล่อ โครงสร้างส่วนบนจะใช้ไม้ รวมถึงหน้าต่างก็จะทำด้วยไม้เช่นกัน ส่วนฝักันใช้อิฐบล็อกและโบกด้วยปูนซีเมนต์ ใช้ประตูเหล็ก หลังคาใช้กระเบื้องลอนใหญ่ มักจะเป็นบ้านที่ทำการค้าเป็นร้านขายของชำ มีความคงทนถาวรปลอดภัยและเหล็กราคาถูกลงกว่าไม้

ประเภทที่ 3 บ้านคอนกรีตและเหล็ก

บ้านประเภทนี้ใช้ปูนซีเมนต์ ฝักันบ้านทั้ง 4 ด้านเป็นอิฐบล็อกโบกด้วยปูนซีเมนต์ ส่วนโครงสร้างบ้านจะใช้เหล็ก หลังคาบ้านจะมุงด้วยกระเบื้องลอนใหญ่ใช้ตะขอเหล็กเกี่ยว มีเพียงหน้าต่างเท่านั้นที่ทำด้วยไม้ เนื่องระบายความร้อนได้ดี เปิด – ปิด สะดวกกว่า ซึ่งบ้านประเภทนี้มีไม่มากนัก

2.3 เส้นทางคมนาคมและการติดต่อกับภายนอก

บ้านสุโหงปาแนมีถนนตัดผ่านที่สำคัญคือ เส้นทางมาตรฐานสี่เลนจากจังหวัดปัตตานีไปจังหวัดนราธิวาสผ่านมัสยิดกรือเซะและสุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวที่ตั้งอยู่ริมทาง ซึ่งนักท่องเที่ยวรู้จักกันดี ส่วนเส้นทางในหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง ที่ลัดเลาะไปได้หลายเส้นทาง เช่น ตำบลกะมียอ ตำบลคลองมานิง ตำบลปุยุด อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

การโทรคมนาคมติดต่อสื่อสาร แทบจะทุกครัวเรือนมีโทรศัพท์บ้านใช้ อีกทั้งอยู่ใกล้กับตัวจังหวัดปัตตานี การใช้บริการต่างๆ ของภาครัฐและเอกชนจึงสะดวกรวดเร็ว

2.4 การศึกษา

บ้านสุโหงปาแนมีโรงเรียนในรูปแบบและระดับต่างๆ คือ

ศูนย์เลี้ยงเด็ก

ครู (จบการศึกษาด้านศาสนาชั้น 10)	จำนวน	5 คน
เด็ก	จำนวน	147 คน

โรงเรียนสอนศาสนา

มีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามคือโรงเรียนดาดีกานูรุดดิน ซูไงปันตัน

ครู	จำนวน	6 คน
นักเรียน	จำนวน	185 คน

สมาชิกในหมู่บ้าน/ชุมชน ไปศึกษานอกหมู่บ้าน 316 คน

ระดับประถมศึกษา	จำนวน	253 คน
ระดับมัธยมศึกษา	จำนวน	52 คน

ระดับการศึกษาผู้ใหญ่
สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา

จำนวน 15 คน
จำนวน 6 คน

ผู้ที่อ่านและเขียนหนังสือไม่ออก

จำนวน 22 คน

ในหมู่บ้านสุโงป้านเมื่อก่อนจะมีปอเนาะเก่าเก่า มีโต๊ะครู (อาจารย์) ที่มีความรู้มากจนเป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน และมีผู้คนมาแสวงหาวิชาความรู้จากทุกสารทิศทั้งในประเทศและต่างประเทศ นักวิชาการสำคัญแห่งบ้านสุโงป้าน 3 ท่านที่มีความรู้เก่งกาจกันคนละด้าน เป็นฐานทุนสำคัญในการวางระบบการศึกษาของชุมชนแห่งนี้ ได้แก่

1. นายหะยีอะห์หมัด หะยีแวจิ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า มะดอฮายี เชี่ยวชาญด้านปรัชญา และเป็นเจ้าของปอเนาะเก่าแก่ ซึ่งปัจจุบันคือที่ตั้งศูนย์เด็กกำพร้ายากจนและยากจนอนาถาปัจจุบันนั่นเอง
2. นายอาเยาะปอ แวมูซอ เชี่ยวชาญด้านอุซูลุดดิน หรือ วิชาที่ว่าด้วยพื้นฐานทางศาสนาอิสลาม
3. นายอาเยาะเซ็ง สาเรฟ เชี่ยวชาญด้านฟิกฮ์ หรือ นิติศาสตร์อิสลาม ที่ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ การเมือง กฎหมายอาญา กฎหมายครอบครัวและมรดก เป็นต้น

ปัจจุบันนั้น ได้มีนักวิชาการที่ถือเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ขึ้นมาทดแทน คือ นายอับดุลเลาะ (ไม่ทราบนามสกุล) นายรอมลี โต๊ะมะ หรือ “แบลี่ มูหรง” นายฮาซัน อาบูเด หรือ “เปาะชูแซ” นางมัยยัม สาเมาะ หรือ “กะแย อาเนาะยาเต็ง” นายแวอิสมาแอล แวมูมา หรือ “เปาะชูแอ สุโงป้าน” นายอับดุลเลาะ สาเรฟ หรือ “อุสตัลเลาะ สุโงป้าน” ซึ่งล้วนแล้วเป็นศิษย์ของโต๊ะครูหะยีอะห์หมัดทั้งสิ้น ส่วนสตรีมุสลิมในสมัยก่อน อิสลามได้มอบหมายหน้าที่สำคัญในการดูแลครอบครัวอยู่กับบ้าน ไม่ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษามีเหมือนอย่างสมัยนี้

2.5 สาธารณสุข

บ้านสุโงป้านมีสถานบริการด้านสาธารณสุข คือ สถานีอนามัยตำบลบานา มีนางสาวฮาดีเมาะวันยี เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ในระดับท้องถิ่นมีบุคลากรทางการป้องกันและรักษาโรค คือ นายแวอุเซ็ง อาแว หมอนวดแผนไทย มีประสบการณ์ 18 ปี

2.6 วัฒนธรรมและประเพณี

2.6.1 วัฒนธรรมและประเพณีที่ดำรงรักษาไว้ หรืออนุรักษ์ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

ผู้คนในชุมชนบ้านสุโงป้าน มีวัฒนธรรมและประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากการเผยแพร่ศาสนาอิสลามส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่ง จากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมชาว ประเทศอินโดนีเซีย ผ่านมาทางประเทศมาเลเซีย หรือบางครั้งก็เผยแพร่เข้ามาในพื้นที่โดยตรง โดยไม่ผ่านประเทศมาเลเซียก็มี จะเห็นได้จากการใช้ภาษา “มลายู” การแต่งกาย การดำเนินชีวิตที่มีแบบแผนหลายอย่างที่คล้ายคลึงกัน จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับคนในชุมชน ได้ข้อมูลการจัดงานประเพณีในรอบปี 2547 ดังนี้

เดือนมกราคม	ทำบุญประเพณี	รายออีดิลฟิตรี, รายอแน
เดือนมีนาคม	..	วันรายออัยีย
เดือนเมษายน	..	วันขึ้นปีใหม่ของอิสลาม
เดือนพฤษภาคม	..	ทำน้ำซอฟา (น้ำเพื่อรักษาโรค)
เดือนมิถุนายน	..	วันเมาลิด

เดือนตุลาคม	..	อิสรอฮ์-เมียร์รอจ
เดือนพฤศจิกายน	..	วันนัสฟูชะบาน
เดือนธันวาคม	..	ถือศีลอด

หมายเหตุ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามจะผันเปลี่ยนไปตามจันทร์คติ

2.6.2 วัฒนธรรมและประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปหรือขาดการสืบทอด

เมื่อก่อนที่ศาสนาอิสลามจะเข้ามานั้น คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะมีความเชื่อแบบมวงาย กระทั่งผู้คนเริ่มเข้าใจหลักศาสนาที่ถูกต้อง ความเชื่อดั้งเดิมที่ขัดกับหลักการจึงค่อยๆ หดความสำคัญลง การเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้านก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประเพณีที่สัมพันธ์กับอาชีพนั้นๆ สูญหายไป อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ให้ย้อนรำลึกถึงประเพณีเดิมๆ เมื่อครั้งอดีต พอประมวลได้ดังนี้

การทำข้าวเหนียวเหลืองในวันรับข้าวใหม่ เป็นประเพณีอย่างหนึ่งของสมัยก่อน สำหรับจะเริ่มทำกิจกรรมใหม่อะไรสักอย่างหนึ่ง เช่น การลงนาข้าว เป็นต้น

ประเพณีฉลองข้าวใหม่ เป็นประเพณีที่จัดหลังการเก็บเกี่ยวข้าวครั้งแรกของฤดูกาล โดยจัดเลี้ยงขนมจีน

ประเพณีรับมันเหลือง เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเมื่อเสร็จสิ้นจากการขุดมันเหลือง แล้วนำมันเหลืองที่ได้มาเลี้ยงฉลองกัน

2.7 ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

ในสมัยก่อนนั้นในหมู่บ้านนี้จะไม่มีการเข้าสังคมกับหมู่บ้านอื่นๆเท่าไร เพราะการคบหาสมาคมคนสมัยนั้น ทำให้ต้องเสียเวลาในการทำงาน เพราะต่างคนก็ช่วยเหลือกันและรักกันฉันท์พี่น้องอย่างแน่นแฟ้นมาก แต่เมื่อก่อนจะมีเรื่องเล่าว่าเมื่อจะมีกลุ่มโจรจะมาปล้นบ้านนั้น คนในหมู่บ้านจะเตรียมตัวโดยทำรั้วจากไม้ไผ่รอบหมู่บ้านและจะทำเป็นจุดๆและรวมตัวกันอยู่ในนั้นเป็นจุดๆกัน เมื่อมีโจรมาจะมีเฉพาะคนที่เก่งด้านไสยศาสตร์รับมือเท่านั้นและมีความเชื่อว่าเมื่อก่อนนั้น คนในชุมชนหมู่บ้านสุโหงปาแนนั้นจะมีเยอะมากที่เก่งด้านนี้และมีบางคนที่ยิ่งแล้วไม่เข้าเพราะเก่งด้านนี้และอาวุธป้องกันตัวคนสมัยก่อนคือ กริช

บ้านสุโหงปาแนเป็นชุมชนมุสลิมที่เก่าแก่ชุมชนหนึ่ง มีมัสยิดนุรุดดิน ซูโงปันตัน ที่ใช้ประกอบศาสนกิจ ศาสนาอิสลามเป็นวิถีชีวิตของผู้คนที่นั่นตั้งแต่เกิดจนตาย

ศาสนาอิสลามมีลักษณะเป็นเอกเทวนิยม คือ นับถือองค์อัลลอฮ์เพียงองค์เดียว และมีความเชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกนี้ อัลลอฮ์เป็นผู้สร้างและทรงประทานโอองการ คือ บทบัญญัติการถือปฏิบัติ และการละเว้นปฏิบัติต่างๆ แก่ชาวโลกผ่านทางร่อซูลของพระองค์มีพระนามนบีมอาดัม เป็นองค์แรก และองค์สุดท้ายคือท่านนบีมุฮัมมัด รวม 25 พระองค์ จึงครบบริบูรณ์

นบีมุฮัมมัด ได้รวบรวมบทบัญญัติหรือโอองการที่องค์อัลลอฮ์ประทานให้แก่ร่อซูลในที่ต่างๆ มารวบรวมเป็นคัมภีร์อัล - กุรอาน ซึ่งเปรียบเทียบกับประหนึ่งธรรมนูญการปกครองการดำเนินวิถีชีวิตของมุสลิม ควบคู่ไปกับพระโอวาทและจริยวัตรของท่านนบีมุฮัมมัด ซึ่งได้มีผู้บันทึกไว้ เรียกว่า "หะดิษ" (วจนะหรือโอวาทของศาสนานบีมุฮัมมัด) และ "ซุนนะ" (จริยวัตรปฏิบัติของศาสนานบีมุฮัมมัด) เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของศาสนิกชน

ในกาลต่อมา "อิหม่าม" (ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมศาสนา) ได้มีการวินิจฉัยตีความ เกี่ยวกับวัตรปฏิบัติในส่วนย่อยแตกต่างกันตามความคิดเห็นของตน จึงเกิดการปฏิบัติตามอย่างอิหม่ามผู้เป็นต้นคิดนั้นๆ เช่น ของอิหม่าม ต่อไปนี้

- อิหม่ามชะฟีอี (เรียกว่า สำนักคิดชะฟีอี)
- อิหม่ามมาลิกี (เรียกว่า สำนักคิดมาลิกี)
- อิหม่ามหะนาฟี (เรียกว่า สำนักคิดหะนาฟี)
- อิหม่ามฮัมบาลี (เรียกว่า สำนักคิดฮัมบาลี)

มุสลิมในภาคใต้ส่วนใหญ่ นิยมนับถือตามแนวความคิด ของอิหม่ามชะฟีอี (หรือสะเป็ง)

อุดมการณ์ของศาสนาอิสลามมีความหมายให้มุสลิมบรรลุถึงการมีชีวิตนิรันดร์ในปรโลก (อาคีเราะฮ์) แนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมายศาสนาอิสลาม จึงเน้นในเรื่องการปฏิบัติตน ตามข้อบัญญัติขององค์อัลลอฮ์หรือ คัมภีร์อัล - กุรอาน หากผู้ใดละเว้น ก็จะต้องเป็นบาป หรือพินาศจากการเป็นมุสลิม

ดร.อารง สุทธาศาสตร์ กล่าวถึงศาสนาอิสลามในทัศนะของชาวปัตตานีว่า "ศาสนาอิสลามมีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นอยู่หลายประการ ประการที่สำคัญคือเป็นศาสนาที่มีบทกำหนดความเชื่อ และการปฏิบัติทุกแง่มุม มีคำสอนเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ฯ มีคำสอนทั้งในระดับนโยบายทั่วๆ ไป และในระดับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีคำสอนเกี่ยวกับโลกหน้าและโลกนี้อย่างสมบูรณ์ สรุปแล้ว แทบจะเรียกได้ว่าไม่มีพฤติกรรมใดหรือแนวความคิดใดของมนุษย์ ที่จะพ้นขอบข่ายของศาสนาอิสลาม"

คำสอนของศาสนาอิสลาม แบ่งออกได้ 2 ภาค คือหลักศรัทธา (รูกนอิมาน) และหลักปฏิบัติ (รูกนอิสลาม)

หลักศรัทธา (รูกนอิมาน) มี 6 ประการ

1. ศรัทธาในการมีและเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้า คือ อัลลอฮ์เพียงองค์เดียว ไม่มีสิ่งใดเท่าเทียม
2. ศรัทธาในบรรดามะลาอิกะฮ์ เทวทูตผู้รับใช้ของอัลลอฮ์
3. ศรัทธาในคัมภีร์ (หรืออัล-กุรอาน) ของอัลลอฮ์
4. ศรัทธาต่อบรรดารอซูลขององค์อัลลอฮ์ ผู้นำเอาศาสนาของพระองค์มาเผยแพร่แก่มนุษย์โลก
5. ศรัทธาในวันสิ้นสุดของโลกมนุษย์ และการฟื้นคืนชีพของผู้ที่ตายไปแล้วว่ามีจริง
6. ศรัทธาในกฎของอัลลอฮ์ ที่กำหนดสภาวะความเป็นไปของมนุษย์ไว้ว่า ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่มนุษย์มีอิสระที่จะเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ดีและชั่วได้ตามสติปัญญาของตน

หลักปฏิบัติ (รูกนอิสลาม มี 5 ประการ)

1. ปฏิญาณยืนยันความศรัทธาว่าจะเชื่อมั่นในองค์อัลลอฮ์และรอซูลของพระองค์ โดยไม่มีพระเจ้าอื่นใด
2. ทำการละหมาด แสดงความภักดีต่ออัลลอฮ์ ด้วยกายและจิตใจอันบริสุทธิ์ วันละห้าเวลา
3. ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ตั้งแต่เวลารุ่งอรุณไปจนถึงเวลาตะวันตกดิน และงดกิน ดื่ม งดการเสพเมถุน และหลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท การนินทากล่าวร้าย
4. บริจาคซะกาต (หรือบริจาคทานบังคับ) จากผู้มีทรัพย์สิน ให้แก่ คนยากจน (และคนที่มิสิทธิจะได้รับ ตามที่กฎหมายอิสลามกำหนดไว้)
5. เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบียอย่างน้อย 1 ครั้ง ในเมื่อมีทรัพย์สินและมีสุขภาพสมบูรณ์

2.8 การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาวะผู้นำ

การปกครองของบ้านสุโขทัยเป็นแบบ ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีการปกครองใน 2 รูปแบบ คือ การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบานา ในปัจจุบันมีผู้ดำรงตำแหน่งในการปกครองทั้งสองรูปแบบ ดังนี้

สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลบานา

โทร. 0-7333-6244, 0-7333-8046

1. นายเจริญ จันทอิสระ	ประธานกรรมการบริหาร	โทร. 09-8706126
2. นายพันธ์ แวสะแม	กรรมการบริหาร	โทร. 073-332849
3. นายมุตอฟา เบญญาการ	กรรมการบริหาร	โทร. 09-7361403

รายชื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

1. นายลายี คอเลาะ	กำนัน (ผู้ใหญ่บ้านกูวัง)	โทร. 073-335580
2. นายมุฮัมมัดฮานาฟี สารเฟ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านสุโขทัย	โทร. 073-334289
3. นายสมาน มะมิง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านบานา	โทร. 01-7387442
4. นายอาแซ เจาะเอาะ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 บ้านบานา	โทร. 0-7333-5041
5. นายอูมา อับดุลสอมะ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านกำแพงดารง	โทร. 073-311492
6. นายยาการียา แวดอเลาะ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านจือโร๊ะ	โทร. 09-6566102
7. นายเสกสันต์ ยูโซะ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านปากาบันยัง	โทร. 073-349277
8. นายอุเซ็ง มูซอ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 บ้านยูโย	โทร. 073-332963
9. นายคำรณ แสงเดือน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านแหลมนก	โทร. 073-333374
10. นายเด่น เบญญาการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10 บ้านกูแบอ๊ะเตะ	โทร. 073-310622
11. นายอับดุลรอหมัน แวเจ๊ะ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 11 บ้านปากาดารอ	โทร. 073-310188

ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนให้ความเคารพนับถือในหมู่บ้าน คือ

1. นายอับดุลเลาะ สารเฟ
2. นายแวอาลี โต๊ะมะ
3. นายแวอาลี ซาเฮะเจ็ง
4. นายมุฮัมมัดฮานาฟี สารเฟ
5. นางมาเรียม มะดีเมาะ

2.9 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชุมชน

คนเมื่อก่อนในหมู่บ้านสุโขทัยจะเป็นคนที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันมาก หากใครมีอะไรก็จะแบ่งปันกันและกัน เป็นหมู่บ้านที่ร่วมกันพัฒนาและสามารถสร้างความเข้าใจกันเหมือนพี่น้อง ต่อมาอาจารย์มัยยัมสาเมาะ มีแนวคิดที่จะตั้งศูนย์เด็กกำพร้า ประสานเครือข่ายมุสลิมะฮ์ (สตรีมุสลิม) จึงมีการร่วมมือกันปรึกษาหารือกันมากขึ้น แต่พอศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัยดำเนินการไปในระยะหนึ่ง การพัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่ละคนต่างมุ่งหน้าทำหน้าที่ของตัวเอง ความเป็นเครือข่ายมุสลิมะฮ์ค่อยๆ ห่างเหิน ไป พร้อมๆ กับความจิตจางในวัฒนธรรมและประเพณีที่เคยเกื้อหนุนให้คนสัมพันธ์กันอย่างไม่อาจหวนกลับ และเป็นสาเหตุสำคัญที่คิดจะทำงานวิจัยเพื่อหาสาเหตุการห่างเหินดังกล่าว สำหรับในชุมชนบ้านสุโขทัยนั้น มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

คณะกรรมการหมู่บ้าน

1. นายอามะ	สาเล็ง
2. นายแวอุเซ็ง	แวดีชา
3. นายแวสมายล์	กามิส
4. นายอารง	โตะ
5. นายแวอุเซ็ง	มะดีเมาะ
6. นายอาแว	วาเตะ
7. นายอาแซ	หะยัดอเลาะ
8. นายอับดุลเลาะ	สาเรฟ
9. นายแวยูไซ๊ะ	แวสะแม

กองทุนหมู่บ้าน

กองทุนหมู่บ้านสุโหลงปาแน มีนายมุฮัมมัดฮานาฟี สาเรฟ เป็นผู้นำในการจัดการกองทุนของชุมชน

สหกรณ์ออมทรัพย์

กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ จัดตั้งขึ้นเมื่อ 2544 ดำเนินกิจกรรมโดย ฝากเงินสัจจะ มีนายมุฮัมมัดฮานาฟี สาเรฟ เป็นประธานกลุ่ม

ชมรมเยาวชนสุโหลงปาแน

เป็นการรวมกลุ่มเยาวชนจำนวน 500 คน มีการระดมทุนเพื่อจัดกิจกรรมหมุนเวียนอยู่ประมาณ 50,000 บาท

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข

เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกกลุ่ม 5 คน มีการระดมทุนเพื่อจัดกิจกรรมหมุนเวียนอยู่ประมาณ 2,000 บาท

2.10 ระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ของชุมชน

กฎเกณฑ์ของชุมชนจะสอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม มีการมาร่วมกันประกอบศาสนกิจที่มีสยิดทุกวันศุกร์ ร่วมรับฟังหลักการศาสนาอิสลามที่โต๊ะอิหม่ามให้ความรู้ ทำให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนมีความสามัคคีและเข้าใจกัน มีหลักการทางศาสนาอิสลามเป็นกฎเกณฑ์ของชุมชนอย่างสอดคล้องและประสานกันอย่างลงตัว

มัสยิดจะเป็นสถาบันสำคัญต่อการดูแลชุมชนในทุกๆ ด้าน เช่น อนุมัติการออกหนังสือรับรองและยินยอมจากโต๊ะอิหม่าม บิลาน คอเต็บ ในการแต่งงานของมุสลิม จัดการเกี่ยวกับมรดกคือ จัดแบ่งมรดกให้กับผู้มีสิทธิ ซึ่งเจ้าของบ้านไม่สามารถแบ่งให้เอง เนื่องจากอาจเกิดความไม่ยุติธรรม ดังนั้นต้องให้ผู้นำเป็นคนแบ่ง การเสียชีวิตของชาวบ้าน โต๊ะอิหม่าม กรรมการมัสยิด ญาติของผู้ตาย จะช่วยจัดการในเรื่องของศพ

2.11 การจัดการความขัดแย้ง บทลงโทษ การปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย

กรณีขัดแย้งเรื่องครอบครัวและมรดกจะให้โต๊ะอิหม่ามเป็นผู้ตัดสินความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดินทำกินจะให้โต๊ะอิหม่ามร่วมกับผู้นำชุมชนเป็นผู้ตัดสิน ดังกรณีตัวอย่างได้แก่

ด้านการปกครอง จะทำหน้าที่สอดส่องดูแลผู้กระทำผิดหลักศาสนา เช่น ดักเตือนจนถึงการลงโทษทางสังคมกับคนที่เล่นอบายมุข เสพยาเสพติด

การจัดการปัญหาครอบครัว เช่น การหย่าร้าง ได้ะอิหม่ามสามารถใช้หลักศาสนาบังคับให้ฝ่ายชายจ่ายค่าเลี้ยงดูฝ่ายหญิงวันละ 100 บาท จนกว่าจะหย่าจากกันอย่างสมบูรณ์ และเมื่อหย่ากันแล้วก็ต้องจ่ายเงินไปจนกว่าครบ 40 วัน เพื่อพิสูจน์ให้แน่ใจว่าภรรยาที่ต้องการหย่านี้ไม่ได้เกิดการตั้งครรภ์

การรักษาทรัพย์สินสาธารณะ ผู้นำศาสนาหรือกรรมการมัสยิด 15 คน มีหน้าที่ดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะ เพราะถ้าไม่มีการไม่ดูแลทรัพย์สินอาจเสียหายหรือชำรุดได้ หากเป็นที่ดินอาจถูกบุกรุก

3. ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ และระบบกรรมสิทธิ์

3.1 พื้นดิน

3.1.1 ลักษณะของพื้นดินและความเปลี่ยนแปลง

สภาพพื้นดินของบ้านสุโหงปาแนเป็นที่ราบลุ่ม เป็นดินทราย บางจุดเป็นแอ่งน้ำขังเมื่อก่อนใช้ทำนาข้าว นาเกลือ แต่ปัจจุบันมีการนำพื้นที่มาปลูกสิ่งก่อสร้างเพิ่มขึ้น

3.1.2 การใช้ประโยชน์และความเหมาะสม

การใช้ประโยชน์พื้นที่ของบ้านสุโหงปาแน พอจำแนกได้ดังนี้

พื้นที่ทำนาข้าว	210	ไร่
พื้นที่ทำสวน	75	ไร่
มีพื้นที่ทำการเกษตรอื่นๆ	15	ไร่
แบ่งเนื้อที่ให้เช่า	10	ไร่

3.1.3 ความเสื่อมโทรม สาเหตุ และผลกระทบ

ชุมชนขยายตัวเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ทางการเกษตรจึงน้อยลง เพราะถูกใช้เพื่อการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือน

3.1.4 การถือครองที่ดิน กรรมสิทธิ์

พื้นที่ทั้งหมดมีชาวบ้านถือกรรมสิทธิ์อยู่ สามารถจำแนกตามขนาดพื้นที่ในการถือครองได้ดังนี้

เนื้อที่ 1 – 5 ไร่	จำนวน 8 ครอบครัว
เนื้อที่ 6 – 11 ไร่	จำนวน 6 ครอบครัว
เนื้อที่ 11- 12 ไร่	จำนวน 4 ครอบครัว

3.2 พื้นน้ำ

บ้านสุโหงปาแนในอดีตใช้น้ำจากบ่อบาดาล เริ่มมีน้ำประปาหมู่บ้านชุมชน เมื่อปี 2532 และสามารถจำแนกแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค ดังนี้

บ่อน้ำตื้น	จำนวน 36	บ่อ
บ่อน้ำบาดาล	จำนวน 7	บ่อ
คลองน้ำ	จำนวน 2	แห่ง
หนองน้ำ	จำนวน 3	แห่ง

4. สภาพทางเศรษฐกิจ

4.1 การประกอบอาชีพ

4.1.1 ภาคการเกษตร

ชาวบ้านในหมู่บ้านสุไหงปาเน่ ส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำนาข้าว ปลูกผักพอกินในครอบครัว มีการทำประมงขนาดเล็ก การงานระหว่างหญิงกับชายนั้นจะแบ่งภาระหน้าที่กันชัดเจน ผู้ชายนั้นจะออกไปทำงานนอกบ้านและผู้หญิงนั้นจะช่วยเหลืองานในบ้าน แต่ก็ยังมีบ้างที่ผู้หญิงจะก็ออกไปช่วยปลูกผักเป็นบางครั้ง บางคราว ซึ่งมีรายละเอียดการประกอบอาชีพ คือ

ทำสวน	10 ครอบครัว
ทำนา	11 ครอบครัว (ทำนาแต่ไม่มีที่ดินของตนเอง 3 ครอบครัว)
ทำสวนมะพร้าว	15 ครอบครัว
ประมง	10 ครอบครัว
ทำไร่ปลูกผักสวนครัว	9 ครอบครัว
เลี้ยงนกเขาชวา	5 ครอบครัว
เลี้ยงเป็ด ไก่	70 ครอบครัว
เลี้ยงวัว แพะ แกะ	23 ครอบครัว

4.1.2 นอกภาคการเกษตร (การผลิต แปรรูป)

อาชีพรับจ้างทั่วไป โดยเฉพาะการเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณท่าเทียบเรือ ประมง การเพาะเลี้ยงนกกรงหัวจุก ค้าขายในตลาดนัด ทำนาเกลือ และทำเหมืองแร่ แปรรูปสัตว์น้ำ ชนิดต่างๆ มีรายละเอียด ดังนี้

รับจ้าง	94 ครอบครัว
ค้าขาย	45 ครอบครัว
ผลิตอาหาร	4 ครอบครัว
ผลิตทำขนม	2 ครอบครัว
ผลิตตัดเย็บเสื้อผ้า	3 ครอบครัว
รับราชการ	12 ครอบครัว
อาชีพอื่น ๆ	มี 63 ครอบครัว

4.2 การตลาดการค้าและการขนส่ง

บ้านสุไหงปาเน่มีร้านค้าขายของชำ 7 ร้าน มีตลาดนัดบริเวณหน้าโรงเรียนศาสนูปถัมภ์ และตลาดนัดใกล้เคียงคือบริเวณมัสยิดกรือเซะ

4.3 การใช้แรงงาน

มีการใช้แรงงานในพื้นที่เป็นหลัก และกำลังแรงงานในหมู่บ้านส่วนหนึ่งออกไปรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในเขตท่าเทียบเรือประมงปัตตานี

4.4 การสนับสนุนขององค์กร

ที่ผ่านมา มีหน่วยงานสำคัญเข้ามาสนับสนุน คือ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลบานา ดำเนินการจัดสร้างถนนคอนกรีต
2. โยธาธิการจังหวัดปัตตานี การสร้างระบบประปาในหมู่บ้าน

5. สภาพปัญหาของชุมชน สังคม

5.1 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาความยากจน โดยชาวบ้านเป็นหนี้สินสถาบันการเงินของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ รวมทั้งสิ้น 44 ครอบครัว รวมหนี้สินประมาณ 935,000 บาท

5.2 ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

การพนันในหมู่บ้าน

ยาเสพติด

การว่างงาน

แตกแยก

ชิงดีชิงเด่น

ไม่เชื่อฟังหัวหน้า

ไม่ค่อยได้รับการศึกษา

5.3 ปัญหาอื่นๆ

โรคระบาดในสัตว์ คือ โรคน้ำมูกไหล ท้องร่วง

โรคในคน คือ โรคอหิวาตกโรค ไข้เลือดออก

6. ความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน มีดังนี้

1. ขอเปิดถนนลำคลองสายหมู่ที่ 1 ไปสิ้นสุดเขตหมู่ที่ 5
2. ที่ดินสำหรับสร้างสนามกีฬา 4 ไร่

บทที่ 3

การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เด็กกำพร้า : นิยามและความหมาย

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้ความหมายของกำพร้าไว้ว่า “ไร้บิดาหรือมารดาเลี้ยงดูแต่เด็ก”

เด็กกำพร้าตามหลักศาสนาอิสลามคือ “เด็กที่มีอายุก่อนบรรลุนิติภาวะ (ศาสนภาวะ ตามหลักการศาสนาอิสลาม คือ ผู้ชายต้องอยู่ในช่วงก่อนแตกหนุ่ม ผู้หญิงถือจากก่อนการมาประจำเดือน และถือว่าเด็กกำพร้าเป็นภาระหน้าที่ของสังคมที่ต้องดูแลรับผิดชอบ เมื่อพ่อตายต้องมีคนมาช่วยดูแล”

ฉะนั้นในทัศนะของอิสลาม เด็กกำพร้า คือ “ผู้ที่กำพร้าพ่อ แม้ว่าจะมีแม่ก็ถือว่าเป็นเด็กกำพร้า เพราะในหลักการของศาสนาอิสลาม พ่อจะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในเรื่องอาหารการกิน เป็นคนหารายได้เข้าสู่ครอบครัว ส่วนแม่จะเป็นผู้ดูแลภายในบ้าน ในเรื่องความอบอุ่นชาวบ้านจะช่วยกันดูแลโดยส่งมาในลักษณะการไม่รังแกเด็ก กล่าวคือถ้ามีเด็กรุ่นเดียวกัน พ่อแม่จะสอนไม่ให้รังแกเด็กกำพร้าเหล่านี้”

เด็กกำพร้า : ศาสนบัญญัติในอัล-กุรอาน

ตามหลักการศาสนาอิสลามได้มีบทบัญญัติตามอัล-กุรอาน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และให้หลักการปฏิบัติตนของผู้ที่มีความศรัทธาต่อองค์อัลลอฮ์ ได้ดำเนินตามหนทางที่อัลลอฮ์ได้วางไว้ที่ ซึ่งในข้อบัญญัติเหล่านี้ ได้ให้ความสำคัญกับเด็กกำพร้าไว้ด้วย ดังปรากฏในคำสอนต่อไปนี้

ซูเราะฮ์ อัล - กาบอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 83 “จงนึกถึงเมื่อตอนที่เราได้ทำสัญญาไว้กับวงศ์วานของอิสราเอลว่า จงอย่าเคารพภักดีผู้ใดเว้นแต่อัลลอฮ์ จงทำดีต่อบิดา มารดา ต่อญาติสนิท เด็กกำพร้า ผู้ขัดสน และจงสนทนากับผู้คนโดยดี จงดำรงละหมาดและจ่ายซะกาต (ทานบริจาค)”

ซูเราะฮ์ อัล - กาบอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 220 “ทั้งในโลกนี้และปรโลก พวกเขาคงถามเจ้าเกี่ยวกับ เด็กกำพร้า จงกล่าวเถิดว่าการแก้ไขปรับปรุงใดๆ ให้แก่พวกเขานั้น เป็นสิ่งดียิ่ง และถ้าหากพวกเจ้าจะร่วมอยู่กับพวกเขา พวกเขาก็คือพี่น้องของพวกเจ้า และอัลลอฮ์นั้นทรงรู้ดี ถึงผู้ที่ก่อความเสียหายจากผู้ที่ปรับปรุงแก้ไข และหากอัลลอฮ์ทรงประสงค์แล้ว แน่แน่นอนว่าทรงให้พวกเจ้าได้ลำบากไปแล้ว แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเดชานุภาพและทรงปรีชาญาณ”

ซูเราะฮ์ อัล - กาบอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 177 “คุณธรรมนั้นคือผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ วันปรโลก ศรัทธาต่อมลาอิกะฮ์ บรรดาคัมภีร์ และนับถือทั้งหลาย บริจาคทรัพย์ทั้งๆ ที่มีความรักในทรัพย์นั้นแก่บรรดาญาติที่สนิท บรรดา เด็กกำพร้า บรรดาผู้ยากจน ผู้ที่อยู่ในการเดินทาง บรรดาผู้ที่มาหา บริจาคในการไถ่ทาส ดำรงไว้ซึ่งการละหมาดและการชำระซะกาต อันเป็นคุณธรรมของผู้รักษาสัญญาโดยครบถ้วน”

ซูเราะฮ์ อัล - กาบอเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 215 “ผู้คนทั้งหลายถามว่า อะไรที่เราควรจะใช้จ่าย จงบอกพวกเขาว่า อะไรก็ตามที่เจ้าใช้จ่าย จงใช้จ่ายมันสำหรับพ่อแม่และญาติสนิท เด็กกำพร้า ผู้ขัดสนและคนเดินทาง ความดีอันใดที่เจ้าได้กระทำไป อัลลอฮ์ทรงรู้ดี”

ซูเราะฮ์ อัล - นิซาฮ์ อายะฮ์ที่ 2 “จงให้บรรดาทรัพย์สินของพวกเราแก่บรรดา เด็กกำพร้า และจงอย่าเปลี่ยนเอาของเลวแทนของดี จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเรา (เด็กกำพร้า) ร่วมกับทรัพย์ของพวกเจ้า แท้จริงมันเป็นบาปอันยิ่งใหญ่”

ซูเราะฮ์ อัล - นิซาฮ์ อายะฮ์ที่ 6 “จงทดสอบบรรดา เด็กกำพร้า จจนกระทั่งพวกเขาบรรลุวัยสมรส ถ้าพวกเจ้าเห็นว่าในหมู่ของพวกเขานั้นมีไหวพริบรู้ถูกรู้ผิดแล้ว ก็จงมอบทรัพย์ของพวกเจ้าให้แก่พวกเขาไป

และจงอย่ากินทรัพย์สินนั้นโดยฟุ่มเฟือยและรีบเร่งก่อนที่จะพวกเขาจะเติบโต และผู้ใดเป็นผู้มั่งมีก็จงควั่นเสียบ และผู้ใดเป็นผู้ยากจนก็จงกินโดยชอบธรรม ครั้งเมื่อพวกเขาได้มอบทรัพย์สินแก่พวกเขาไปแล้ว ก็จงให้มีพยานยืนยันแก่พวกเขา และเพียงพอแล้วที่อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงสอบสวน"

ซูเราะฮ์ อัล - นิซาฮ์ อายะฮ์ที่ 8 "บรรดาญาติที่ใกล้ชิดและบรรดาเด็กกำพร้า บรรดาผู้ที่ขัดสน มาร่วมอยู่ด้วยในการแบ่งมรดก ก็จงปันส่วนหนึ่งจากส่วนนั้น ให้เป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา และจงกล่าวแก่พวกเขาอย่างดี"

ซูเราะฮ์ อัล - นิซาฮ์ อายะฮ์ที่ 10 "แท้จริงบรรดาผู้ที่กินทรัพย์สินของเด็กกำพร้าด้วยความอธรรม คือการที่พวกเขากินไฟเข้าไปในท้องของพวกเขาต่างหาก และพวกเขาก็จะเข้าไปสู่เปลวเพลิง"

ซูเราะฮ์ อัล - นิซาฮ์ อายะฮ์ที่ 3 "หากพวกเขาเกรงว่า จะไม่สามารถให้ความยุติธรรมในบรรดาเด็กกำพร้าได้ ก็จงแต่งงานกับผู้ที่ดีแก่พวกเขา ในหมู่สตรีสองคน สามคน หรือสี่คน แต่ถ้าพวกเขาเกรงว่า จะไม่สามารถให้ความยุติธรรมได้ ก็จงมีแต่หญิงเดียว หรือไม่ก็หญิงที่มีชวาวของพวกเขารอบครองอยู่ นั่นเป็นสิ่งที่ใกล้ยิ่งกว่าในการที่พวกเขาจะไม่ลำเอียง"

บทบาทของสังคมมุสลิมที่มีต่อเด็กกำพร้า

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งสังคม การเป็นมุสลิมที่ดั้นนั้นคือ มุสลิมที่ใช้ชีวิตให้สังคมยอมรับและให้ความดีแก่สังคมสร้างประโยชน์ให้สังคม แล้วก็รับประโยชน์จากสังคมและมุสลิมแต่ละคนนั้นมีสิทธิเหนือสังคม และสังคมก็มีสิทธิเหนือมุสลิม หนึ่งในบรรดาสิทธิของสังคมเหนือมุสลิมนั้นคือชะกาดหรือการบริจาคนั้น ซึ่งชะกาดนั้นเป็นสิทธิของสังคมที่พึงได้รับจากคนรวย เพื่อประกันความจำเป็นพื้นฐานของคนกลุ่มหนึ่งในสังคม เพื่อที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าวให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน

สำหรับศาสนาอิสลามแล้ว การดูแลและให้สวัสดิการแก่สังคมนั้นเป็นศีลธรรมประการหนึ่ง โดยอัลลอฮ์ได้กำหนดให้มีการจ่ายชะกาด ซึ่งผู้มีสิทธิรับชะกาดประกอบด้วยด้วยบุคคล 8 ประเภทตามลำดับก่อน-หลัง คือ

1. ยากจน (ฟากรี) คือ รายได้แต่ละวันไม่พอกับรายจ่าย เช่นรายได้ 40 บาท แต่ว่าค่าใช้จ่ายมากกว่าวันละ 40 บาท เช่น ข้าวสารกับกับข้าวคือ 50 บาทแสดงว่าเป็นฟากรี
2. อนาคต (มัสกิน) คือ ไม่มีที่พึ่ง ไม่มีผู้เลี้ยงดู เด็กกำพร้าจึงรวมอยู่ในบุคคลประเภทนี้
3. คนที่มีใจโน้มมาสู่อิสลาม (มุอัลลัฟ) คือ ผู้ที่หัวใจของเขาต้องการความอบอุ่น เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาอื่น ๆ เพื่อต้องการเข้ารับศาสนาอิสลาม
4. ผู้ทำหน้าที่จัดการชะกาด (อามิล) คือ ผู้ที่คณะกรรมการอิสลามมอบอำนาจให้สามารถจัดการเรื่องชะกาดได้
5. ผู้มีหนี้สินส่วนตัว (อัลฆอริมีน) คือ ผู้ที่มีหนี้สินตามหลักการของศาสนาอิสลาม
6. ทาส (อรรักอบ) คือ ทางที่ต้องการไถ่ตัวเองเป็นอิสระ
7. ในหนทางของอัลลอฮ์ (ฟิสะบิลิลลาฮ์) คือ กิจการตามหลักศาสนาอิสลาม
8. ผู้ที่เดินทาง (อิบุนสะบิล) คือ ผู้ที่พลัดถิ่นหลงทาง

ในสังคมมุสลิมวัดความรวยความจนแบบง่าย ๆ ว่า หากใครซื้อของหวานได้ ซื้อของเล่นได้ ซื้อเสื้อผ้ามากมาย ได้ ก็ถือว่าร่ำรวย ในศาสนาอิสลามแบ่งฐานะทางเศรษฐกิจเป็นคนจนกับคนรวยเท่านั้น ในขณะที่สังคมอื่นจัดให้มีคนฐานะปานกลาง แต่อิสลามถือว่าคนฐานะปานกลางคือคนรวย และเมื่อรวยแล้วต้องดูแลคนอื่น อิสลามจะดำรงอยู่บนวิถีความพอเพียง ส่วนที่เกินมาก็คือชะกาดที่ต้องจ่ายเพื่อสังคม

สังคมมุสลิมกับบทบาทการดูแลเด็กกำพร้า

ก่อนที่จะมีศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุไหงปาแน เด็กกำพร้าในชุมชนจะมอบให้ญาติของเด็กเป็นผู้เลี้ยง แต่ถ้าเด็กกำพร้าไม่มีญาติพี่น้องเลย คณะกรรมการมัสยิดจะเข้าไปดูแลในเรื่องอาหาร การกินและการเรียน เพราะฉะนั้นแต่ละมัสยิดจะมีรายชื่อของเด็กกำพร้าในหมู่บ้าน ชาวบ้านเองก็จะรู้ว่าบ้านไหนมีเด็กกำพร้าหรือยากจน และสิ้นปีจะมีการจ่ายชะกาตให้กับเด็กกำพร้าและยากจนในหมู่บ้าน

สังคมต้องช่วยดูแลเด็กกำพร้าโดยเฉพาะผู้ที่ป็นผู้นำจะมีหน้าที่โดยตรง อย่างโต๊ะอิหม่ามผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะคอยสอดส่องดูแลว่าครอบครัวเหล่านั้นมีกินหรือไม่ เด็กได้เรียนหรือเปล่า ถ้าไม่ได้เรียนจะปรึกษากับกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้มีการช่วยเหลือคนยากจน

งานของมัสยิดที่เอื้อต่อการดูแลเด็กกำพร้า

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กรู้หลักศาสนา โรงเรียนตาดีกาที่สังกัดกับมัสยิดนั้นๆ จะมีบทบาทที่สำคัญยิ่ง ตลอดจนปอเนาะ (โรงเรียนประจำที่สอนศาสนาอิสลามแบบอริยาศัย ไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับอายุหรือเพศของผู้เรียน) ก็ต้องมาจากความร่วมมือของชาวบ้าน และโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดมาร่วมกันสร้างปอเนาะ

นอกเหนือจากมัสยิดที่มีการจัดสรรสวัสดิการให้เด็กกำพร้า ยังมีปอเนาะบางปอเนาะที่มีการจัดสรรสวัสดิการอย่างเป็นระบบทั้งส่วนของที่อยู่หลับนอนของเด็กและทรัพย์สินที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง โดยไม่มีแบ่งแยกเด็กกำพร้าหรือเด็กมีฐานะร่ำรวยแต่อย่างใด เด็กทุกคนมีเกียรติเท่าเทียมกัน เด็กกำพร้าจะได้ละเว้นการเก็บค่าเทอม แต่บางปอเนาะอาจมีรูปแบบต่างไปจากนี้ได้ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารปอเนาะ

การสงเคราะห์เด็กกำพร้าในเชิงเปรียบเทียบ

สถานที่สงเคราะห์และรับเลี้ยงเด็กกำพร้าของประเทศไทย ปัจจุบันมีอยู่ทั่วไป ทั้งที่อยู่ในความดูแลของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ในส่วนของภาคใต้เอง ได้มีศูนย์สงเคราะห์เด็ก และศูนย์รับเลี้ยงเด็กกำพร้าที่น่าจะนำมาศึกษาในเชิงเปรียบเทียบได้ ดังนี้

สถานสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานี

จากการสัมภาษณ์คุณชารา บินเลาะ นักสังคมสงเคราะห์ 7 ว. ซึ่งทำงานในสถานเด็กสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานี ได้ให้ข้อมูลว่า “สถานสงเคราะห์เด็กฯ แห่งนี้ ไม่ใช่สถานที่รับเลี้ยงเด็กกำพร้าเป็นหลัก เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการรับสงเคราะห์เด็กที่มีปัญหาทางสังคมหลากหลายรูปแบบ ปัญหาที่ทำให้เด็กไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ อาทิ เด็กที่พ่อแม่เลิกกัน หรือช่วงที่เด็กเกิดวิกฤติจากการกำพร้า ยากจน เร่ร่อน พลัดหลง พ่อแม่เลี้ยงดูไม่เหมาะสม ผู้ปกครองต้องโทษ เด็กโดนล่อลวงละเมิดทางเพศ และถูกทารุณร่างกาย ฯลฯ”

แนวทางการสงเคราะห์เด็ก จะพยายามทำควบคู่ไปกับการพัฒนาเด็กให้อยู่กับสังคมภายนอก สถานสงเคราะห์ด้วย พยายามส่งเสริมให้ครอบครัวรับกลับไปอุปการะดังเดิม หากติดขัดเรื่องการเงินค่าเลี้ยงดูทางสถานสงเคราะห์จะช่วยเหลือเงินทุนการศึกษา เงินทุนประกอบอาชีพ ตลอดจนคำแนะนำต่างๆ โดยใช้วิธีประสานเครือข่ายและออกเยี่ยมเยียนช่วยเหลือ และดึงองค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม และสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นให้จัดสวัสดิการเด็กที่มีปัญหาได้เอง

งานที่ผ่านมาของสถานสงเคราะห์ฯ

ตั้งแต่ ปี 2523 จนถึงปัจจุบัน (2547) สถานสงเคราะห์ฯ รับเด็กมาอุปการะแล้วกว่า 1,000 คน ซึ่งเด็กจะมาจากจังหวัดต่างๆ ทั่วทั้งภาคใต้ รวมไปถึงจังหวัดทางภาคอีสานที่ติดตามพ่อแม่มาทำงานที่ภาคใต้ เป็นเด็กที่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 80 และเด็กที่นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 20

ลักษณะของเด็กที่เข้ามาส่วนใหญ่ จะเป็นเด็กที่ยังมีครอบครัวอยู่ ไม่ได้กำพร้าโดยสิ้นเชิง บ้างมีพ่อ บ้างมีแม่ บ้างมีญาติที่พอจะนำกลับไปเลี้ยงดูต่อที่บ้านได้ เว้นแต่เด็กที่ถูกทอดทิ้งโดยไม่สามารถสืบรู้ได้ว่า พ่อแม่ของเด็กเป็นใคร

สวัสดิการของเด็กที่ได้จากรัฐบาล

เด็กจะได้เงินสำหรับเป็นค่าอาหารวันละ 40 บาท แต่เด็กเล็กๆ (ประถมศึกษาปีที่ 1-6) ไม่จำเป็นต้องใช้มาก ทางสถานสงเคราะห์ฯ จะให้เงินเด็กไปโรงเรียนวันละ 11 บาท ที่เหลืออีก 29 บาท จะฝากธนาคารให้เด็ก ส่วนเด็กมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 จะได้นะ 25 บาท ที่เหลือจะฝากธนาคาร และเด็กที่เรียนมหาวิทยาลัยจะได้ วันละ 40 บาทเต็ม เพิ่มค่ารถให้อีกวันละ 14 บาท รวมแล้วจะได้เงินวันละ 54 บาทต่อวัน สำหรับค่าเทอม รัฐจะเป็นผู้ดูแลให้ทั้งหมด

การคัดสรรเด็กที่จะเข้ามายังสถานสงเคราะห์ฯ

เมื่อก่อน สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดจะเป็นผู้คัดสรรเด็กให้ โดยผ่านกระบวนการเยี่ยมบ้าน ดูสภาพครอบครัวของเด็ก ก่อนจะส่งมาให้สถานสงเคราะห์ฯ เป็นหน่วยรับเลี้ยงดูเพียงอย่างเดียว แต่ปัจจุบัน สถานสงเคราะห์ฯสามารถออกไปตรวจเยี่ยมบ้านได้เอง คัดสรรเด็กได้เอง

ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ

สภาพความเป็นอยู่ของเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ หากมองเพียงด้านกายภาพแล้ว จะคิดว่าเป็นอยู่อย่างสุขสบาย เนื่องจากมีอาหารการกินพร้อม มีเงินไปโรงเรียน มีสิ่งต่างๆ เหมือนกับเด็กปกติทั่วไป แต่หากมองด้านจิตใจ พื้นฐานของเด็กที่มาจากหลากหลายปัญหา พฤติกรรมที่หล่อหลอมจากเบ้าที่คนละแบบ ประกอบกับการที่เด็กมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ และจะมีแม่บ้านเพียงคนเดียว จึงไม่สามารถดูแลไม่ทั่วถึง การปรับแก้ด้านจิตใจของเด็กเพื่อให้อยู่ร่วมกันให้ได้นั้น เป็นเรื่องที่สถานสงเคราะห์ฯต้องแก้ไขกันไป โดยเฉพาะหลังๆ มานี้ พยายามคัดสรรเด็กด้วยกิจกรรมทดสอบทางจิต มีนักจิตวิทยาเข้ามาช่วยดูแลมากขึ้น

การปรับตัวในปัจจุบันของสถานสงเคราะห์ฯ เองก็พยายามส่งเสริมให้เด็กกลับไปอยู่กับพ่อแม่ของตนเอง ให้เด็กได้รับความรักแบบธรรมชาติ อยู่แบบพ่อ แม่ ลูก เพราะสถานสงเคราะห์ฯ ทราบดีว่าไม่สามารถดูแลเด็กในทุกด้านได้อย่างทั่วถึง หากครอบครัวใดที่ยากจน ทางสถานสงเคราะห์ฯจะดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายให้เท่าที่ทำได้

เดิมทีภายในสถานสงเคราะห์ฯ มีโรงเรียนเปิดสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 แต่ด้วยการสอนที่ไม่มีบุคลากรที่ผ่านวิชาชีพครูโดยตรง ใช้นักสังคมสงเคราะห์มาสอนหนังสือบ้าง ให้เจ้าหน้าที่ธุรการมาช่วยกันสอนบ้าง มาตรฐานจะสู่สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะไม่ได้ ปัจจุบันจึงให้เด็กออกไปเรียนข้างนอกทั้งหมด เพื่อประโยชน์ต่อตัวเด็กเอง

กิจวัตรประจำวันของเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ

เวลา 05.00 น. เด็กจะตื่นนอนเพื่อทำกิจกรรมออกกำลังกาย เช่น เต้นแอโรบิก 45 นาที บางส่วนแยกไปทำกับข้าว (จัดเด็กตามหอพัก ซึ่งมีทั้งหมด 5 หอ แต่ละหอทำกับข้าวกินเอง) หลังจากออกกำลังกายก็กลับหอไปทำความสะอาดหอ ล้างห้องน้ำ ตามเวรที่จัดไว้ ทำภารกิจอาบน้ำแต่งตัว

เวลา 06.30 น. รับประทานอาหารเช้า

เวลา 07.00 น. เด็กทุกคนพร้อมกันที่กองอำนวยการเพื่อไปโรงเรียน ช่วงกลางวันจึงไม่มีเด็กอยู่ในสถานสงเคราะห์ฯ เด็กเล็กจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะมีรถรับส่งไปโรงเรียน แต่ถ้าเป็นเด็กอาชีวศึกษาหรือระดับมหาวิทยาลัยก็จะให้เดินทางไปเอง

เวลา 16.00 น. สมาชิกจะทยอยกันกลับมายังสถานสงเคราะห์ฯ เมื่อกลับมาถึงจะทำภารกิจส่วนตัว เช่น ซักเสื้อผ้า ทำความสะอาดหอ ทำการบ้าน

เวลา 18.00 รับประทานอาหารเย็น บางหออาจมีการปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกไม้ผล ไม้ประดับไว้บริเวณที่ว่าง

เวลา 20.00 น. จะเข้านอน

สำหรับวันเสาร์ - อาทิตย์ที่ไม่ต้องไปเรียนหนังสือ หลังจากตื่นนอนตอนเช้า และออกกำลังกายแล้วก็จะทำความสะอาดหอ ทำกิจกรรมพัฒนาสถานสงเคราะห์ฯ บางสัปดาห์อาจมีกิจกรรมเป็นพิเศษที่สถานสงเคราะห์ฯ จัดขึ้น เช่น การอบรมจริยธรรม ซึ่งจัดให้เดือนละครั้ง

ปัญหาในสถานสงเคราะห์ฯ

ปัญหาที่พบมักเกิดกับเด็กในช่วงวัยรุ่น คือ การแสดงออกแบบก้าวร้าว ออกไปเรียนนอกสถานสงเคราะห์แล้วไม่กลับเข้ามายังสถานสงเคราะห์ตามกำหนด บ้างก็หนีเรียนจนต้องติดตาม เด็กเล็กจะพยายามดูแลให้กลับมาในสถานสงเคราะห์ เพราะถ้าเลยเวลา 16.30 น. จะไม่อนุญาตให้ออกไปข้างนอกแล้ว ส่วนเด็กที่โตแล้ว เรียนระดับมหาวิทยาลัยแล้ว ก็อนุญาตให้ออกไปข้างนอกได้ แต่ต้องบอกให้ทราบล่วงหน้า

การลงโทษเด็กในสถานสงเคราะห์ฯ

การลงโทษเด็กที่ทำผิดระเบียบของสถานสงเคราะห์เริ่มจาก การว่ากล่าวตักเตือน ทำทัณฑ์บน ทำโทษโดยการทำสาธารณประโยชน์ เช่น ล้างห้องน้ำ คายหญ้า โดยจะไม่ใช้วิธีการเขียนตี

การติดตามเด็กที่ออกจากสถานสงเคราะห์ฯ ไปแล้ว

เด็กหลายคนที่ยื่นจบออกไปแล้วมีงานทำ มีชีวิตที่ดีขึ้น ก็กลับมาเยี่ยมน้องๆ บริจาคเงินให้น้อง วิธีติดตามทำโดยการส่งหนังสือไปยังที่อยู่ซึ่งเด็กแจ้งไว้ แต่เด็กบางคนออกไปจากสถานสงเคราะห์แล้วก็หายไปเลย ติดต่อก็ไม่ได้ก็มี

บ้านคารุลไอลตาม

บ้านคารุลไอลตาม จังหวัดนราธิวาส เป็นที่รับเลี้ยงดูเด็กกำพร้าไว้ในอุปการะของเอกชน โดยให้เด็กพักอาศัย ซึ่งมีพี่เลี้ยง (มารอบบิ) เป็นผู้ดูแลจัดหาทุนการศึกษาให้แก่เด็กกำพร้า ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กกำพร้าได้รับการศึกษาด้านวิชาสามัญ ศาสนา และฝึกวิชาชีพ

ศูนย์เด็กกำพร้าอมมุสลิมมัด กือคือแป

ศูนย์เด็กกำพร้าอมมุสลิมมัด กือคือแป เป็นศูนย์เด็กกำพร้าของเอกชน ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส มีเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติของเด็กกำพร้าที่จะอยู่ในความอุปการะ คือ เป็นมุสลิมที่กำพร้าพ่อ อายุตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป ไม่พิการหรือทุพพลภาพ

ปัจจุบันมีจำนวนเด็กกำพร้าที่อยู่ในความอุปการะ 790 คน จำแนกตามระดับการศึกษาได้ดังนี้

1. เด็กก่อนประถมศึกษา จำนวน 70 คน แบ่งเป็น ชาย 33 คน หญิง 37 คน
2. ประถมศึกษา จำนวน 486 คน แบ่งเป็น ชาย 249 คน หญิง 237 คน
3. มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 179 คน แบ่งเป็น ชาย 92 คน หญิง 77 คน
4. มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 47 คน แบ่งเป็น ชาย 15 คน หญิง 32 คน
5. ปริญญาตรี จำนวน 8 คน แบ่งเป็น ชาย 3 คน หญิง 5 คน

บริการที่จัดให้สำหรับเด็กกำพร้าที่พักอยู่ประจำ คือ อาหารวันละ 3 มื้อ ชุดนักเรียนปีละ 2 ชุด สมุดหนังสือและอุปกรณ์การเรียน จ่ายชะกาตปีละครั้ง (อาหารประจำในท้องถิ่นจำนวนหนึ่งซึ่งอิสลามกำหนดให้มุสลิมผู้ถือศีลอดจะต้องนำไปให้คนยากจนหรือคนอนาถาภายในเดือนรอมฎอน) จ่ายค่ารถกลับบ้านปีละ 2 ครั้ง จัดสวัสดิการพยาบาลให้ตลอดทั้งปี

ศูนย์สาธิตเพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิม จังหวัดยะลา

จากการสัมภาษณ์คุณชอและห์ คอลิบ เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2547 ได้ข้อมูลที่น่าสนใจหลายประการเกี่ยวกับศูนย์สาธิตเพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิม จังหวัดยะลา ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนจากมูลนิธิสงเคราะห์เด็กกำพร้าและการกุศล ที่เริ่มตั้งจากคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งอันประกอบไปด้วยนักวิชาการ นักการศาสนา นักธุรกิจ ข้าราชการ และประชาชนในจังหวัดยะลา เพื่ออาสาเป็นสื่อกลางที่จะช่วยป้องกันและบรรเทาปัญหาสังคม โดยเฉพาะปัญหาเด็กกำพร้าและเด็กยากจนอนาถา ต่อมา มีประชาชนบริจาคที่ดินให้ 10 ไร่ จึงมีการสร้างอาคาร บ้านพักเด็ก 2 ชั้น ประมาณ 16 ห้อง แบ่งเป็นห้องเรียนเด็ก ห้องพยาบาล ห้องอ่านหนังสือ ห้องอาบน้ำ ห้องครัว ห้องนันทนาการ บ้านพักอาจารย์ นอกจากนี้ยังมีสยิดภายในศูนย์ฯ อีกด้วย

เมื่อปี 2536 ที่เริ่มตั้งมูลนิธิฯ นั้น แรกๆ การบริหารจัดการยังไม่มีระบบ แครวบรวมเงินจากการบริจาคมาจุนเจือกิจกรรมของเด็กกำพร้าเป็นรายปี จนกระทั่งปี 2542 ก็เริ่มทำเป็นกิจจะลักษณะมากขึ้น เริ่มมีคนภายนอกเข้ามาอาสาทำงานในศูนย์ฯ บางครั้งศูนย์ฯ เองก็พอมีค่าตอบแทนให้อาสาสมัครได้บ้าง การอุปการะเด็กกำพร้าของศูนย์ฯ จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เด็กกำพร้าที่ยังอยู่กับแม่หรือผู้ปกครองที่บ้าน เด็กกำพร้าประเภทนี้มีเกือบ 200 คน โดยศูนย์ฯ จะให้เงินสนับสนุนด้านการศึกษาเดือนละ 900 บาท และมีระบบติดตามความประพฤติ สุขภาพ และการเรียนอย่างสม่ำเสมอ

2. เด็กกำพร้าที่มีความสามารถ หรือพิจารณาแล้วว่าต่อไปจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมต่อไป เด็กกำพร้าประเภทนี้จะขอนามาล้างคูลในศูนย์ฯ โดยคณะกรรมการมูลนิธิ จะสนับสนุนให้เด็กกลุ่มนี้พัฒนาศักยภาพเพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ถือว่ายังขาดแคลนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในขณะนี้

การสร้างศูนย์สาธิตเพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิม เป็นการเตรียมเด็กให้มาเรียนทางสายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เช่น แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ฯลฯ เป็นการเปิดโอกาสแก่เด็กยากจนที่มีความฉลาด ค่าใช้จ่ายของศูนย์ฯ สำหรับเด็กกลุ่มนี้ จะอยู่ที่ประมาณคนละ 2,300 บาท ต่อเดือน สมทบด้วยค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้า จ้างสอนพิเศษโดยส่งไปเรียนข้างนอกศูนย์ ค่าจ้างคนทำครัว

ปัจจุบันเด็กในศูนย์ฯ มีทั้งหมด 42 คน องค์กรที่ให้การสนับสนุนคือองค์กรจากรัฐบาลไทย (สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม) และองค์กรจากประเทศซาอุดีอาระเบีย มีการทำแบบฟอร์มและส่งหลักฐานการดำเนินงานไปยังต่างประเทศ ซึ่งจะมียุทธศาสตร์ที่ช่วยหาคนมาอุปการะ แล้วแต่ผู้บริจาค ส่วนมูลนิธิจะเป็นผู้ประสานอนุมัติจ่ายเงินและติดตามการใช้เงิน การปฏิบัติของศูนย์ ด้วยมีเป้าหมายเพื่ออบรมศาสนาและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กจากการคุกคามทางวัฒนธรรมสังคมแบบตะวันตก ซึ่งตอนนี้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ก็สับสนระหว่างคำพูดและการกระทำ บางครั้งผิดหลักศาสนา แต่รัฐบาลมองว่าสามารถทำได้ เช่น คนที่รวยทางลัดด้วยการโกงคนอื่น ร่ำรวยด้วยการเสี่ยงโชคกับการพนัน ซึ่งแบบแผนนี้อิสลามจะไม่ทำตามกระแสนั่น ความชั่วเกิดขึ้นในสังคมในนานๆ จนกลายเป็นความเคยชิน สังคมนั้นก็จะมองการทำความชั่วเป็นเรื่องธรรมดา ถ้าทำงานกับเด็กต้องปลูกฝังเด็กให้เกลียดความอยุติธรรม การละเมิดสิทธิ ความชั่วร้ายต่างๆ ในสังคม ต้องแก้ไขด้วยการใช้สมอง ไม่ใช่มองด้วยการเกลียดแล้วเข้าไปทำลาย หรือใช้กำลัง อย่างมากให้เพียงรังเกียจเพื่อป้องกันตัวเองเท่านั้น

วิธีการที่เปลี่ยนแปลงให้เด็กอยู่ในหลักการของศาสนา ในศาสนาอิสลาม บอกว่าเมื่อเห็นความชั่วร้ายจะต้องเปลี่ยนแปลงมัน ไม่ว่าจะด้วยปาก หัวใจ และสิ่งนี้ต้องมีการเรียนรู้ในปัจจุบัน ความชั่วร้ายถ้าเปรียบกับศาสนาพุทธ คือการไม่ประพฤติผิดในศีล 5 ดังนั้นจะทําอย่างไรให้เด็กจะจากความชั่วได้ นั่นคือประการแรก เด็กต้องเกลียดความชั่วร้ายก่อน ในศาสนาอิสลามถือว่าการเกลียดความชั่วร้ายเป็นศรัทธาอย่างหนึ่งที่ทำให้ใจไม่อ่อนแอ ถ้ามุสลิมไม่เกลียดความชั่วร้าย ความมีนเมา การพนัน ฯลฯ จะเข้ามาหาตัวเอง และถือว่ามุสลิมคนนั้นไม่มีศรัทธา

การบริหารจัดการของศูนย์ฯ

เด็กที่อยู่กับบ้าน จะมีคนในหมู่บ้านช่วยดูแล เช่น ครูสอนศาสนา คนที่ไว้ใจได้ ที่ไม่สอนเด็กไปในทางที่ผิด ต้องเป็นคนที่เขาใจ และปฏิบัติได้จริง เป็นบุคคลที่ทางศูนย์ฯ มั่นใจให้ติดตามเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี

กิจกรรมประจำวันของศูนย์ฯ

เวลา 05.00 น. ตื่นนอนเพื่อละหมาดซุบฮีย์ อ่านอัล-กุรอาน ฟังการบรรยายว่าอัลเลาะห์ได้บอกอะไรบ้างในอัล-กุรอาน

เวลา 06.00 น. ทำภารกิจส่วนตัว รับประทานอาหารเช้าร่วมกัน

เวลา 07.30 น. มีรถมารับส่งไปโรงเรียน เด็กระดับประถมศึกษา จะเข้าแถวไปเรียนในหมู่บ้าน แต่เด็กระดับมัธยมศึกษาจะไปโรงเรียนพัฒนาวิทยา จังหวัดยะลา หรืออาจไปเรียนพิเศษข้างนอกด้วย ซึ่งทั้งวันเด็กจะทำกิจกรรมที่โรงเรียน

ช่วงเย็นจะให้เด็กออกกำลังกายบ้าง เข้าชมรมทำการเกษตร การเลี้ยงปลาบ้าง

เวลา 18.00 น. รับประทานอาหารเย็น

เวลา 18.30 น. ละหมาด อ่านอัลกุรอาน เข้ากลุ่มทำกิจกรรม เล่าประวัติท่านนบีมุฮัมมัด ศาสดาแห่งศาสนาอิสลาม

เวลา 20.00 น. ละหมาดอีชา รับประทานอาหารว่าง ทบทวนบทเรียน โดยมีพี่เลี้ยง 3-4 คน มาคอยดูแล

เวลา 21.30 น. เข้านอน

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมที่ศูนย์ฯ สนับสนุนให้เด็ก คือ มีสภา มีคณะกรรมการบริหาร นำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขเดือนละ 2 ครั้ง โดยมีฝ่ายปกครองเป็นพี่เลี้ยง เพื่อฝึกให้เด็กทำงานแบบมีส่วนร่วม

สร้างภาวะความเป็นผู้นำของเด็ก มีกิจกรรมสันทนาการ ในแต่ละปีจะมีค่ายอบรมภาคฤดูร้อน จัดกิจกรรมทัศนศึกษา และมีการเยี่ยมเยียนบ้านของนักศึกษาที่อยู่ในศูนย์แต่ละคน ปีละ 2 ครั้งๆ ละ 3 วัน

ที่ผ่านมา ทางศูนย์ฯ ได้จัดโครงการค่ายวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ใช้เวลา 2 เดือน โดยเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มาให้ความรู้ เปิดโอกาสให้เด็กภายนอกเข้ามาร่วมกิจกรรม ถือเป็นกวดวิชาให้เด็กมีโอกาสสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้มากขึ้น

ความคิดเห็นของเด็กในศูนย์ฯ

เด็กชายหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า “อยู่ในศูนย์ฯ แล้วสบายใจ มีอิสระในการทำกิจกรรมทุกอย่างที่อยู่ในโครงการของกรมของมุสลิม ซึ่งเด็กที่นี่ไม่มีการตีบทหรือ ตีหัว ไม่เล่นการพนัน และอยากเสนอให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ปลอดคอบายมุข อยากจะให้ที่ศูนย์ฯ นี่เป็นบ้านของเด็กที่อยู่ในศูนย์ฯ และเด็กที่เคยอยู่ในศูนย์ฯ ตอนนี้มีชมรมศิษย์เก่าที่พร้อมทำงานให้ศูนย์เด็กกำพร้าด้วยหัวใจ”

มุมมองต่อศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโหงปาแน

ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโหงปาแน มีระบบการศึกษาวิชาสามัญที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนเข้ามาช่วยจัดการเรียนการสอนให้ ครูว่าชีวิตความเป็นอยู่เป็นระบบครบครันดี แต่วัตถุประสงค์อาจแตกต่างกัน ทางมูลนิธิจะส่งเสริมให้เด็กที่เรียนดีได้เรียนต่อด้านวิทยาศาสตร์เป็นการเฉพาะ

ศูนย์เด็กกำพร้าฯ บ้านสุโหงปาแนมีทั้งจุดแข็งจุดอ่อน จุดแข็ง คือไม่ได้มีงบประมาณมาจากต่างประเทศ เพราะฉะนั้นจึงพิสูจน์ได้ว่ามีความแข็งแกร่งด้านการบริหารจัดการ แต่จุดอ่อนคือความสม่ำเสมอของงบประมาณ แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยระบบแล้ว เด็กจะเห็นคุณค่าของเงิน

ความจำเป็นที่ต้องจัดตั้งศูนย์เด็กกำพร้าในมุมมองของมุสลิม

ถึงแม้ว่าในภาคใต้จะมีสถานสงเคราะห์เด็ก และศูนย์เลี้ยงเด็กกำพร้า ทั้งจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ที่ได้รับการดูแลจากรัฐบาล แต่การรับบริการจากมุสลิมกลับมีจำนวนน้อย ทั้งที่มีเด็กกำพร้าอยู่จำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากความกังวลเรื่องการเลี้ยงดูว่าหากกิน การอยู่ การดำรงชีวิตของแต่ละวัน จะทำให้เด็กผิดแผกไปทางหลักการอิสลามหรือไม่ โดยเฉพาะสถานสงเคราะห์เด็ก หรือศูนย์เด็กกำพร้าของรัฐบาล ญาติบางคนไม่สบายใจ เพราะการเลี้ยงดูจะไม่ค่อยเน้นเรื่องศาสนาตามที่ญาติต้องการและมั่นใจว่าถ้าคนเรามีศาสนาต้องดีแน่นอน

เงื่อนไขอีกประการหนึ่งที่ไม่อยากจะรับทุนสนับสนุนจากรัฐบาล เนื่องจากการบริหารที่ซับซ้อนหลายขั้นตอน ไม่สามารถคิดหรือออกแบบให้ถูกหลักการได้ ถ้าจะใช้คำพูดเปรียบเปรยให้เห็นภาพที่ชัดเจนคือ “เหมือนอยู่บ้านเรา อยู่กระท่อมเรา ก็มีความสุข แต่ถ้าอยู่บ้านเขา เขาจะเจ้าก็เจ้าการ เราก็จะไม่สบายใจ การทำงานอะไรก็แล้วแต่ ถ้าไม่สบายใจ งานจะไม่เดิน ความสบายใจเป็นสิ่งสำคัญมาก จะทำอย่างไรให้ทุกฝ่ายสบายใจ เหนื่อยไม่เป็นไร ขอให้สบายใจ เราก็ทำงานได้อย่างมีความสุข สนุกกับงาน ถ้าเป็นไปได้ต้องการให้มีการแยกออกเป็นกิจจะลักษณะ คือ มีการหนุนเสริมจากรัฐได้ แต่การบริหารจัดการขอให้เป็นความเป็นอิสระ และสอดคล้องกับหลักอิสลามเราก็สบายใจ มีการบริหารงานอย่างโปร่งใส ทำงานเต็มที่ทั้งใจ ทั้งกาย”

ถ้าเลี้ยงดูเด็กให้ไปในทางศาสนาอิสลาม ญาติๆ จะสบายใจ แต่ถ้ามาส่งแล้วไม่มั่นใจในแนวทางการเลี้ยงดู ญาติก็ไม่สบายใจ กังวล ความสบายใจสามารถดูได้จากบางครอบครัวเป็นคนมีฐานะ แต่ก็นำลูกหลานมาฝากไว้ที่ศูนย์ฯ เพราะความเชื่อมั่นว่าลูกหลานจะเดินไปตามแนวทางอิสลามที่ดีได้

บทที่ 4

กระบวนการดำเนินงานวิจัย

โครงการวิจัยนี้เกิดขึ้นจากความรู้จักคุ้นเคยระหว่างอาจารย์ปิยะ กิจถาวร ผู้ประสานงานหน่วยประสานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง และอาจารย์มรยัม สาเมาะ ประธานศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนบ้านสุโหงปาแน ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาสังคม ทำงานร่วมกับประชาคม โดยมีอาจารย์บงกช ณ สงขลา หัวหน้าฝ่ายบริการวิชาการชุมชน สำนักส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นผู้แนะนำให้รู้จัก จากนั้นมา จึงประชุมร่วมกันเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับแกนนำเครือข่ายมุสลิมะฮ์ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พยายามอธิบายความต่างระหว่างงานพัฒนากับงานหาความรู้ด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุดท้ายจึงเห็นร่วมกันว่าควรเริ่มทำวิจัยกับกลุ่มคนเล็กๆ ที่ทำงานในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหงปาแนก่อน แล้วค่อยขยายผลต่อไป

เมื่อได้ระดมปัญหาและสถานการณ์ของศูนย์เด็กกำพร้าฯ พบประเด็นสนใจร่วมกันคือ เครือข่ายมุสลิมะฮ์ที่ได้สลายกันไป ไม่ค่อยเข้าประชุมกันเหมือนเดิม จึงได้ชักชวนให้ลองใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา แรกๆ ยังไม่ได้รับการยอมรับความคิดเห็น เนื่องจากยังรู้สึกหนักใจ ไม่มั่นใจกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ยาก แต่เมื่อได้ทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่องประมาณ 10 เดือน ก็ได้ข้อเสนอโครงการและได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการในเดือนตุลาคม 2544

เวทีชี้แจงสัญญาโครงการวิจัย

หลังจากได้รับการอนุมัติโครงการแล้ว สิ่งแรกที่จำเป็นคือการชี้แจงโครงการวิจัย ตั้งแต่โจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย เป้าหมายของโครงการ รายละเอียดกิจกรรมของงานวิจัย การสรุปงานวิจัย และการจัดการบริหารการเงิน โดยมีพี่เลี้ยงหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง มาช่วยทำความเข้าใจร่วมกัน ทบทวนทิศทางของงานทั้งหมด ก่อนดำเนินงานโครงการวิจัย

ทีมนักวิจัยได้แบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละคน ดังนี้

อาจารย์มรยัม สาเมาะ หัวหน้าโครงการ จะมีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และภายในศูนย์เด็กกำพร้าฯ ดำเนินงานวิจัยให้เป็นไปตามกิจกรรม ควบคู่ไปกับกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์เด็กกำพร้าฯ

คุณฮาลูมา อีแอ รับผิดชอบด้านการเงิน รวมทั้งเป็นเลขานุการโครงการในการจดบันทึกข้อมูลในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง

คุณฮาซิบะ กริยา รับผิดชอบด้าน การเงิน และบัญชี โดยมีการเบิกจ่ายเงินเป็นรายกิจกรรม ส่วนทีมงานวิจัยอื่นๆ มีหน้าที่ช่วยกันร่วมคิดร่วมทำในทุกกระบวนการงานวิจัย

การประชุมประจำเดือนของทีมวิจัย /

กลไกการดำเนินงานวิจัยที่ตกลงร่วมกันคือจัดให้มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน ที่ผ่านมามีการแจ้งคณะครูและทีมวิจัย เพื่อให้ได้รับทราบเกี่ยวกับการจัดทำกิจกรรมถอดบทเรียนเครือข่ายมุสลิมะฮ์ ศึกษากรณีศูนย์เด็กกำพร้าฯ ด้วยวัตถุประสงค์ในการทบทวนบทบาทหน้าที่และการทำงานของกลุ่มมุสลิมะฮ์ที่มีต่อศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโหงปาแน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน และแสวงหาแนวทางในการพัฒนาศูนย์กำพร้าฯ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสุโหงปาแน ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ซึ่งมีองค์ประกอบผู้เข้าร่วมการประชุมคือ ทีมวิจัยจำนวน 5 คน คณะครูประจำศูนย์เด็กกำพร้า จำนวน 7 คน ต่างคนต่างร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย ในมุมมองต่างๆ ของกลุ่มมุสลิมะฮ์

ขั้นตอนการประชุมในครั้งนี้ ได้ลำดับการพูดคุย คือ

1. ทีมวิจัยแจ้งให้ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้า ให้ทราบถึงการทํางานวิจัยอย่างเท่าเทียมกัน
2. ดำเนินการประชุมโดยใช้กระบวนการพูดคุยและปรึกษาหารือ
3. สรุปแนวทางการดำเนินงานวิจัยระยะต่อไป
4. ปิดการประชุมด้วยการขอพร

กิจกรรมการประชุมในแต่ละเดือนของคณะกรรมการศูนย์กำพร้า

ก่อนที่จะมีโครงการวิจัยเข้ามาเกี่ยวข้องนั้น การประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการศูนย์เด็กกำพร้า ได้ดำเนินการประชุมเป็นปกติอยู่แล้ว ซึ่งจะจัดขึ้นทุกวันที่ 2 ของเดือนอาหรับ โดยส่วนใหญ่จะใช้ห้องธุรการ ศูนย์เด็กกำพร้ายากจนและอนาถาบ้านสุโขทัยเป็นสถานที่ประชุม เมื่อมีโครงการวิจัยเข้ามา จึงได้ผนวกเข้าเป็นเนื้อหาเดียวกัน ซึ่งที่ผ่านมาการประชุมตามลำดับดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 25 มกราคม 2545 มีจำนวนผู้เข้าประชุม 11 คนองค์ประกอบในการประชุม ได้แก่ ครูในศูนย์เด็กกำพร้า จำนวน 9 คน ผู้บริหาร จำนวน 1 คน มุสลิมใหม่ จำนวน 1 คน

ขั้นเตรียมการประชุม ฝ่ายปกครองของศูนย์เด็กกำพร้า คือคุณฟาตือเมาะ สตาปอ ได้แจ้งกำหนดการประชุมตอบทเรียนให้คณะครูทุกคนได้ทราบล่วงหน้าโดยพร้อมเพรียงกัน ในวันที่ประชุมปกติของศูนย์เด็กกำพร้า เพื่อเตือนความจำของทุกคน จากนั้นฝ่ายวิชาการและคณะครูจะจัดเตรียมสถานที่เพื่อประชุม คณะครูได้บอกเกริ่นเตือนๆ กันในคณะกรรมการว่าถ้าหากใครมีประเด็นอะไรก็เขียนตั้งไว้เพื่อลิ้มและถ้าหากมาประชุมไม่ได้ก็อาจฝากประเด็นไว้กับผู้ดำเนินการประชุมคือ คุณฟาตือเมาะ สตาปอ

กระบวนการในการประชุมทุกครั้งจะมีการปฏิบัติ 3 อย่างในที่ประชุม คือ จะต้องละหมาดซุนัตตัสบะห์ (การละหมาดขอบคุณอัลลอฮ์ซึ่งจะมีการกล่าวสรรเสริญพระองค์ 300 ครั้งใน 4 รอกาอัต) ก่อนการประชุมจะต้องมีการถามข่าวคราวของอุสเราะห์ (เด็กที่อยู่ในศูนย์เด็กกำพร้า แต่ละคนจะมีครูที่อยู่ในศูนย์เด็กกำพร้า ทำหน้าที่เป็นแม่ โดยครูคนหนึ่งจะรับผิดชอบเด็กประมาณ 13 - 15 คน) ต้องถามทุกซุซตลอดที่เด็กอยู่ที่นี้

ทุกครั้งที่มีการประชุมจะมีการตักเตือนซึ่งกันและกัน ซึ่งแต่ละคนจะต้องเตรียมตัวไว้ ไม่ว่าการเตือนนั้นจะออกมาในลักษณะใดก็ตาม เพราะการเตือนนี้จะทำให้เกิดความตระหนักในการปรับปรุงตัวเอง (ประเด็นการตักเตือนจะไม่มีการบันทึกไว้ เนื่องจากการพาดพิงส่วนตัว จะบันทึกไว้ก็เฉพาะวาระการประชุมและมติการประชุมเท่านั้น)

ในแต่ละเดือนนั้นต้องรายงานความก้าวหน้าของแต่ละฝ่ายของศูนย์เด็กกำพร้า ว่าทำไปถึงไหนและจะมีปัญหาอุปสรรคอะไรที่จะต้องแก้ไขบ้าง ตลอดจนรายงานการมาสอนของครูแต่ละคนว่าขาดกี่วัน มาสายกี่วัน แต่ละวันสายไปกี่นาที ซึ่งเปิดโอกาสให้ชี้แจงสาเหตุของการขาดสอน และการมาสอนไม่ตรงเวลาเพื่อจะได้นำมาแก้ไข

เมื่อที่ประชุมได้นำเสนอรายงานตามปกติแล้ว ที่ประชุมจึงเสนอวาระการประชุมอื่นๆ แล้วร่วมกันปรึกษาหารือก่อนลงมติการประชุมโดยใช้เสียงข้างมากตัดสินใจ ประกอบความเห็นของผู้บริหารในประเด็นต่างๆ เช่น การเงิน อาคาร ปัญหาของเด็กที่ครูไม่สามารถแก้ไขได้เอง ก่อนที่จะแต่งตั้งผู้ดำเนินการประชุมในเดือนต่อไป และปิดการประชุมด้วยการคูอาร์ (ขอพรจากพระเจ้า) โดยอาจารย์มัรยัม สาเมาะ

ครั้งที่ 2 วันที่ 27 มีนาคม 2545 เวลา 10.00 - 15.00 น. โดยใช้ที่ประชุมคือบริเวณใต้ต้นไม้ ใกล้สวนศาสนาอิสลาม ศูนย์เด็กกำพร้า มีผู้เข้าร่วมประชุม 7 คน ประกอบไปด้วยผู้บริหาร 1 คน และครู อีก 6 คน

ขั้นเตรียมการ มีแบ่งภาระหน้าที่กันให้รับผิดชอบ เช่น สถานที่ อาหาร และผู้ดำเนินการประชุม โดยฝ่ายสถานที่ประชุมมีผู้รับผิดชอบคือ คุณนุริดา ยานยา ฝ่ายอาหาร คือคุณเมาริยม์ สอและ ฝ่ายดำเนินการประชุม คือ คุณรอสมาอะ อะหมัด ซึ่งเป็นการเตรียมประชุมเหมือนกับทุกเดือนที่ผ่านมา

การประชุมเครือข่ายมุสลิมะฮ์ที่สนับสนุนศูนย์กำพร้า ซึ่งประกอบไปด้วยเครือข่าย 23 ชุมชน ที่ประชุมได้กำหนดให้มีการจัดประชุมแกนนำและกลุ่มมุสลิมะฮ์จำนวน 3 ครั้ง โดยนัดหมายดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2545 มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 10 คน

ครั้งที่ 2 วันที่ 3 มีนาคม 2545 มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 12 คน

ครั้งที่ 3 วันที่ 3 เมษายน 2545 มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 15 คน

ในการประชุมแต่ละครั้งมีการชี้แจงทำความเข้าใจกับโครงการก่อน เพื่อความเข้าใจพร้อมเพรียงกัน และตามด้วยประเด็นอื่นๆ ซึ่งแต่ละทุกคนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและตอบทริเยน หลักการในการ จัดประชุมของกลุ่มมุสลิมะฮ์ จะมีการสร้างบรรยากาศในการประชุมคือจะเปลี่ยนสถานที่ประชุม บางครั้ง ประชุมที่จังหวัดปัตตานี โดยใช้ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหงปาแน หรือศูนย์เด็กกำพร้าของ สมาชิกเครือข่ายในจังหวัดยะลาบ้าง การประชุมแต่ละครั้งจะมีการรับประทานอาหารร่วมกันเพื่อกระชับ สัมพันธภาพ ก่อนมีการประชุมต้องมีการเกริ่นการประชุม 3 อย่างก่อนเข้าการประชุมทุกครั้งเหมือนกับ เดือนที่ผ่านมา ดังเดือนซึ่งกันและกันในที่ประชุม รายงานความก้าวหน้าของแต่ละฝ่ายในรอบเดือน รายงานการมาสอนในแต่ละเดือนว่าขาดกี่วันและสายกี่วัน ตั้งวาระในที่ประชุม ปรัชญาหรือ ลงมติ และสรุป การประชุม แล้วแต่งตั้งผู้ดำเนินการประชุมในเดือนต่อไป ปิดประชุมด้วยคุอาร์โดยอาจารย์มัยยัม สามาอะ

การศึกษาบริบทชุมชน

ทีมวิจัยได้มีการสำรวจข้อมูลในชุมชน เพื่อทราบข้อมูลชุมชน และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแก่ชุมชนไปพร้อมๆ กัน การศึกษาชุมชนครั้งนี้ ได้กำหนดรูปแบบการหาข้อมูล 2 วิธี คือ ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ และจัดเวทีชาวบ้านเพื่อทบทวนความเป็นมาของชุมชน ด้วยกระบวนการ ดังนี้

1. ทีมวิจัยเตรียมการประชุมเพื่อศึกษาชุมชน
2. ทีมวิจัยได้ปรึกษาหารือเกี่ยวกับการหาข้อมูลชุมชน
3. นำเสนอบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน
4. ทีมวิจัยลงพื้นที่หาข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลจากผู้รู้ในหมู่บ้าน

การดำเนินการศึกษาข้อมูล ทำให้ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลบานาในข้อมูล ทุติยภูมิ ข้อมูลก็ได้มาระดับหนึ่ง ซึ่งไม่ละเอียดมากนัก เนื่องจากทีมวิจัยไม่ค่อยได้เข้าหา อบต. เท่าใดนัก จากนั้นได้ศึกษาข้อมูลจากชาวบ้านซึ่งเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ก่อนจะนำมาสรุปผล และนำข้อมูล มาเรียบเรียงและวิเคราะห์ให้เป็นระบบ

การสัมภาษณ์ชุมชน

การออกแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มตัวแทนในชุมชน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน และผู้นำชุมชน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์เด็กกำพร้า
2. เพื่อทบทวนการทำงานของกลุ่มมุสลิมะฮ์ที่ผ่านมา และความเห็นของชุมชนที่มีต่อศูนย์เด็กกำพร้า
3. เพื่อทราบทางเลือกในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ทีมวิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

วันที่ 20 มีนาคม 2545 ได้มีการเตรียมการของนักวิจัยและพี่เลี้ยง เพื่อการกำหนดคำถาม การสัมภาษณ์ชุมชน ให้รู้ว่ามีชุมชนรอบๆ ศูนย์เด็กกำพร้า นั้น มีความคิดเห็นอย่างไร อีกทั้งยังเป็นการ ทบทวนการทำงานในวันที่ผ่านมา ณ ห้องธุรการศูนย์เด็กกำพร้ายากจนและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย

วันที่ 27 มีนาคม 2545 เสริมเทคนิคการตั้งคำถามการสัมภาษณ์ ซึ่งกำหนดกรอบในการสัมภาษณ์ อยู่บนฐานของปัญหาหลักของศูนย์เด็กกำพร้า 4 ประการ คือ ปัญหาด้านการเงิน ปัญหาด้านการจัดการ ปัญหาเกี่ยวกับเด็ก และปัญหาจากมุมมองของชุมชน

ข้อสรุปจากการหารือ ตกลงกันว่าทีมวิจัยทุกคนจะออกสัมภาษณ์ตามหมู่บ้านต่างๆ 7 หมู่บ้าน โดยกำหนดนัดหมายระยะเวลาการเดินทางออกไปสัมภาษณ์ ในวันที่ 22-23 มีนาคม 2545 โดยให้ผู้สัมภาษณ์ นั้นมีคำถามที่เชิญชวนให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พูดคุยอย่างเป็นกันเอง และเปิดใจที่จะบอกความจริงได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะต้องสังเกตท่าที ทศนคติ ความเป็นอยู่ และแนวโน้มของ ชุมชนในการให้ความร่วมมือกับศูนย์เด็กกำพร้า ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์จะมีวิธีและโอกาสต่างๆ กัน

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำหรือตัวแทนชุมชน ผู้ปกครองของเด็กที่มาเรียนในศูนย์ เด็กกำพร้า โดยการสัมภาษณ์จะเริ่มจากผู้สัมภาษณ์แนะนำตัวเอง และขอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แนะนำตัวด้วย ก่อนจะบอกวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ แล้วเริ่มพูดคุยซักถามประเด็นที่เตรียมไว้ ซึ่งใช้เวลากลางและ ตอนเย็น ที่กลุ่มเป้าหมายในการให้สัมภาษณ์กลับมาจากที่ทำงาน หรือเสร็จภารกิจจากหน้าที่การงานแล้ว

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นศิษย์เก่าของศูนย์เด็กกำพร้า จะใช้เวทีพบปะศิษย์เก่าในวันประชุม ประจำปี โดยให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบัน และความหวังในอนาคตที่อยาก ให้ศูนย์เด็กกำพร้า เป็น ด้วยกระบวนการแบ่งกลุ่มย่อยและใช้เทคนิคเขียนแผนที่ความคิด (Mind map) ผสมผสานกับการสัมภาษณ์ในประเด็นที่เตรียมไว้ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 50 คน

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นศิษย์ปัจจุบัน จะใช้ช่วงพบปะในการรวมกลุ่มของนักเรียนกับครูพี่เลี้ยง ที่รับผิดชอบ (ครูคนหนึ่ง ต่อนักเรียน 9 – 10 คน) ทุกๆ สัปดาห์ ที่เรียกว่า Weekly Family Meeting ด้วยการ พูดคุยและสัมภาษณ์ตามประเด็นที่เตรียมไว้

ขั้นตอนการดำเนินงาน ได้ให้ทีมวิจัย 5 คน ใช้เวลา 7 วัน ในการออกไปสัมภาษณ์โดยกระจายไป แต่ละหมู่บ้าน ในเขตตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ได้แก่ บ้านบางปูเหนือ (ยี่โอะ) , บ้านบางปูใต้ (ตือล่อ), บ้านบางปูกลาง (ตะอาวัน), บ้านบาลาคูวอ, บ้านจือโร๊ะ, บ้านอาเนาะเยาะ, บ้านสุโขทัย, บ้านศูนย์เด็กกำพร้า และบ้านหวายคม รวมจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ถึง 410 คน จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายได้ ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนในพื้นที่ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี จำนวน 200 คน
2. ผู้ปกครองในพื้นที่บ้านสุโขทัย และนอกพื้นที่ใน 6 หมู่บ้าน จำนวน 50 คน
3. ศิษย์เก่าของศูนย์เด็กกำพร้า จำนวน 50 คน

4. ศิษย์ปัจจุบันของศูนย์เด็กกำพร้า จำนวน 100 คน

5. ผู้นำชุมชน ได้แก่ โต๊ะอิหม่าม คอเต็บ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 กำนันตำบลบานา ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบานา และผู้นำตามธรรมชาติที่ได้รับความนับถือจากชาวบ้าน โดยไม่ได้มีตำแหน่งใดๆ ในราชการ จำนวน 10 คน

เมื่อทำการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว จึงจัดเวทีสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ในวันที่ 13 เมษายน 2545 ณ ห้องประชุมศูนย์บริการการศึกษาของโรงเรียนอำเภอเมืองปัตตานี มีผู้เข้าร่วมประชุม 9 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยจำนวน 5 คน คณะครูจำนวน 2 คน และ สกว.ภาคใต้ตอนล่างจำนวน 2 คน โดยมีวัตถุประสงค์ของเวทีคือ

1. เพื่อสังเคราะห์และประเมินผลจากการออกสัมภาษณ์ทั้ง 7 วัน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น
3. เพื่อหาทางออกร่วมกันในการแก้ปัญหา
4. เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า
5. เพื่อให้ชาวบ้านได้รับการเคลื่อนไหว การบริหารจัดการศูนย์เด็กกำพร้า

การถอดบทเรียนการทำงานของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหงปาแน

ความมุ่งมั่นที่กัมหนากัมตาพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า เพียงอย่างเดียว อาจก่อให้เกิดช่องว่างในการมองคนรอบๆ ข้างว่าคิดอย่างไรกับการดำเนินงานของศูนย์เด็กกำพร้า สิ่งที่ทำมา ทางที่เดินไปหลงทิศผิดทางหรือไม่ การถอดบทเรียนการทำงานของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหงปาแนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง หากไม่รีบย้อนกลับมามองตัวเองแล้ว สักวันหนึ่งอาจต้องเสียเวลาเปล่าเปลืองเลยผ่านไปจนสายเกินแก้ ทีมวิจัยจึงได้กำหนดกิจกรรมการถอดบทเรียนกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ กันดังนี้

ถอดบทเรียนจากศิษย์เก่า

ได้รับความร่วมมือจำนวน 50 คน ทุกครั้งที่มีการพบปะศิษย์เก่าเป็นประจำทุกปีมีฝ่ายประสานงานคือ คุณไชยคุณ แวอาแซ ซึ่งเป็นประธานศิษย์เก่าของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหงปาแน โดยครั้งนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์เด็กกำพร้ายากจนและยากจนอนาถาบ้านสุโหงปาแน อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ คือ คุณฮาสุมา อีแอ ฝ่ายชี้แจงในการทำวิจัย และได้แบ่งฝ่ายที่เลี้ยงในการจัดเป็น 4 กลุ่ม เป็นทีมงานช่วยในแต่ละกลุ่มดังนี้

- กลุ่มที่ 1 คุณฮาซิบะ กริยา
- กลุ่มที่ 2 คุณนุริยะ เจ๊ะฮูเซ็ง
- กลุ่มที่ 3 คุณฟาตือเมาะ สตาปอ
- กลุ่มที่ 4 คุณฮาสุมา อีแอ

เมื่อแบ่งกลุ่มแล้ว ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์เด็กกำพร้า ในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านเด็ก ด้านการเรียนการสอน ด้านความสะอาด ด้านการเงิน และด้านอื่นๆ จากนั้นให้สรุปร่วมกัน รวมถึงเสนอแนวทางแก้ไข ทบทวนว่าการถอดบทเรียนการบริหารจัดการของศูนย์เด็กกำพร้า ในครั้งนี้ได้เรียนรู้อะไรบ้าง ก่อนที่จะปิดการถอดบทเรียนโดยอาจารย์มัยยัม สาเมาะ

ถอดบทเรียนจากเครือข่ายมุสลิมะฮ์

หลังจากได้ความคิดเห็นที่สะท้อนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เด็กกำพร้าแล้ว ข้อมูลทั้งหมดที่ประมวลได้มาเป็นข้อพิจารณาในการถอดบทเรียนการทำงานของเครือข่ายมุสลิมะฮ์ ทบทวนการบริหารจัดการศูนย์เด็กกำพร้า โดยมีการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมตามลำดับคือ

ครั้งที่ 1 จัดเตรียมประชุม ณ ศูนย์เด็กกำพร้า วางกรอบในการถอดบทเรียนด้วยการทบทวนความเหมาะสมของจำนวนเด็กกำพร้าที่จะใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์เด็กกำพร้า ทบทวนการทำงานของกลุ่มมุสลิมะฮ์ จากนั้นได้ช่วยกันจัดทำเอกสารประกอบการถอดบทเรียน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มของนักวิจัยและกลุ่มมุสลิมะฮ์ในเวทีถอดบทเรียน

ครั้งที่ 2 จัดประชุมเตรียมความพร้อมที่ศูนย์บริการสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุม 9 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยจำนวน 5 คน และคณะครูจำนวน 4 คน เป็นการประชุมเกี่ยวกับการคัดรายชื่อผู้ที่ควรจะต้องเชิญมาร่วมถอดบทเรียนจำนวน 100 คน ร่างกำหนดการ วางแผนการถอดบทเรียนอย่างละเอียด ซึ่งตกลงว่าจะจัดเวทีถอดบทเรียนที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยตั้งชื่อเวทีถอดบทเรียนว่า "ร้อยใจรวมความคิดพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า" มีการแบ่งฝ่ายหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งหมด 7 ฝ่ายด้วยกัน คือ

1. ฝ่ายลงทะเบียน มีผู้รับผิดชอบ 2 คนคือ กะนะ กรงปีนัง และ กะนะ บือดิง
2. ฝ่ายอาหาร มีผู้รับผิดชอบ 2 คน คือ อาจารย์มัยยัม สาเมาะ และ กะซง บูดี
3. ฝ่ายอาคารสถานที่และเวทีมีผู้รับผิดชอบ 2 คน คือ คุณฮาลูมา อีแอ และคุณฮาซิบะ
4. ฝ่ายดำเนินรายการ มีผู้รับผิดชอบทั้ง 4 กลุ่มโดยเจ้าหน้าที่ สกว.ภาคใต้ตอนล่าง เป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม
5. ฝ่ายพิธีกร อธิบายความเป็นมาของโครงการวิจัย และที่มาของการจัดเวที มีผู้รับผิดชอบ 2 คน คือ อาจารย์บังกษ ฒ สงขลา และอาจารย์ปิยะ กิจถาวร
6. ฝ่ายต้อนรับ มีผู้รับผิดชอบ 2 คน คือ อาจารย์รอยะ (ชาวบานา) และเจ้าหน้าที่ สกว. ภาคใต้ตอนล่าง
7. ฝ่ายเปิด - ปิดพิธี มีผู้รับผิดชอบ 2 คนด้วยกันคือ คุณอุสตัศกอซิม และอุสตัศกามิล

เมื่อเตรียมเวทีและกำหนดบทบาทชัดเจนแล้ว จึงดำเนินการถอดบทเรียนเครือข่ายมุสลิมะฮ์กรณีศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหลงปาแนขึ้น ในวันที่ 7 มิถุนายน 2545 หลังจากคณะนักวิจัยแนะนำตัวและแนะนำจุดประสงค์พร้อมกับเกริ่นนำปัญหาต่างๆที่ประสบมา ก็ให้ผู้มาร่วมถอดบทเรียนแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มเด็ก (2) กลุ่มมุสลิมะฮ์และชุมชน (3) กลุ่มบริหารการจัดการ และ (4) กลุ่มการเงิน

ข้อสรุปที่ได้จากเวที ทีมวิจัยเห็นว่าควรนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า

ในวันที่ 20 มีนาคม 2545 ได้ประชุมทีมวิจัย ณ ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหลงปาแน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม 6 คน ประกอบด้วยทีมวิจัย 5 คน และ สกว. ภาคใต้ตอนล่าง 1 คน ด้วยวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อทบทวนความก้าวหน้าการทำงานวิจัย
2. เพื่อหาทางแก้ไขข้อบกพร่องของศูนย์เด็กกำพร้า ที่มีต่อชุมชน
3. เพื่อทบทวนการทำงานของกลุ่มมุสลิมะฮ์
4. เพื่อทบทวนการเงินของศูนย์เด็กกำพร้า

5. เพื่อแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้แน่ชัดในทีมวิจัยอีกครั้ง รวมทั้งการบริหารงบประมาณของโครงการวิจัย

การประชุมเพื่อสรุปผลงานวิจัย ได้พูดคุยต่อเนื่องอีก 2 ครั้งคือ

ครั้งที่ 1 วันที่ 25 เมษายน 2545 ณ ศูนย์เด็กกำพร้ายากจนและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย โดยผู้มีเข้าร่วมประชุม 7 คน ประกอบด้วยทีมวิจัย 5 คน ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้า 1 คน และ สกว.ภาคใต้ตอนล่าง 1 คน เพื่อจัดทำใบเสร็จรับเงิน และร่างจดหมายเชิญผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนการบริหารจัดการศูนย์เด็กกำพร้า

ครั้งที่ 2 วันที่ 30 มิถุนายน 2545 ณ ศูนย์เด็กกำพร้ายากจนและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย โดยผู้มีเข้าร่วมประชุม 6 คน ประกอบด้วยทีมวิจัย 5 คน และ สกว.ภาคใต้ตอนล่าง 1 คน เพื่อร่วมกันดูแลเรื่องใบเสร็จรับเงิน การรวบรวมใบเสร็จรับเงินจากการใช้จ่ายในโอกาสต่างๆ ร่วมกัน ตรวจสอบความถูกต้องของการใช้จ่ายงบประมาณโครงการวิจัย

การถอดบทเรียนจากศิษย์ปัจจุบัน

วันที่ 18 พฤศจิกายน 2545 ได้มีการถอดบทเรียนศิษย์ปัจจุบัน ของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย เพื่อได้ทราบความรู้สึกรักของเด็กที่อาศัยอยู่ในศูนย์เด็กกำพร้า ซึ่งจะนำมาเป็นทางเลือกในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า นอกจากนี้ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

ก่อนจะมีการถอดบทเรียน ได้มีการเตรียมการโดยคณะกรรมการปรึกษาหารือและแบ่งภารกิจร่วมกัน และจัดแบ่งกลุ่มประเด็นที่จะถอดบทเรียนออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การเรียนการสอนวิชาสามัญ
2. การเรียนการสอนศาสนา
3. การเรียนการสอนอาชีพ

ในการจัดเวทีถอดบทเรียนศิษย์ปัจจุบันในครั้งนี้ ได้มีการเตรียมตัวของคณะครู และเด็กนักเรียนภายในศูนย์เด็กกำพร้า ดังนี้

1. คณะครู มีการเตรียมการและแบ่งหน้าที่ คือ บอกเล่าสถานการณ์ของศูนย์เด็กกำพร้า ในปัจจุบัน แจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมในวันนี้ ทำหน้าที่สนับสนุนอุปกรณ์ในการจัดเวที ควบคุมการเดินเวที ตามกระบวนการที่กำหนด ตั้งแต่ แบ่งบทบาทหน้าที่ให้เด็ก 10 นาที กำหนดประเด็นและเปิดโอกาสให้เด็กได้ระดมความคิดเห็น 1 ชั่วโมง ให้เด็กมานำเสนอผลการพูดคุย 1 ชั่วโมง และสรุปปิดท้ายรวมทั้งหาทางเลือกทางออกในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าอีก 10 นาที

2. เด็กนักเรียน ได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ ตั้งแต่แบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 7 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกประมาณ 12 - 13 คน จากนั้นให้เด็กตกลงกันเองว่าในกลุ่มของตัวเอง ใครจะทำหน้าที่อะไรบ้าง ซึ่งมีบทบาทสำคัญๆ ดังนี้

ประธาน	ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการพูดคุยภายในกลุ่ม
เลขานุการ	ทำหน้าที่บันทึกการนำเสนอภายในกลุ่ม
ผู้นำเสนอ	ทำหน้าที่รายงานผลที่ได้จากกลุ่ม

ประเด็นที่ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันระดมความคิดเห็น ได้กำหนดตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ด้านที่อยู่อาศัย
2. ด้านการกิน
3. ด้านเพื่อน
4. ด้านการเรียน
5. ด้านกฎกติกาและกิริยามารยาท
6. ด้านการแต่งกาย
7. ด้านครู

การศึกษาดูงานศูนย์เด็กกำพร้า

เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่ๆ การศึกษาศูนย์เด็กกำพร้าในที่อื่นๆ ในเชิงเปรียบเทียบจึงมีประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการนำมาพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัยให้ดียิ่งขึ้น โดยที่ผ่านมามีการเดินทางไปศึกษาดูงานศูนย์เด็กกำพร้า 2 แห่ง

ศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรต จังหวัดสตูล

กำหนดให้วันที่ 17 กันยายน 2545 เป็นวันที่ออกเดินทางไปศึกษาดูงานศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรต จังหวัดสตูล โดยมีองค์ประกอบของคณะผู้เข้าร่วมครั้งนี้ 7 คน ได้แก่ ทีมวิจัย 1 คน สกว. ภาคใต้ตอนล่าง 1 คน ตัวแทนชุมชน 2 คน ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าฯ 2 คน ศิษย์ปัจจุบัน 2 คน และคนขับรถ 1 คน

การศึกษาดูงานในครั้งนี้ ทีมวิจัยมุ่งเน้นในการแสวงหาความรู้เรื่องการบริการศูนย์เด็กกำพร้า รูปแบบการจัดห้องเรียน การเลี้ยงดูเด็ก และการบริหารงบประมาณ ส่วนการเตรียมงานได้จัดแบ่งฝ่ายเพื่อทำหน้าที่ซักถามข้อมูลระหว่างการศึกษาดูงาน ดังนี้

1. ฝ่ายการเงิน	อาจารย์มัยยัม สาเมาะ
2. ฝ่ายวิชาการ	คุณฮาหลูมา อีแอ
3. ฝ่ายการจัดการ	คุณฟาตีเมาะ สะดาปอ
4. ด้านการดูแลเด็ก	คุณนูริยะห์ อุเซ็ง

เมื่อเดินทางไปถึง คณะดูงานได้จัดกลุ่มเข้าทักทายระหว่างศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย กับศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรต เริ่มต้นด้วยชี้แจงวัตถุประสงค์การมาเยี่ยมเยียน โดยอาจารย์มัยยัม สาเมาะ รวมทั้งชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัย ตั้งแต่ความเป็นมาของการทำวิจัย กิจกรรมของโครงการ การดำเนินงาน ผลที่คาดว่าจะได้รับ เมื่อได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้เวลาอันสมควรแล้ว ก็ได้ย้ายมาศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรต จังหวัดสตูล ด้วยความเสียสละยังมีเวลาจำกัด

ศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายอ รัฐตรังกานู ประเทศมาเลเซีย

กำหนดให้วันที่ 4 – 8 กันยายน 2545 เป็นวันศึกษาดูงานศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายอ รัฐตรังกานู ประเทศมาเลเซีย โดยมีคณะผู้เดินทาง 6 คน คือ อาจารย์มัยยัม สาเมาะ คุณฮาซิบะ กรียา คุณเจ๊ะไซตูน แวอาแซ คุณมูญาฮิดะห์ สาเมาะ คุณเจ๊ะมารีแย เจ๊ะอุเซ็ง และคุณอิสมาแอล มะมะตีเมาะ

ก่อนออกเดินทางไปศึกษาดูงาน ได้จัดแบ่งหน้าที่ในแต่ละฝ่ายคือ

1. ฝ่ายการเงิน	ผู้รับผิดชอบ คือ นางสาวนุริยะห์ เจ๊ะอุเซ็ง
2. ฝ่ายวิชาการ	ผู้รับผิดชอบ คือ นางมัрым สาเมะ
3. ฝ่ายวิชาการ	ผู้รับผิดชอบ คือ นางสาวเจ๊ะไซตูน แวอาแซ
4. ฝ่ายศึกษาข้อมูล	ผู้รับผิดชอบ คือ นางฮาซิบะ กรียา

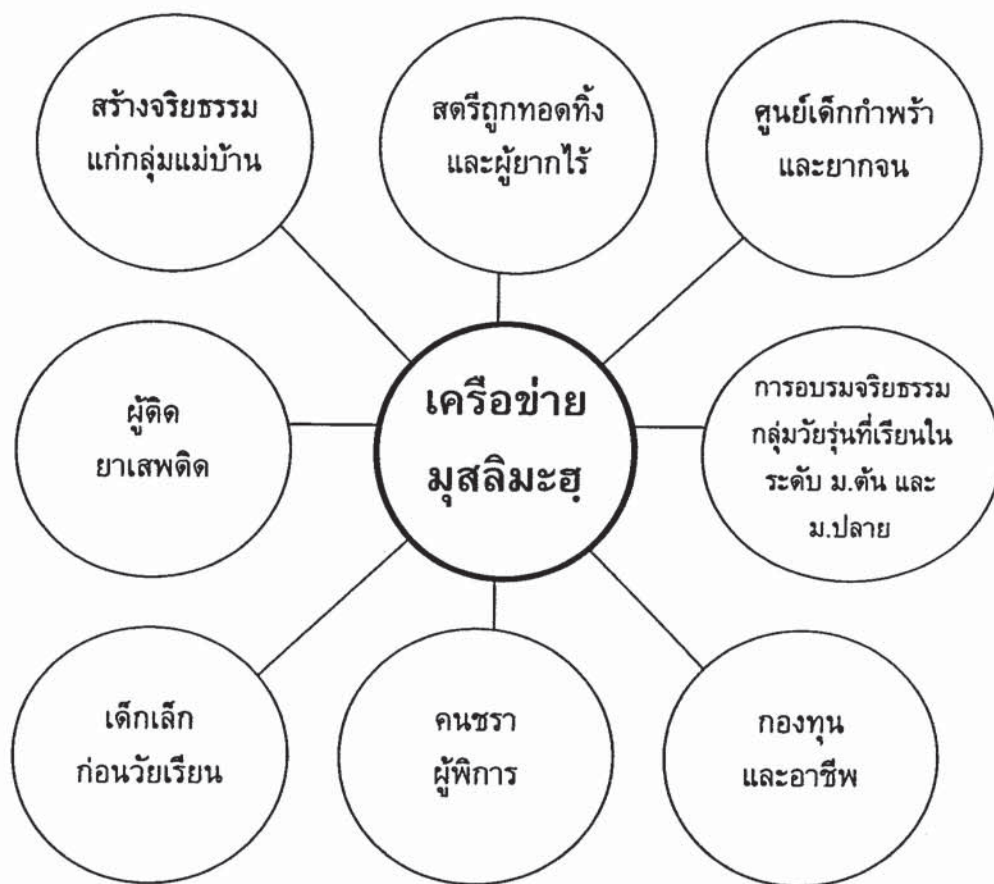
การเดินทางในครั้งนี้ อาจารย์มัрым สาเมะ ได้ช่วยประสานงานกับทางศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายอ รัฐตรังگانู ประเทศมาเลเซีย ได้เป็นอย่างดี ตลอดระยะเวลาศึกษาดูงานทั้ง 5 วัน เป็นช่วงเวลาที่มึนค่ายิ่งต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

บทที่ 5

ผลการดำเนินงาน

ความเป็นมาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย

จากอดีตเมื่อ 21 ปีก่อน มีกลุ่มมุสลิมะฮ์กลุ่มหนึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นผู้ยากลำบาก แต่มีจิตสำนึกของคนซึ่งรู้ค่าของการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาทางด้านศาสนา กลุ่มเหล่านั้นก็ได้ต่อสู้ชีวิตพึ่งตนเองในการเล่าเรียนจนสำเร็จและได้มีความคิดที่อยากจะช่วยผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ต่อมาเขาเหล่านั้นได้จบการศึกษาและได้กลับมาทำงานในชุมชนก็ยิ่งเห็นสภาพปัญหาของผู้ด้อยโอกาส และความคิดเหล่านั้นค่อยๆ กระจ่างชัดขึ้น

อาจารย์มัยยัม มะเตีเมาะ (สาเมาะ) ได้ตระหนักและคิดเรื่องดังกล่าวไปแล้วปีเล่าจนมีการนัดแนะประชุมกันในกลุ่มมุสลิมะฮ์ เพื่อหาแนวทางที่จะสร้างศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา เนื่องจากการศึกษาแต่ละคนไม่เหมือนกันและนำไปสู่ความชำนาญการไม่เหมือนกัน สำหรับอาจารย์มัยยัม จบด้านอุซูลุลุดดีน (พื้นฐานอิสลาม) และสังคม จึงชอบในด้านการเผยแพร่และออกสู่สังคมในขณะที่ท่านกำลังสอนโรงเรียนศาสนา อาทิเช่น โรงเรียนสตรีพัฒนศึกษาวิทยา โรงเรียนจงรักภักดีวิทยา โรงเรียนอิสลามสายบุรีวิทยา และอื่นๆ ต่อมาท่านได้ลาออกมาสอนศาสนาตามหมู่บ้านต่างๆ แก่กลุ่มแม่บ้านจำนวน 23 ชุมชน พบว่าครอบครัวส่วนใหญ่ยากจนและขาดที่พึ่ง เด็กส่วนใหญ่ขาดการศึกษา ทั้งด้านศาสนาและวิชาสามัญ จึงมีความคิดที่จะก่อตั้งศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา โดยตัวแทนชุมชนทั้ง 23 ชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ประกอบไปด้วย

1. ชุมชนในจังหวัดสงขลาจำนวน 1 ชุมชน คือบ้านลำเปา

2. ชุมชนในจังหวัดยะลาจำนวน 1 ชุมชน คือบ้านสะเตง

3. ชุมชนในจังหวัดปัตตานีจำนวน 21 ชุมชน คือ บ้านภูวิง บ้านบางปู บ้านบางปูตะอาวัน บ้านบางปูอีโ๊ะ บ้านบาลาคูว บ้านยามู (ยะหริ่ง) บ้านหวายชม บ้านบูดี บ้านซีเคะ บ้านกะมียอ บ้านปาเราะ บ้านกรือเซะ บ้านอาเนาะเยาะ บ้านกาเราะ บ้านเจาะก็แย บ้านพงตารง บ้านยูโย บ้านบ่อทอง บ้านคลองช้าง ชุมชนโรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา และบ้านบานา

ในครั้งแรกก็มีการปฏิเสธจากเพื่อนๆ ว่า “เราคงทำไม่ได้หากทุกอย่างฟรี เพราะเราจะเอาค่าใช้จ่ายมาจากไหน” และมีบางคนตอบว่า “หากทำได้ครึ่งทางแล้วต่อมายกเลิก ก็อย่าแกล้งคนที่กำลังมองเราอยู่” แต่อาจารย์มัยยัม ก็ตอบว่า “เราลองพิจารณาดูว่าเราทำเพื่อใคร ถ้าเราทำเพื่อคนแล้วมาหยุดกลางทางเรา ก็อย่าคน แต่ถ้าเราทำเพื่ออัลลอฮ์ ถึงแม้ว่าเราจะหยุดกลางทางเราก็ไม่อายใคร เพราะความสามารถในตัวเราก็มาจากอัลลอฮ์ ในเมื่อเราทำจนสุดความสามารถแล้วถือว่าเราทำสำเร็จแล้ว” และ “ไม่มีมนุษย์คนใดที่ทำงานได้เกินความสามารถของตนเอง” พอเพื่อนได้ยินดังนั้นก็เลยเจียบ ตกลงทุกคนอยากลองทำ

ปี พ.ศ. 2527 จึงเป็นปีของการรวมตัวของสตรีที่สำเร็จการศึกษาภาควิชาสามัญและภาควิชาศาสนา อย่างเป็นรูปธรรม ที่กลับมาใช้สังคมในท้องถิ่น และการรวมตัวกลุ่มมุสลิมะฮ์ เริ่มแรก 7 คน เพื่อก่อตั้ง ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน ณ โรงเรียนสตรีพัฒนศึกษา บ้านกรือเซะ เป็นศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน อายุ 2-5 ขวบ เพื่อพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายวัฒนธรรม

ปี พ.ศ. 2533 ได้ก่อตั้งศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนขึ้นมา ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ 1 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ปัจจุบันมีอนุชนเข้าร่วมโครงการจำนวนกว่า 180 คน และในปีเดียวกันนี้เอง ได้ก่อตั้งศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา จนมีเยาวชนเข้าร่วมโครงการจำนวน 372 คน โดยเน้น การพัฒนาอาชีพและความรู้ขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีความสุขในชุมชน เพื่อเป็นประชากรที่ดีของชาติต่อไป

ปี พ.ศ. 2535 จัดตั้งศูนย์ฝึกวิชาชีพสตรีผู้ด้อยโอกาสในชนบท โดยขอสนับสนุนจากหน่วยงานของ ภาครัฐและภาคเอกชนและได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund)

ปี พ.ศ. 2536 จัดตั้งศูนย์พัฒนามุสลิมใหม่ อบรมศาสนาวันอาทิตย์และวันจันทร์ทุกๆ สัปดาห์

ปี พ.ศ. 2537 จัดตั้งสหกรณ์อัล-อัยตาม จำหน่ายผลิตภัณฑ์มุสลิมและเสื้อผ้าพื้นเมืองที่เป็นผลผลิต ของศูนย์เด็กกำพร้า และสตรีผู้ด้อยโอกาสในชนบท

ปี พ.ศ. 2545 ศูนย์เด็กกำพร้าฯ เข้าร่วมโครงการมหาวิทยาลัยชุมชนปักษ์ใต้เป็นเครือข่ายสวัสดิการ เด็กกำพร้ายากจนและเด็กยากจนอนาถาในชนบท

ศูนย์เด็กกำพร้าฯ ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดี ทั้งการสนับสนุนทางด้าน กำลังใจ กำลังทรัพย์ กำลังความคิด ทำให้คณะทำงานมีกำลังใจในการอุม্মุผู้ด้อยโอกาสในชนบทและกำลัง ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เด็กกำพร้าฯ เป็นมูลนิธิเพื่อเด็กกำพร้าต่อไป

ในกลุ่มมุสลิมะฮ์หรือสตรีมุสลิมส่วนใหญ่ ไม่ค่อยได้มีโอกาสในการศึกษาหาความรู้มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับมุสลิมิน หรือชายมุสลิมซึ่งมีโอกาสมากกว่า ครอบครัวในชนบทส่วนใหญ่จะนิยมให้ ลูกสาวแต่งงานก่อนวัยอันควร ซึ่งจะเป็นภาระต่อสังคมในอนาคต จากเหตุการณ์ดังกล่าวมุสลิมะฮ์ที่ได้รับการ ศึกษา จึงรวมตัวเพื่อช่วยมุสลิมะฮ์รุ่นน้องที่อยู่ตามชนบท

การเปิดศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหงปาแน มีจุดประสงค์ทั่วไป คือ นำหลักการ ศาสนามาปฏิบัติให้เป็นจริง แสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ (ซบ.) จัดอบรมวิชาอาชีพในชีวิตประจำวัน ฝึกทักษะในการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อเป็นแบบอย่างแก่สังคมทั่วไป ส่วนวัตถุประสงค์เฉพาะ คือ จัดตั้ง

ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาและมูลนิธิลัฟฟาต ศึกษาภาคีรคูอื่น ฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทั้งหลาย ซึ่งหลัก ๆ แล้ว มีอยู่ 3 กลุ่ม คือ

1. เด็กกำพร้ายากจน ซึ่งประกอบด้วยเด็กกำพร้าทั้งพ่อและแม่ หรือกำพร้าพ่อ หรือกำพร้าแม่
2. เด็กยากจนอนาถา เป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยไม่เพียงพอ
3. มุสลิมใหม่ (มูลนิธิลัฟฟาต) คือ บุคคลที่เข้ารับอิสลามเป็นแนวทางศรัทธา ทางศูนย์เด็กกำพร้าจะให้ที่พักพิง และให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา

โดยสรุปแล้ว ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโงปาแน มีวิวัฒนาการเติบโตด้วยแรงสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกแหล่งต่างๆ รวมเป็นกองทุนที่สร้างอาคารและสถานที่ จำนวนเงินทั้งสิ้น 2,822,000 บาท ตามลำดับปฏิทิน ดังนี้

ปี พ.ศ. 2527 มีปัญหาด้านทุนที่จะก่อตั้งศูนย์ฯ

ปี พ.ศ. 2524 - 2532 ขยายความคิดการจัดตั้งศูนย์เด็กกำพร้ายากจนและยากจนอนาถา ในวงเพื่อนที่สนิทและจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการชุดแรกจำนวน 9 คน

ปี พ.ศ. 2533 ระดมทุนซื้อที่ดินเนื้อที่ 7.5 ไร่จากคณะกรรมการ จำนวน 9 คน คนละ 20,000 บาท ในรูปกู้ยืม, ได้รับบริจาคจำนวน 18,000 บาทและรวมเงินทุนของศูนย์เด็กเล็กด้วย (1) คณะกรรมการจะให้กู้ยืมและบริจาค (2) การขอบริจาคจากผู้อื่น รวมทั้งสิ้น 425,000 บาท

ปี พ.ศ. 2534 ขอบริจาคสร้างโรงครัวจากกรุงเทพฯ จำนวนเงิน 87,000 บาท ขอบริจาคสร้างบ้านพักครูจากประเทศสิงคโปร์ และขอบริจาคสร้างห้องประชุมจากชมรมมุสลิมแห่งประเทศไทย

ปี พ.ศ. 2535 จัดงานเลี้ยงน้ำชาสร้างอาคารเรียน 4 ห้อง จำนวนเงิน 300,000 บาท

ปี พ.ศ. 2540 ขอบริจาคชะกาดและสมทบสร้างหอพัก จำนวนเงิน 1,200,000 บาท

ปี พ.ศ. 2541 ขอบริจาคสร้างรั้วรอบๆ ศูนย์เด็กกำพร้าฯ จำนวนเงิน 300,000 บาท ได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) เพื่อฝึกอาชีพตัดเย็บ เลี้ยงปลา และเลี้ยงเป็ด จำนวนเงิน 531,000 บาท

ปี พ.ศ. 2542 ได้รับบริจาคสร้างบ้านพักมูลนิธิลัฟ จำนวนเงิน 80,000 บาท

ปี พ.ศ. 2543 ได้รับบริจาคสร้างห้องน้ำและส้วมจำนวนเงิน 100,000 บาท

การบริหารงบประมาณของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโงปาแน

หลังจากศูนย์เด็กกำพร้าฯ ได้ก่อตั้งจนมีหลักฐานมั่นคงในสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่พร้อมแล้ว หน้าที่อีกอย่างที่คณะกรรมการศูนย์เด็กกำพร้าฯ ต้องดำเนินการคือจัดทำงบประมาณเพื่อหล่อเลี้ยงเด็กๆ ภายในศูนย์เด็กกำพร้าฯ ด้วยภาระอันหนักอึ้ง แต่ร่วมกันทำด้วยความเต็มใจยิ่ง ซึ่งสามารถอธิบายที่มาของรายรับ และการใช้จ่ายงบประมาณด้วยตารางดังนี้

รายรับของศูนย์เด็กกำพร้าฯ

รายการ	งบประมาณต่อปี (บาท)
การบริจาคชะกาดของชุมชนจากในประเทศและต่างประเทศ	100,000.-
การบริจาคตามอัยยาศัยของผู้มีจิตศรัทธาจากในประเทศและต่างประเทศ	120,000.-
ในรูปของอาหารการกิน เช่น ผลไม้ ปลา ไก่ เนื้อ ไข่ บูด และอื่นๆ	
การบริจาคของคณะผู้มาเยี่ยม	250,000.-
ผลกำไรขายผลิตภัณฑ์จากศูนย์ที่ศูนย์ได้ลงทุน หรือผลงานที่เด็กๆ ผลิตออกมา	40,000.-
ผลกำไรจากชุดนักเรียนเด็กเล็กที่เด็กๆ เป็นผู้ตัดเย็บ	30,000.-
รวมรายรับทั้งสิ้น	540,000.-

รายจ่ายของศูนย์เด็กกำพร้า

รายการ	งบประมาณต่อปี (บาท)
ค่าอาหาร ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าตอบแทนน้ำใจผู้ช่วยเหลืองานของศูนย์เด็กกำพร้า	480,000.-
ค่าการจัดการงาน จำนวน 7 ฝ่ายๆ ละ 3,000 บาท	21,000.-
ค่าใช้จ่ายการไปเยี่ยมชุมชน ค่าน้ำมันไปรับสิ่งของ และค่าสมนาคุณคนขับรถ	39,000.-
รวมรายจ่ายทั้งสิ้น	540,000.-

จะเห็นได้ว่ารายรับและรายจ่ายของศูนย์เด็กกำพร้า เป็นงบประมาณสมดุล จะมีงบประมาณคงเหลือหรือจะขาดดุลก็ด้วยค่าใช้จ่ายแปรผันในรายการ ค่าใช้จ่ายการไปเยี่ยมชุมชน ค่าน้ำมันไปรับสิ่งของ และค่าสมนาคุณคนขับรถ

จำนวนนักเรียนและบุคลากรของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย

นับตั้งแต่การจัดตั้งศูนย์เด็กกำพร้า เมื่อปี 2533 จนถึงปี 2544 (12 ปี) ได้ดำเนินการช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาส รวมทั้งมุสลิมใหม่ รวมแล้ว 421 คน เฉลี่ยรับมาอนุเคราะห์ปีละ 35 คน จบจากศูนย์เด็กกำพร้าไปแล้ว 239 คน คิดเป็นร้อยละ 56.77 ยังคงอยู่ในความดูแลของศูนย์เด็กกำพร้า 182 คน คิดเป็นร้อยละ 43.23 สามารถจำแนกเป็นรายปีได้ดังนี้

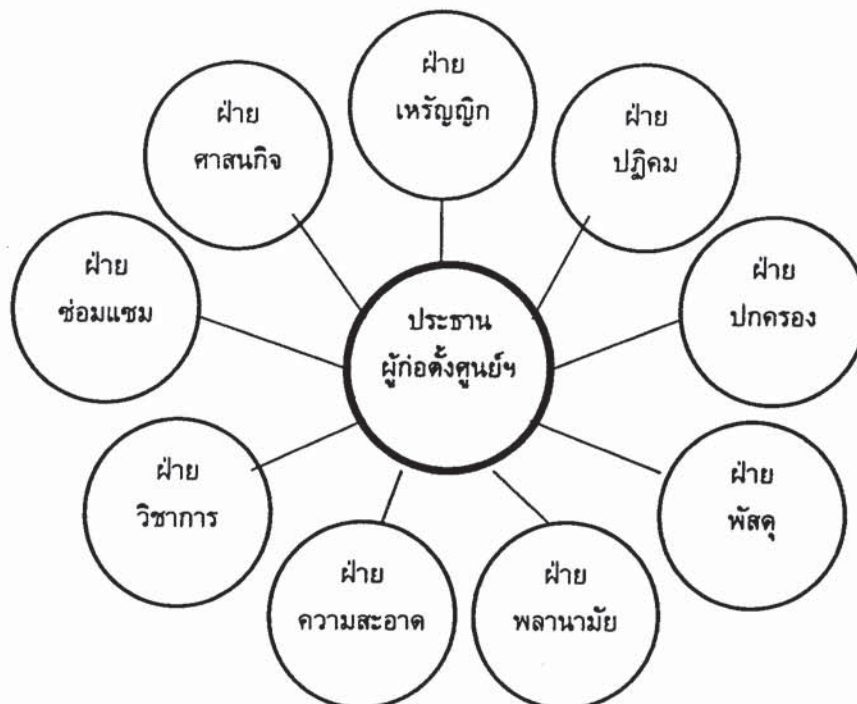
ปี	เด็กกำพร้า (คน)	เด็กยากจน (คน)	มุสลิมใหม่ (มุอัลลัฟ) (คน)	รวมทั้งสิ้น (คน)	จบการศึกษา (คน)
2533	4	21	-	25	-
2534	3	22	-	25	-
2535	6	20	-	26	-
2536	2	40	-	42	2
2537	3	35	-	38	-
2538	5	24	-	29	2
2539	10	27	-	37	55
2540	10	29	6	45	87
2541	12	24	6	42	132
2542	5	22	1	28	165
2543	20	38	6	64	200
2544	10	10	-	20	239
รวม	90	312	19	421	

ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย มีบุคลากรในปัจจุบันทั้งสิ้น 12 คน เมื่อเทียบดูสัดส่วนแล้ว บุคลากรของศูนย์เด็กกำพร้าฯ คนหนึ่ง ต้องดูแลเด็กที่ด้อยโอกาสและมุสลิมใหม่ที่รับมาอนุเคราะห์ 15 คน โดยมีรายชื่อบุคลากร ดังนี้

1. นางมัยยิม สาเมะ	ประธานศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
2. นางสาวฟาติมา สะตาปอ	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
3. นางสาวรอสมะ อะมัด	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
4. นางสาวมารียัม สอและ	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
5. นางสาวนุริยะห์ เจ๊ะอุเซ็ง	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
6. นางฮาซิบะ กริยา	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
7. นางสาวซาอิดะ ทะหมัด	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
8. นางฮาลูมา อีแอ	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
9. นางสาวไซนัป แวสะมะแอ	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
10. นางสาวนุริดา ยานยา	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
11. นางสาวฟาริดะ สาแล(ศิษย์เก่า)	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
12. นางสาวไซตูน แวอาแซ(ศิษย์เก่า)	ครูประจำศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย

โครงสร้างการบริหารศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย

การบริหารงานของศูนย์เด็กกำพร้าฯ แบ่งออกเป็น 9 ฝ่าย (ตามแผนภูมิ) โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ฝ่ายปกครอง มีผู้รับผิดชอบ 2 คน คือ หัวหน้าและรองหัวหน้า รับผิดชอบเกี่ยวกับการเข้าออกของเด็กในศูนย์เด็กกำพร้า เมื่อมีธุระข้างนอกหรือออกไปซื้อจับจ่ายซื้อสิ่งของจำเป็นต่างๆ ในตลาด การลากลับบ้าน และหน้าที่อันสำคัญอีกอย่างคือ เรื่องอาหารการกินในแต่ละวัน ฝ่ายนี้จะมีการกำหนดเมนูอาหารในแต่ละวัน แต่ละเดือน ทำหน้าที่ในการรับสมัครนักเรียนใหม่ รับแขกหรือผู้มาติดต่อภายในศูนย์เด็กกำพร้า และรวมทั้งมีอำนาจและสิทธิในการดักเตือนและอบรมเด็กๆ อย่างสม่ำเสมอโดยอาศัยโอกาสหลังจากการละหมาดทั้ง 5 เวลา

2. ฝ่ายวิชาการ มีผู้รับผิดชอบ 2 คน ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียนการสอน ตั้งแต่การจัดหาหนังสือ จัดทำสื่อต่างๆ จัดหาทุนการศึกษาให้แก่นักเรียน จัดการประเมินผลการเรียนการสอน 4 ครั้งต่อปี กำหนดกติกาให้กับนักเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย อย่างเช่น ทุกคนต้องแต่งเครื่องแบบในเวลาเรียน จัดให้มีสมาชิกสภานักเรียนคุมแถวมีการเช็ครายชื่อผู้ที่ไม่เข้าเรียน จัดกลุ่มในเวลาเรียน อัล-กูรอ่าน มีการประชุมหัวหน้าห้องเรียนเดือนละครั้ง เก็บเงินผู้ที่ไม่รับผิดชอบหนังสือเรียน จนทำให้หนังสือขาดหรือสูญหาย กำหนดเวลาสำหรับคนทำครัวสามารถเข้าเรียนสายได้ไม่เกิน 10 นาที จัดให้มีการทำละหมาด¹ ทุกวันอาทิตย์ จัดให้มีการเจอรามา² ทุกวันเสาร์ที่หนึ่งของเดือนอิสลาม โดยอาจชักชวนผู้รู้จากภายนอกศูนย์เด็กกำพร้า มาเข้าร่วมกิจกรรม จัดให้มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนอ่านข่าวในช่วงเช้า จัดการให้อวาทหลังละหมาดมัฆริบ³ โดยให้นักเรียนชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 ซึ่งโอกาสดังกล่าวนี้ เป็นการอธิบายความหมายในอัล-ฮะดีษ⁴ จัดการเรียนการสอนกีรออาตี (อัล-กูรอ่านขั้นพื้นฐาน) โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองปัตตานีทุกวันศุกร์ และกิจกรรมที่จะขาดเสียไม่ได้ คือ การจัดค่ายอบรมเยาวชนจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ปีละ 2 ครั้ง เป็นกิจกรรมที่ช่วยผ่อนคลายหลังจากที่เคร่งเครียดจากการเรียนการสอนมาตลอดทั้งปี ซึ่งอาจจะจัดกิจกรรมนันทนาการให้แก่เด็กด้วยการนำไปทัศนศึกษาในสถานที่ท่องเที่ยวตามชายทะเลหรือน้ำตก

3. ฝ่ายพลานามัย มีผู้รับผิดชอบ 1 คน ทำหน้าที่เกี่ยวกับสุขภาพและการปฐมพยาบาลเบื้องต้นก่อนที่จะส่งโรงพยาบาล ดูแลเกี่ยวกับอาหารการกินว่าถูกต้องตามหลักโภชนาการหรือไม่ ดูแลความสะอาดระหว่างการทำอาหาร ติดต่อยาสามัญประจำบ้าน จัดทำบัตรทอง ดูแลกฎระเบียบในการใช้ห้องพยาบาล ด้วยการออกบัตรเยี่ยมผู้ป่วยในห้องพยาบาล ทำโทษสำหรับคนที่นำขนมมากินในห้องพยาบาล ออกบัตรอนุญาตทุกครั้งเมื่อไปรับยาที่สถานีอนามัย สำหรับผู้ป่วยหนักจะนำส่งบ้านแม่ (อุมมี) มัรยัม สาเมาะ มีการอมฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ ดูแลให้ทุกคนต้องมีผ้าขนหนู และห้ามใช้เสื้อผ้าวางกัน ทำโทษคนที่เอาผ้าขนหนูคนอื่นไปอาบน้ำ เลือกพี่เลี้ยงให้กับน้องใหม่ ต้อนรับน้องใหม่ ทุกคนต้องดูแลความสะอาดตนเองไม่ให้มีกลิ่นตัว รวมทั้งเป็นฝ่ายที่สนับสนุนการเล่นกีฬาต่างๆ เช่น เป็นผู้นำคณะออกกำลังกายทุกเช้า ทำโทษสำหรับคนที่ไม่ไปออกกำลังกาย จัดระบบเซ็นชื่อสำหรับเบิกอุปกรณ์กีฬา ทำโทษสำหรับคนที่ไม่เก็บอุปกรณ์กีฬา

4. ฝ่ายปฏิคม มีผู้รับผิดชอบ 1 คน ทำหน้าที่เกี่ยวกับการติดต่อธุรการของโรงเรียน

¹ ตะลิม (ภาษาอาหรับ) หมายถึง การเรียน ในที่นี้คือการนั่งรวมกันแล้วอ่านหนังสือเกี่ยวกับคุณค่าของการประกอบศาสนกิจ

² เจอรามาหรือเจอรามะห์ (ภาษามลายูกลาง) หมายถึง การบรรยายจริยธรรม

³ ละหมาดมัฆริบหมายถึง การละหมาดช่วงตะวันตกดิน

⁴ หมายถึง วัจนะท่านนบีมุฮัมมัดซ็อลลัลลอฮ์ อลยฮัลละฮ์

5. ฝ่ายซ่อมแซม มีผู้รับผิดชอบ 1 คน มีหน้าที่ทำการซ่อมแซมสิ่งของต่างๆ ที่ชำรุด มีห้องเก็บพัสดุ มีควบคุมดูแลของพัสดุ นอกเหนือจากการซ่อมแซมแล้ว ยังต้องมีหน้าที่ในการเตรียมขนน้ำไว้ในอ่างเพื่อสะดวกในการอาบน้ำ เตรียมสถานที่ตากผ้าและผ้าขนหนู เตรียมห้องเพื่อตั้งของในห้องครัว รวมทั้งการดูแลเรื่องไฟฟ้า และการเพาะปลูกผักสวนครัว

6. ฝ่ายพัสดุ มีผู้รับผิดชอบ 1 คน ทำหน้าที่ดูแลสิ่งของทั้งหมดภายในศูนย์เด็กกำพร้าฯ ทำบัญชีและลงทะเบียนเกี่ยวกับครุภัณฑ์ทุกชิ้น

7. ฝ่ายศาสนกิจ มีผู้รับผิดชอบ 2 คน มีหน้าที่ดูแลเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจของเด็ก ๆ ซึ่งมี 2 กรณีด้วยกัน

7.1 ภาคบังคับ คือ การละหมาด 5 เวลาทุกวัน และรำลึกถึงอัลลอฮ์ การละหมาดพร้อมกันนั้น จะมีการแบ่งครูเพื่อทำหน้าที่อิหม่าม⁵ ในแต่ละเวลาดังนี้

ละหมาดซุบฮิ (รุ่งอรุณก่อนตะวันขึ้น) มีคุณนุริดา ยานยา และคุณ ไชนับ แวสะมะแอ เป็นผู้รับผิดชอบ

ละหมาดคุยรี (เวลาบ่าย เมื่อเงาของวัตถุจนมียาวเท่าตัวของมันเอง) มีคุณรอปีอะ เป็นผู้รับผิดชอบ

ละหมาดอัศรี (เวลาบ่ายคล้อยจนกระทั่งก่อนตะวันลับขอบฟ้า) มีคุณฟาติมาอะ สตาปอ เป็นผู้รับผิดชอบ

ละหมาดมักริบ (เวลาที่ตะวันลับขอบฟ้า จนแสงสว่างหมดไปจากท้องฟ้า) มีคุณนุริยะห์ เจ๊ะอุเซ็ง เป็นผู้รับผิดชอบ

ละหมาดอิชา (เวลาที่ฟ้ามืดมิดจนถึงเที่ยงคืน) มีคุณฮาซิบะ กริยา เป็นผู้รับผิดชอบ

7.2 ภาคสมัครใจ คือการส่งเสริมละหมาดกียามุลลัยล์ (ละหมาดตอนดึก) กับการถือศีลอดในเดือนที่ไม่ใช่เดือนรอมฎอน

8. ฝ่ายการเงิน มีผู้รับผิดชอบ 2 คน มีหน้าที่ดูแลบัญชีรายรับรายจ่าย

9. ฝ่ายความสะอาด มีผู้รับผิดชอบ 1 คน มีหน้าที่ดูแลความสะอาดของศูนย์เด็กกำพร้าฯ รวมถึงที่พักและบริเวณสนาม กำหนดกติกาของฝ่ายทำความสะอาด โดยทุกๆ เช้าและตอนเย็นต้องมีการเข้าแถวเพื่อทำความสะอาดพร้อมๆ กันทุกวันเสาร์ต้องตรวจสอบสภาพไม้กวาด ตั้งตะกร้าขยะ ตั้งไม้กวาดให้เป็นที่แขวนเสื้อผ้าตามที่กำหนดไว้ ตั้งรองเท้าบนที่วางรองเท้า เฉพาะคนที่ทำเวรในห้องครัวเสร็จแล้วต้องจัดอุปกรณ์การทำความร้อนให้เรียบร้อย จะมีการลงโทษสำหรับนักเรียนที่จัดชั้นเสื้อผ้าไม่เรียบร้อย จัดให้มีรางวัลสำหรับนักเรียนที่จัดชั้นเสื้อผ้าเรียบร้อยและที่ทำเวรสะอาด

นอกจากนี้ ยังมีฝ่ายที่เพิ่มเติมขึ้นจากเดิมอีก 2 ฝ่าย คือ

ฝ่ายสหกรณ์ มีผู้รับผิดชอบ 1 คน มีหน้าที่ดูแลสิ่งของในสหกรณ์ ระเบียบของฝ่ายสหกรณ์ ต้องไม่ซื้อขนมที่มีผงชูรสมาขาย มีสมุดบันทึกสำหรับผู้ที่ติดหนี้เพื่อใช้คืนให้ตรงตามเวลาที่กำหนด สามารถติดหนี้ได้เฉพาะในสิ่งของที่จำเป็นเท่านั้น

⁵ หมายถึง ผู้นำละหมาด

ฝ่ายดูแลความปลอดภัย มีผู้รับผิดชอบ 1 คน มีหน้าที่ดูแลความปลอดภัย เปิดและปิดประตู ที่พักและประตูกำแพงของศูนย์เด็กกำพร้า ซึ่งเปิดเวลา 06.00 น. และปิดเวลา 18.15 น. ให้มีการทำโทษคนที่กลับเข้ามาในศูนย์เด็กกำพร้า สายกว่าที่เวลากำหนด ทำโทษนักเรียนนอกนอกบริเวณในเวลากลางวัน มีการแต่งตั้งฝ่ายรักษาความปลอดภัยในตอนกลางคืน เพราะระยะหลังๆ มานี้ จะมีผู้ขายแปลกหน้าแอบมองจากนอกรั้วอยู่เป็นประจำ จึงต้องมีเวรยามในการตรวจตราความปลอดภัย และ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ดังนี้

คืนวันอาทิตย์	คุณฟาติอเมาะ สตาปอ
คืนวันจันทร์	คุณไชนับ แวสะมะแอ
คืนวันอังคาร	คุณนูรีดา ยานยา
คืนวันพุธ	คุณนูรีเยะ เจ๊ะอุเซ็ง
คืนวันพฤหัสบดี	คุณรอปีอะ
คืนวันศุกร์	คุณฮาซิบะ กรียา
คืนวันเสาร์	คุณซาอิตะ มุห์หมัด

นอกจากนี้ยังมีกติกาการอยู่ร่วมกันคือ ห้ามอาบน้ำตอนกลางคืน ทำโทษคนที่เปิดพัดลมเมื่อยังไม่ถึงเวลา ทำโทษคนที่อาบน้ำเกิน 10 ชั้น ทำโทษคนที่ขึ้นศาลาตอนกลางคืน ให้มีการรีดเสื้อผ้าในวันพุธ โดยคิดค่าไฟฟ้า 1 บาท ต่อการใช้เตารีดทุกๆ 15 นาที หรือเก็บเงินค่าไฟเป็นรายเดือนๆ ละ 10 บาทต่อคน ทำโทษคนที่เลียบยาว ทำโทษคนผมสั้น ทำโทษคนที่นอนไม่เป็นที่

กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ควรรู้

1. วันและเวลาเปิดรับสมัคร

- 1.1 ศูนย์เด็กกำพร้า เปิดรับสมัครตั้งแต่วันที่ 15 เดือนชะบานของทุกๆ ปี เป็นเวลา 1 วัน
- 1.2 ศูนย์เด็กกำพร้า เปิดรับสมัครจำนวน 25 คนต่อปี

2. คุณสมบัติต่างๆ ที่จะมาสมัคร

- 2.1 ต้องเป็นเพศหญิง
- 2.2 ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 13 ปี หรือจบระดับประถมศึกษาปีที่ 6
- 2.3 ต้องนับถือศาสนาอิสลาม
- 2.4 ต้องมีสัญชาติไทย
- 2.5 ต้องกำพร้าและยากจนอนาถา
- 2.6 ต้องมีใบรับรองจากโต๊ะอิหม่ามประจำหมู่บ้านนั้นๆ
- 2.7 เปิดรับสมัครทั่วประเทศ

3. เอกสารในวันรับสมัคร

- 3.1 สำเนาทะเบียนบ้านอัดสำเนา 4 ฉบับ
- 3.2 ใบสุทธิหรือใบ ป.05 อัดสำเนา 4 ฉบับ
- 3.3 รูปถ่าย 2 นิ้ว 6 รูป
- 3.4 ใบรับรองจากโต๊ะอิหม่ามในหมู่บ้าน

4. ค่าใช้จ่ายต่างๆ

- 4.1 ค่ารายเดือนศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง เก็บข่าวสาร 2 ทะนาน/เดือน และหากเป็นเงินเท่ากับ 65 บาท/เดือน
- 4.2 ค่าไฟแล้วแต่สถานการณ์
- 4.3 อื่นๆ ฟรี เช่น หนังสือ เป็นต้น

ข้อตกลงต่าง ๆ ที่ได้สัญญาร่วมกัน

อุปกรณ์การเรียนการสอน

1. หนังสือ ทางศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาจะแจกหนังสือให้เรียนฟรี 1 ปี และจะต้องคืนให้ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนภายหลัง เมื่อถึงวันสุดท้ายของการสอบ
2. ดินสอ, สมุด จะต้องซื้อมาเอง และทางโรงเรียนจะแจกให้เมื่อมีของบริจาคและแบ่งเท่าๆ กันให้แก่ทุกคนที่อยู่ในศูนย์เด็กกำพร้า

พัสดุอื่นๆ

1. อุปกรณ์เครื่องครัว ทุกคนต้องช่วยกันหาสิ่งของเครื่องครัวให้ครบก่อนกลับบ้าน วันปิดเทอม และถ้าหากไม่ครบ ทุกคนไม่ได้กลับบ้านในวันนั้น
2. อุปกรณ์นอน ผ้านวม ศูนย์จะแจกให้คนละ 1 ผืน และเมื่อปิดเทอมในแต่ละภาคเรียน ต้องมาคืนให้ศูนย์เด็กกำพร้า ถ้าหากใครหาไม่พบทุกคนไม่ได้กลับบ้าน

หมายเหตุ

ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาจะมีสมุดบันทึก อุปกรณ์และพัสดุต่างๆ ทั้งหมด

การเปิด - ปิดภาคเรียนของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา

ในภาคเรียนที่ 1

เปิดวันที่ 15 เดือนธันวาคมทุกปี

ปิดวันที่ 15 เดือนธันวาคมทุกปี

ในภาคเรียนที่ 2

เปิดวันที่ 15 เดือนธันวาคมทุกปี

ปิดวันที่ 15 เดือนธันวาคมทุกปี

การจัดการเรียนการสอนของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย

ศูนย์เด็กกำพร้า แบ่งลักษณะการศึกษาออกเป็น 3 แผนกด้วยกัน คือ การเรียนด้านศาสนา การเรียนด้านวิชาสามัญ และการเรียนด้านวิชาชีพ

การเรียนด้านศาสนา

จุดประสงค์หลักคือ ให้นักเรียนรู้จักศาสนา รู้จักการวางตัวตามศาสนา การดำรงในหลักการของศาสนา โดยการปฏิบัติตามที่ศาสนากำหนด และละทิ้งทุกอย่างที่ศาสนาห้ามอย่างเคร่งครัด

หลักการศาสนาจะเน้นให้นักเรียนมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ การดำรงชีพจะมีกรอบไม่ให้ก้าวล่วง เพราะจิตใจที่ดีจะมีความมั่นคงและเข้มแข็งมากกว่า การเรียนการสอนด้านศาสนา มีรายวิชาดังนี้

1. อัล-กุรอาน การเรียนเกี่ยวกับหลักการออกเสียง การอ่าน เขียน และการท่องทำนอง
2. ตัฟซีร์ การเรียนเกี่ยวกับการตีความอัล-กุรอาน ซึ่งอัลลอฮ์ทรงมีโอองการด้วยคำที่สละสลวย กะทัดรัด ลึกซึ้ง และคมคาย

3. ฮะดีษ วะนะของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) เกี่ยวกับคำพูด การกระทำ รวมทั้งการเขียนของท่าน อันเป็นที่อ้างอิงของมนุษยชาติทั้งโลก

4. เคาฮิด การศึกษาเกี่ยวกับหลักศรัทธาต่ออัลลอฮ์
 5. ฟิกอฮ การศึกษาสิ่งที่บังคับให้ปฏิบัติ สิ่งที่ไม่ให้ปฏิบัติ สิ่งที่ยอมให้ปฏิบัติได้ สิ่งที่ไม่ศาสนา
 ริงเกียจ วิธีการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ และอื่นๆ

6. ภาควิชาอาหรับ แบ่งออกเป็น 5 วิชาย่อย มีหลักไวยากรณ์ 2 วิชา

6.1 การอ่านภาษาอาหรับ การเขียนภาษาอาหรับ การสนทนาภาษาอาหรับ

6.2 วิชาสุษศึกษา เกี่ยวกับสุขภาพ

6.3 วิชาภาษามลายู แบ่งเป็น 2 วิชาด้วยกัน วิชาที่เขียนด้วยพยัญชนะในภาษาอังกฤษ
 (A-Z) เรียกว่ารูมี และที่เขียนด้วยตัวพยัญชนะอาหรับเรียกว่า ยาวี

6.4 ประวัติศาสนาอิสลาม ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชีวประวัติของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.)

6.5 อัคลาค เกี่ยวกับมารยาทในแนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) ผู้นำมนุษยชาติ
 ทั้งนี้ได้อ้างอิงจากอัล-กุรอานและอัลอะดิษ

จากการศึกษาวิชาศาสนาข้างต้น นักเรียน 10% สามารถออกไปสอนจริยธรรมให้แก่แม่บ้าน
 ตามบ้านได้และสอนวิธีการอัล-กุรอาน ที่เรียกว่า กิรออาติ เมื่อออกไปสอนแล้ว จะมีค่าใช้จ่ายให้นักเรียน
 ได้เก็บเป็นรายได้ส่วนตัว

การเรียนด้านสามัญ

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ได้ให้การช่วยเหลือ โดยส่งครูผู้สอน พร้อมทั้งออกค่าใช้จ่าย
 ทุกอย่าง เด็กๆ ที่ศูนย์เด็กกำพร้าฯ ได้เรียนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น เริ่มมีการเรียนการสอนตั้งแต่
 ปี 2537 จนถึงปัจจุบัน ในปีแรก สอนชั้นประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น แต่ต่อมาปีหลังๆ นี้
 ก็มีการเรียน การสอน จนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย การเรียนการสอนตามหลักสูตรของการศึกษา
 นอกโรงเรียนทุกประการ

การเรียนด้านวิชาชีพ

ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดปัตตานี ได้ให้การช่วยเหลือ
 ด้านการเรียนการสอนด้านวิชาชีพ เริ่มในปี 2535 จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ปี	วิชาที่สอน	ผลงาน
2535	การประดิษฐ์ การทำอาหาร	- การประดิษฐ์จากของที่เหลือใช้ และสามารถทำได้โดยไม่ต้องซื้อ เช่น ขวดพลาสติก กะลามะพร้าว การทำกระปุกเงินหรือกล่องทิชชูจากกระดาษ - ทำอาหารอย่างง่าย
2536	การประดิษฐ์ การทำอาหาร	- ประดิษฐ์ของที่เหลือใช้และประดิษฐ์ดอกไม้ต่างๆ และทำที่เช็ดเท้าจากเศษผ้า - ทำอาหารคาวและของหวานหลายอย่าง
2537	การประดิษฐ์ การทำอาหาร	- ประดิษฐ์ของที่เหลือใช้และประดิษฐ์ดอกไม้ต่างๆ และทำที่เช็ดเท้าจากเศษผ้า - ทำอาหารคาวและของหวานหลายอย่าง
2538	การประดิษฐ์ การทำอาหาร การเย็บผ้า หลักสูตร กศน.	- ประดิษฐ์ของที่เหลือใช้ ประดิษฐ์ดอกไม้ต่างๆ และทำที่เช็ดเท้าจากเศษผ้า - ทำอาหารคาวและของหวานหลายอย่าง - สอนการตัดเย็บชุดผู้หญิงให้นักเรียนใส่เอง - นักเรียนได้สมัครเข้าเรียน สามัญระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น

ปี	วิชาที่สอน	ผลงาน
2539	การทำอาหาร การประดิษฐ์ การเย็บผ้า	- นักเรียนได้เรียนการทำอาหารประเภทต่างๆ จนสามารถนำไปประกอบอาชีพในวันหยุดเรียน โดยการเป็นแม่ครัวตามบ้านที่ขอมมา เป็นการช่วยให้เด็กหารายได้ให้กับตัวเอง - นักเรียนประดิษฐ์ดอกไม้ต่างๆ อย่างสวยงาม - นักเรียนสามารถเย็บผ้านำไปขายได้ในบางส่วน และใช้เองด้วย บางคนรับจ้างตัดเย็บที่คนมาจ้าง
2540	การทำอาหาร การประดิษฐ์ การเย็บผ้า	- นักเรียนสามารถทำอาหารรับประทานต่างๆ ได้เอง และยังถูกเชิญไปรับจ้างเป็นแม่ครัว - นักเรียนประดิษฐ์ดอกไม้ต่างๆ และทำผ้าบาติกจนสามารถนำออกขายได้ - นักเรียนสามารถตัดเย็บใส่เอง และยังสามารถรับจ้างตัดเย็บจากคนมาจ้างให้เย็บชุดนักเรียนอนุบาล และราวภูอูลอิสลาม
2541	การทำอาหาร การประดิษฐ์ การเย็บผ้า การเกษตร การทำอาหาร การประดิษฐ์ การตัดเย็บ การเกษตร	- นักเรียนสามารถทำอาหารหลายอย่างได้ ทั้งอาหารคาวและของหวาน ในปีนี้เริ่มให้มีการขายอาหารภายในศูนย์ฯ ได้เช่น ก๋วยเตี๋ยว ซาลาเปา ข้าวเกรียบ และอื่นๆ ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนสามารถรับผิดชอบในเรื่องการเงิน และการเงิน นักเรียนที่รับผิดชอบคือ นักเรียนชั้น 4 อิบติดาอ์ - ประดิษฐ์ดอกไม้ จำพวกกุญแจ โดยผูกมัดเป็นของชำร่วย คนมาเลเซียมาเยี่ยมเยียนก็ได้ ซื่อเป็นของฝากจากศูนย์เด็กกำพร้าฯ - นักเรียนรุ่นที่ 4 ที่เรียนตัดเย็บ พบว่าได้รับจ้างตัดเย็บและรับทำดอกไม้คลุมหมวก ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ตัวเอง - เลี้ยงปลา และปลูกผักต่างๆ - นักเรียนได้เรียนรู้การทำอาหารประเภทต่างๆ ทั้งอาหารคาวและของหวานเพื่อขายกันเอง บางคนถูกขอให้ออกไปช่วยขายข้างนอก บางคนออกไปทำอาหารตามบ้านของแม่บ้าน - การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าใยบัว การประดิษฐ์ดอกไม้บนจานเพื่อการประดับการทำของชำร่วย การทำผ้าบาติก ส่วนใหญ่ทำเพื่อการค้าขาย โดยเฉพาะคนมาเลเซียที่มาเยี่ยม เพื่อเป็นของฝากและอุดหนุนการทำงานของเด็กกำพร้า - นักเรียนที่เรียนการตัดเย็บก็จะตัดเย็บชุดเพื่อใส่เอง ส่วนที่เรียนมาก่อนแล้วก็จะรับจ้างตัดเย็บ เป็นการหารายได้ให้แก่ตัวเอง - เลี้ยงปลาชนิดต่างๆ เพื่อทำปลาต้ม และเลี้ยงเป็ดด้วย
2543	การทำอาหาร	- นักเรียนได้เรียนการทำอาหารประเภทต่างๆ ทำอาหารเพื่อรับประทานกันเองเพื่อขายกันเอง และเพื่อไปบริการทางบ้านที่ต้องการคนทำครัวในสุดสัปดาห์ วิชาอาหารที่เรียน เช่น ทำน้ำเต้าหู้ ทำขนม น้ำต่างๆ และขนมอบต่างๆ
2543	การประดิษฐ์ การตัดเย็บ การเกษตร	- ประดิษฐ์เพื่อการศึกษาเพื่อการค้าวิชาหลัก ยังเป็นการประดิษฐ์ของชำร่วยและทำผ้าบาติก - เด็กๆ รุ่นใหม่ เรียนเพื่อฝึกไว้ใช้เอง ส่วนรุ่นเก่าก็รับจ้างตัดเย็บชุดอนุบาล และปักดอกไม้คลุม - เรียนรู้และรับผิดชอบการเลี้ยงปลา เพื่อทำปลาต้มขาย และเลี้ยงเป็ด

ปี	วิชาที่สอน	ผลงาน
2544	การประดิษฐ์	- การประดิษฐ์ดอกไม้จากใยบัว การประดิษฐ์ดอกไม้บนจาน การทำของชำร่วย การทำผ้าบาติก ส่วนใหญ่ทำเพื่อการค้าขาย โดยเฉพาะขายให้ชาวมาเลเซีย ที่มาเยี่ยม เพื่อเป็นของฝากและอุดหนุนการทำงานของเด็ก
	การตัดเย็บ	- ให้นักเรียนตัดเย็บชุดผู้หญิงเพื่อใส่เอง กลุ่มที่เรียนมาก่อนแล้วให้ตัดเย็บเพื่อรับจ้างเป็นการหารายได้ให้แก่ตัวเอง
	การเกษตร	- มีการเลี้ยงปลาชนิดต่างๆ เพื่อทำปลาต้มและเลี้ยงเป็ด

กลุ่มที่ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาชีพ

1. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดปัตตานี ให้ความช่วยเหลือด้านบุคลากร และค่าใช้จ่ายที่รับผิดชอบ คือ การเรียนการสอนสายสามัญและสายอาชีพ
2. ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดปัตตานี ให้ความช่วยเหลือทั้งด้านบุคลากรและค่าใช้จ่ายทั้งหมด
3. กลุ่มชุมชน ช่วยพัฒนา ช่วยเหลือบางกรณี และแลกเปลี่ยนกันให้บริการ โดยที่ชุมชนจะเชิญให้นักเรียนไปขายของหรือไปทำงานและจ้างตัดเย็บ

รายได้จากการขายผลิตผลจากการเรียนวิชาชีพ

ปี	วิชาที่สอน	รายได้ (บาท)
2535	- ทำหอมเจียวขาย เย็บเสื้อเด็กอนุบาล	15,000
2536	- ทำหอมเจียวขาย เย็บเสื้อเด็กอนุบาล	20,000
2537	- เย็บและขายเสื้อเด็กอนุบาล	15,000
	- ทำและขายหอมเจียว ทำขนมขายกันเอง	10,000
	- เย็บและขายเสื้อผู้ใหญ่ตามตลาด	10,000
	รวมปี 2537	35,000
2538	- ทำและขายหอมเจียว	15,000
	- เย็บและขายเสื้อเด็กอนุบาล	15,000
	- ทำขนมขายกันเองภายในศูนย์ฯ	
	- เย็บและขายเสื้อผู้ใหญ่ตามตลาด	
	รวมปี 2538	30,000
2539	- ทำหอมเจียวขาย	5,000
	- เย็บเสื้อเด็กอนุบาล	10,000
	- ทำขนมขายกันเองภายในศูนย์ฯ	15,000
	- เย็บและขายเสื้อผู้ใหญ่ตามตลาด	10,000
	- ทำของชำร่วยขายให้คนมาเลเซีย	10,000
	รวมปี 2539	50,000
2540	- ทำขนมขายกันเองภายในศูนย์ฯ	5,000
	- ทำของชำร่วยขายให้คนมาเลเซีย	5,000
	- เย็บและขายเสื้อเด็กอนุบาล	20,000
	- เย็บและขายเสื้อผู้ใหญ่	70,000
	รวมปี 2540	100,000

ปี	วิชาที่สอน	รายได้ (บาท)
2541	- เย็บและขายเสื้อเด็กอนุบาล	20,000
	- ทำของชำร่วยขาย	5,000
	- ทำขนมขายกันเองภายในศูนย์ฯ	5,000
	- เย็บและขายเสื้อผู้ใหญ่	10,000
	- ทำปลาต้มขาย	7,000
	- ขายผลิตภัณฑ์โรยัมจากมาเลเซีย	3,000
	รวมปี 2541	50,000
2542	- เย็บและขายเสื้อเด็กอนุบาล	10,000
	- ทำของชำร่วยขาย	5,000
	- ทำขนมขายกันเองภายในศูนย์ฯ	5,000
	- เย็บและขายเสื้อผู้ใหญ่	12,000
	- ทำปลาต้มขาย	
	- ขายผลิตภัณฑ์โรยัมจากมาเลเซีย	3,000
	รวมปี 2542	35,000
2543	- เย็บและขายเสื้อเด็กอนุบาล	20,000
	- ทำของชำร่วยขาย	4,000
	- ทำขนมขายกันเองภายในศูนย์ฯ	5,000
	- เย็บและขายเสื้อผู้ใหญ่	9,000
	- ทำปลาต้ม	12,000
	- ขายผลิตภัณฑ์โรยัมจากมาเลเซีย	3,000
	รวมปี 2543	53,000
รวม 9 ปี มีรายได้ทั้งสิ้น		388,000

ประเมินผลการดำรงชีพของนักเรียนที่อยู่ในศูนย์เด็กกำพร้า และนักเรียนที่จบแล้ว
การประเมินผลการดำรงชีพของนักเรียนที่เรียนวิชาชีพ สำหรับนักเรียนที่กำลังเรียนในศูนย์

1. รับจ้างเย็บชุดนักเรียนอนุบาล
2. รับจ้างทำของชำร่วย
3. รับจ้างขายของ
4. ทำขนมขายนักเรียน
5. รับสอนจริยธรรมและกิริยาอาติ
6. รับเลี้ยงเด็ก

การประเมินผล

การดำรงชีพนักเรียนเมื่อจบออกจากศูนย์ฯ ไปแล้วพบว่านักเรียนที่จบไปประมาณ 40% คิดเรียนต่อ และแต่งงาน นักเรียนเหล่านี้เพียงไม่กี่คนที่ประกอบอาชีพจากความรู้ที่เรียนจากศูนย์ฯ เช่น การเย็บเสื้อผ้า การปักดอกผ้าคลุมหม ขยายอาหาร สอนกิริยาอาติ ถึงแม้มีรายได้ไม่มากนัก แต่พวกเขาก็มีสภาพชีวิตที่ดี ภาพเหล่านี้พบเห็นได้ในงานวันที่มาพบปะของนักเรียนที่ได้จัดขึ้นทุกๆ ปี อีก 80% ต้องการเรียนต่อ ทั้งศาสนาและสามัญในระดับมหาวิทยาลัย

ความเป็นอยู่ของเด็กและครูในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย

เด็กทุกคนจะอยู่ในกฎระเบียบ และเชื่อฟังคณะครูพี่เลี้ยงทุกคน หากนักเรียนคนใดไม่เชื่อฟังและดื้อรั้นต่อการตักเตือนของครูพี่เลี้ยงครบ 3 ครั้ง ครูพี่เลี้ยงจะส่งชื่อให้กับผู้บริหาร หากดื้อรั้นจนโดนตักเตือนจากผู้บริหารถึง 3 ครั้งแล้ว เด็กคนนั้นต้องโดนตี

เด็ก ๆ จะมีการเลือกประธานและคณะกรรมการนักเรียนของโรงเรียน ซึ่งจะจัดประชุมเป็นประจำทุกสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนอาหรับ ในแต่ละครั้งของการประชุม ครูพี่เลี้ยงจะต้องเข้าร่วมทุกครั้งเพื่อความสะดวกในการตัดสินใจของเด็ก

หน้าที่ของเด็กที่อยู่ในศูนย์เด็กกำพร้า

เด็ก ๆ ที่อยู่ในศูนย์กำพร้า จะมีอายุตั้งแต่ 4 – 18 ปี ต้องทั้งกิน นอน เรียน และทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเด็กจะมีหน้าที่หลัก 3 อย่าง คือ (1) เรียนหนังสือ (2) ผลัดเปลี่ยนกันทำอาหาร และ (3) แบ่งหน้าที่ทำความสะอาด

ในวันหนึ่ง ๆ นักเรียนจะมีหน้าที่ทุกคนและทุกคนต้องเปลี่ยนกันทำในวันอื่นต่อไปตามหน้าที่รับผิดชอบ คือ

1. ซื้อมือถือที่ตลาด สัปดาห์ละ 3 วัน คือวันศุกร์ วันอาทิตย์ วันพุธ
2. ทำกับข้าว 3 มื้อ เช้า เที่ยง เย็น
3. ทำความสะอาดบริเวณต่างๆ ดังนี้

- 3.1 ในห้องรับประทานอาหาร
- 3.2 สนาม
- 3.3 ใต้ต้นไม้
- 3.4 บนหอพัก 1
- 3.5 ใต้หอพัก 1
- 3.6 บนหอพัก 2
- 3.7 ใต้หอพัก 2
- 3.8 ในห้องธุรการ
- 3.9 บริเวณครัวและที่ทำกับข้าวหรือที่หุงข้าว

4. เตรียมสำหรับอาหารของแต่ละกลุ่ม ขณะเตรียมรับประทานอาหาร นักเรียนจะรับประทานอาหารในถาด ซึ่งจะจัดการดังนี้

- 4.1 ทุกคนต้องรับประทานอาหารในถาด
- 4.2 ใน 1 ถาดจะมี 5 คน
- 4.3 ต้องรับประทานอาหารพร้อมๆ กัน
- 4.4 ต้องรับผิดชอบถาดของกลุ่ม

หมายเหตุ

ขณะรับประทานอาหาร หากรับประทานอาหารไม่หมด จะต้องโดนทำโทษโดยหัวหน้า เพราะศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา จะสอนไม่ให้เด็กฟุ่มเฟือย และเห็นคุณค่าของอาหาร

เด็กในศูนย์เด็กกำพร้า ต้องมีประธาน และเลือกคณะกรรมการนักเรียน โดยแบ่งหน้าที่ของนักเรียนให้สอดคล้องเหมือนกับหน้าที่ของคณะครู ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการประสานงานกับครูในแต่ละฝ่าย ซึ่งจะมีหัวหน้าและรองหัวหน้าประจำทุกฝ่าย เด็กคนใดที่ได้รับการคัดเลือกเป็นคณะกรรมการจากนักเรียน จะต้องรับผิดชอบต่อความสามารถ ทำงานตามถนัด ความเหมาะสม

ระเบียบการของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา

ระเบียบการของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาแห่งนี้มี 8 ข้อ

1. ทุกคนต้องอยู่หอพัก ไม่รับนักเรียนไป-กลับ
2. ทุกคนต้องเก็บเงินและของมีค่าไว้ที่ครูพี่เลี้ยง
3. *ทุกคนต้องแต่งกายเรียบร้อยและปฏิบัติตามวินัยที่ดี เมื่อต้องการจะออกจากรั้วศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา*
4. ทุกคนต้องขออนุญาตครูพี่เลี้ยงก่อนออกจากบริเวณของศูนย์เด็กกำพร้าฯ หากไม่ขออนุญาตศูนย์เด็กกำพร้าฯ จะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น
5. ทุกคนต้องเรียนจนจบหลักสูตรของศูนย์เด็กกำพร้าฯ หากเรียนไม่จบหลักสูตร ศูนย์เด็กกำพร้าฯ จะปรับ 5,000 บาท
6. ทุกคนต้องใส่ชุดยูนิฟอร์ม เวลาจะกลับบ้านและจะมายังศูนย์เด็กกำพร้าฯ
7. ทุกคนสามารถกลับบ้านได้เดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนักเรียนใหม่ต้องอยู่ให้ครบ 40 วัน นับตั้งแต่วันแรกเข้า
8. ต้องมีผู้ปกครองมารับมาส่งทุกครั้ง เวลาจะกลับหรือจะเข้ามาศูนย์ฯ

หมายเหตุ ทุกคนต้องปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด

กิจวัตรประจำวันของนักเรียนศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา

04.30 - 05.00 น.	ตื่นนอนทำภารกิจส่วนตัวและละหมาดร่วมกัน
05.00 - 05.30 น.	ซีเกรหลังละหมาดพร้อมๆ กัน
05.30 - 06.00 น.	อ่านมะซูรอจ และเรียนอัล-กุรอาน
06.00 - 07.00 น.	เปลี่ยนชุดละหมาดแล้วออกกำลังกายพร้อมๆ กัน
07.00 - 07.30 น.	ทำเวรประจำวัน
07.30 - 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้าและเข้าแถวพร้อมๆ กัน
08.00 - 10.00 น.	เรียนศาสนา
10.00 - 10.10 น.	พัก 10 นาที
10.10 - 11.30 น.	เรียนศาสนาต่อ
11.30 - 12.00 น.	พักพร้อมทำภารกิจส่วนตัว
12.00 - 12.30 น.	รับประทานอาหารเช้าพร้อมๆ กัน
12.30 - 13.00 น.	เตรียมตัวละหมาดและละหมาดพร้อมๆ กัน
13.00 - 14.00 น.	พักผ่อน
14.00 - 15.00 น.	เรียนอัล-กุรอาน (นักเรียนที่เรียนสายอาชีวะด้วย)
15.00 - 15.45 น.	เตรียมตัวพร้อมจะละหมาด
15.45 - 16.15 น.	ละหมาดพร้อมๆ กัน และอ่านวีริต
16.15 - 16.30 น.	อ่านมะซูรอจ
16.30 - 17.30 น.	ทำความสะอาดประจำหน้าที่
17.30 - 18.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
18.00 - 18.30 น.	เตรียมตัวทำภารกิจส่วนตัว
18.30 - 19.00 น.	ละหมาดพร้อมๆ กัน
19.00 - 19.30 น.	เรียนกิตาบพร้อมนาซีฮัต (ตักเตือน) พร้อมๆ กัน

19.30 - 20.00 น.	ละหมาดพร้อมๆ กัน
20.00 - 21.00 น.	เรียนอัล - กุรอาน
21.00 - 21.30 น.	ทบทวนบทเรียนพร้อมๆ กัน
21.30 - รุ่งอรุณวันใหม่	Dream Sleeping and Happy

การบริหาร

1. เด็ก

- เด็กทุกคนจะอยู่ในกฎระเบียบและเชื่อฟังพี่เลี้ยง คณะครูทุกคน หากนักเรียนคนใดที่ไม่เชื่อฟังและต่อต้านการตักเตือนของครูพี่เลี้ยงถึง 3 ครั้ง ครูพี่เลี้ยงจะส่งชื่อให้กับผู้บริหารและจะต้องได้รับการตักเตือนจากผู้บริหารจนถึง 3 ครั้ง หากถึง 3 ครั้งแล้ว ยังต้องฝ่าฝืนอีกก็จะโดนตี

- เด็กๆ จะมีประธานและคณะกรรมการของโรงเรียน ซึ่งจะจัดประชุมเป็นประจำทุกๆ สัปดาห์ที่ 2 ของเดือนอาหรับ

- ในแต่ละชั้น ของการประชุมของคณะกรรมการเด็กนักเรียน ครูพี่เลี้ยงจะต้องเข้าร่วมทุกครั้ง เพื่อความสะดวกในการตัดสินใจของเด็ก

2. ครูพี่เลี้ยง

- ในแต่ละเดือน ครูพี่เลี้ยงจะต้องถอดบทเรียนในหน้าที่รับผิดชอบและรายงานต่อผู้บริหารในเรื่องของปัญหาและการทำงานต่างๆ ที่ดำเนินการแล้ว

- ภารกิจที่หนักหน่วงอย่างหนึ่งของครูพี่เลี้ยง คือ การที่จะต้องเผชิญกับปัญหาของเด็ก เช่น การทะเลาะกัน การขโมย ซึ่งในแต่ละครั้ง ครูพี่เลี้ยงจะต้องใช้ความรอบคอบและนิ่มนวลในการตัดสินใจ ซึ่งครูพี่เลี้ยงบางคนเท่านั้นที่จะทำได้

- ครูพี่เลี้ยงทุกคนต้องมีความบริสุทธิ์ใจในการทำงาน เพราะทางศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาต้องการบุคลากรที่ไม่ได้ทำเพื่อเงินแต่เพียงประการเดียว

- ในแต่ละเดือน จะมีการประชุม ซึ่งจะตรงกับสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนอาหรับ

- ครูพี่เลี้ยงภายในจะต้องอยู่หอพักเหมือนเด็กนักเรียน แต่ครูพี่เลี้ยงภายนอกจะไป-กลับ ตามกติกาที่ว่า จะต้องมาไม่เกิน 08.00 น. และต้องกลับหลังละหมาดคุฮรีพร้อมเด็กๆ นักเรียน

- ค่าตอบแทนให้เท่าที่ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาพอมี เพราะไม่ต้องการบุคลากรทำเพื่อเงินเท่านั้น

- ภารกิจส่วนตัวต้องรับผิดชอบ คือ ในกรณีมีคณะบุคคลเยี่ยมศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา ทั้งครูพี่เลี้ยงจะต้องมาต้อนรับ โดยแบ่งภาระหน้าที่ดังนี้ คือ

ชั้นปีที่ 1 ฝ่ายต้อนรับจะมีนักเรียนชั้นเตรียม

ชั้นปีที่ 2 ฝ่ายจัดเก้าอี้สำหรับคณะครูมาเยี่ยม

ชั้นปีที่ 3 ฝ่ายเสิร์ฟน้ำให้คณะผู้มาเยี่ยม

ชั้นปีที่ 4 ฝ่ายทำความสะอาดห้องน้ำ

เมื่อเสร็จภารกิจรับผิดชอบแล้ว หากไม่มีการเรียนการสอน นักเรียนจะต้องเข้าไปร่วมต้อนรับอยู่ในหอประชุมด้วยจนเสร็จ และพร้อมกับส่งคณะผู้มาเยี่ยม

- ครูพี่เลี้ยงจะมีหน้าที่เหมือนกันกับเด็กนักเรียน จะมีหน้าที่สำหรับตรวจและกระตุ้นให้เด็ก ทำให้เรียนร้อย สำเร็จ และพร้อมให้กำลังใจ

- ครูพี่เลี้ยงต้องมีตัวแทน 1 คน สำหรับกล่าวต้อนรับคณะผู้มาเยี่ยมทุกครั้งแทนผู้บริหาร ถ้าหากผู้บริหารไม่อยู่

นี่คือภารกิจร่วมรับผิดชอบด้วยกันทั้งโรงเรียน และจะต้องกระตือรือร้นในการทำหน้าทืออย่างกระฉับกระเฉง

ข้อคิดจากการศึกษาดูงานศูนย์เด็กกำพร้าในที่อื่น ๆ

ศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรต จังหวัดสตูล

จากการไปศึกษาดูงานด้านการบริหาร การจัดห้องเรียน การเลี้ยงดูเด็ก และด้านการเงิน ของศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรต จังหวัดสตูลนั้น ทีมวิจัยและชุมชนได้เรียนรู้ลักษณะที่แตกต่างไปจากศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหงปาแน ดังนี้

การบริหาร

การบริหารงานของศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตนั้น เป็นการบริหารที่สหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตได้กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารจะได้รับค่าจ้างจากสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรต ซึ่งต่างจากศูนย์เด็กกำพร้าบ้าน สุโหงปาแนที่มีการบริหารแบบลองผิดลองถูก จนกว่าจะได้รูปแบบการบริหารเป็นของตนเอง เนื่องจากทางเลือกน้อยมาก ประกอบกับผู้ที่เข้ามาบริหารส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีเงินจ้างผู้ที่มีประสบการณ์มาทำงาน ทุกคนที่เข้ามาทำงานที่นี้ต้องมีใจเสียสละโดยไม่หวังเงินตอบแทน และผู้บริหารที่ศูนย์เด็กกำพร้าสุโหงปาแน ต้องทำหน้าที่หลายอย่างนอกเหนือจากเป็นผู้บริหาร ตั้งแต่เป็นครูผู้สอนในห้องเรียน เป็นแม่อุปถัมภ์และเป็นที่ปรึกษานอกเวลาเรียน

การจัดห้องเรียน

ศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตไม่ได้จัดการเรียนการสอนภายในศูนย์เด็กกำพร้า เด็กๆ จะออกไปเรียนที่โรงเรียนของรัฐในเมือง จะมีการเรียนในศูนย์ฯ ก็เพียงด้านศาสนาขั้นพื้นฐานเท่านั้น ไม่ได้แบ่งการเรียนการสอนออกเป็นห้องๆ ชัดเจน ซึ่งต่างจากศูนย์เด็กกำพร้าสุโหงปาแน ซึ่งเป็นลักษณะโรงเรียนประจำหรือโรงเรียนกึ่งนอน ที่เด็กจะต้องเรียน และพักในศูนย์เด็กกำพร้าสุโหงปาแนด้วย

การเลี้ยงดูเด็ก

การเลี้ยงและดูแลเด็กของศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตนั้น จะมีการจ้างคนให้มาดูแลเด็กเป็นการเฉพาะ แต่ที่ศูนย์เด็กกำพร้าสุโหงปาแน ผู้ดูแลเด็กจะทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนในห้องเรียนด้วย

ด้านการเงิน

ที่ศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรต มีเงินงบประมาณเข้ามาสนับสนุนที่แน่นอน โดยคิดคำนวณจากเด็กที่รับมาอุปการะ อีกทั้งยังมีค่าจ้างผู้บริหารและคณะทำงานต่างหาก ซึ่งต่างจากศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหงปาแนที่งบประมาณสนับสนุนไม่แน่นอน มากบ้าง น้อยบ้าง จึงทำให้จำเป็นจะต้องใช้จ่ายอย่างประหยัด

หน้าที่ของเด็ก

เด็กๆ ในศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกาหรับเอมิเรตจะมีหน้าที่เรียนอย่างเดียว ซึ่งแตกต่างกับเด็กๆ ในศูนย์กำพร้าสุโหงปาแน ที่ต้องรับผิดชอบในหน้าที่ต่างๆ ดังที่กล่าวมาเบื้องต้น

ศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายา รัฐตรังگانู ประเทศมาเลเซีย

จากการไปศึกษาดูงานด้านการบริหาร การจัดห้องเรียน การเลี้ยงดูเด็ก และด้านการเงิน ที่ศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายานั้น ทีมวิจัยและชุมชนได้เรียนรู้ลักษณะที่แตกต่างไปจากศูนย์เด็กกำพร้าฯ คือ

การบริหาร

ศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายา เป็นองค์กรอิสระ ได้รับการสนับสนุนจากรัฐตรังگانู ประเทศมาเลเซีย ซึ่งรูปแบบการบริหารได้ถูกกำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้บริหารของศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายาเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ได้รับคำจ้างจากองค์กรของรัฐ ทำให้การทำงานมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายอยู่ในรัฐต่าง ๆ

ด้านการเงิน

องค์กรที่สนับสนุนศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายา มีกิจการหลายอย่าง เช่น สวนปาล์มน้ำมัน มีกิจการบ้านเช่า ตั้งกล่องรับบริจาคในที่ต่าง ๆ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการของมาเลเซีย ในด้านทุนการศึกษา ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงสาธารณสุขในด้านการรักษาพยาบาลฟรี ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านเงินทุน รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธา

ด้านเด็ก

ศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายามีการรับเด็กมาอุปการะทั้งหญิงและชาย ส่งเสริมการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ถึงมัธยมศึกษาปลายเป็นอย่างดี มีเด็กที่กำพร้าพ่อหรือกำพร้าทั้งพ่อและแม่อยู่ในความดูแลมากกว่าที่ศูนย์เด็กกำพร้าสุโหงปาเนถึงสองเท่า

ด้านการเรียนการสอน

เด็ก ๆ ที่ศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายาจะออกไปเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งจะต้องจ่ายค่าเล่าเรียนเหมือนเด็กทั่วไป มีการเรียนการสอนภายในศูนย์กำพร้าฯ เฉพาะพื้นฐานศาสนา และอาจมีการสอนพิเศษเพื่อกวาดวิชาสำหรับนักเรียนที่ประสงค์จะสอบเข้าในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับมหาวิทยาลัย

หน้าที่ของเด็ก

เด็กกำพร้าที่ศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายามีหน้าที่เรียนหนังสือเท่านั้น ส่วนวันหยุด ผู้บริหารจะเรียกให้เด็ก ๆ มาช่วยทำความสะอาดบริเวณศูนย์เด็กกำพร้าฯ ซึ่งต่างจากศูนย์เด็กกำพร้าฯ สุโหงปาเนที่เด็ก ๆ ต้องทำความสะอาดทุกวัน

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการไปศึกษาดูงานที่ศูนย์เด็กกำพร้าอื่น ๆ

หลังจากศึกษาดูงาน ณ ศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอาหรับเอมิเรต จังหวัดสตูล และศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายา รัฐตรังگانู ประเทศมาเลเซีย ทำให้ผู้บริหารและตัวแทนชุมชนได้เรียนรู้หลาย ๆ อย่างดังนี้

การบริหาร

ศูนย์เด็กกำพร้าทั้งสองแห่งมีความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ทำหน้าที่บริหารงานมีความสามารถและโปร่งใส สถานภาพของผู้บริหารอยู่ในฐานะลูกจ้าง มีคณะกรรมการคอยตรวจสอบและควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด ถ้าทำงานไม่มีคุณภาพ ผู้บริหารอาจถูกปลดได้

เมื่อเทียบกับการทำงานของศูนย์เด็กกำพร้าฯ สุโขทัยแล้ว ผู้บริหารต้องทำงานด้วยความเสียสละ ไม่มีค่าจ้าง ดังนั้น ระบบการทำงานจึงเป็นแบบอะลุ่มอล่วย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่สามารถคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถจริงๆ มาทำงานได้ เพราะบางคนมีความสามารถแต่อาจไม่ได้มีความเสียสละ

อย่างไรก็ตาม การทำงานของศูนย์เด็กกำพร้าฯ สุโขทัยเป็นการทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดังนั้น ผู้บริหารทุกคนก็พร้อมที่จะพัฒนาการทำงานของศูนย์เด็กกำพร้าฯ สุโขทัยให้ดีขึ้น

ปัญหาของศูนย์เด็กกำพร้าฯ สุโขทัย คือ ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะและเทคนิคการเรียนการสอน ไม่มีความรู้มากนัก ไม่สามารถสอนให้นักเรียนให้เข้าใจได้ดี

ครูบางคนปรับตัวให้เข้ากับเด็กได้ยาก โดยเฉพาะครูที่เลี้ยงที่ยังไม่มีครอบครัว ยังไม่มีบุตร จึงไม่เข้าใจความต้องการของเด็กๆ เป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเด็กกับพี่เลี้ยง ส่งผลให้พี่เลี้ยงต้องลาออกเกือบทุกปี และต้องหาคนใหม่ๆ เข้ามาทดแทน และต้องฝึกฝนกันใหม่อยู่ตลอดเวลา การบริหารจึงไม่มีความต่อเนื่อง และต้องมีการประชุมเพื่อปรับแผนการทำงานกันอยู่บ่อยๆ

การบริหารจัดการงบประมาณ

ศูนย์เด็กกำพร้าสหราชอาณาจักร อหัมเมเรต จังหวัดสตูล และศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายา รัฐตรังกานู ประเทศมาเลเซีย เป็นองค์กรอิสระที่ได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงานที่เข้มแข็งทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้ศูนย์เด็กกำพร้าทั้งสองแห่งดังกล่าวไม่ได้รับผลกระทบจนต้องขวนขวายหางบประมาณมาจุนเจือ การดำเนินงานของศูนย์เด็กกำพร้า รวมทั้งมีกองทุนสำรองไว้ใช้อย่างฉุกเฉิน สำหรับการจัดทำบัญชีนั้นก็มีรูปแบบที่สำเร็จรูปมาให้แล้ว สามารถทำตามแบบได้ง่าย

เมื่อมาพิจารณาศูนย์เด็กกำพร้าฯ สุโขทัยแล้ว ภาวะการเงินเป็นข้อจำกัดสำคัญต่อความอยู่รอด ความไม่แน่นอนของการสรรหางบประมาณ ทำให้ทางศูนย์เด็กกำพร้าฯ สุโขทัยต้องประหยัดในทุกๆ ด้าน การพัฒนาจึงเป็นไปอย่างล่าช้า เพราะคิดได้เฉพาะแผนงานเชิงรับและการระดมระดม

การเรียนการสอน

ศูนย์เด็กกำพร้าสหราชอาณาจักร อหัมเมเรต จังหวัดสตูล และศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายา รัฐตรังกานู ประเทศมาเลเซีย ทำหน้าที่เพียงหอพักให้กับเด็กเท่านั้น ไม่ได้การเรียนการสอนด้านสามัญเอง จะมีก็เพียงการเรียนการสอนเกี่ยวกับอิสลามขั้นพื้นฐาน สอนอัล-กุรอานหลังจากเลิกเรียนจากโรงเรียนในเมืองเท่านั้น กระนั้นก็ตาม ถ้าเด็กคิดว่าควรจะมีการสอนเสริม ทางศูนย์เด็กกำพร้าก็สามารถจ้างครูมาสอนเป็นการเฉพาะได้

สำหรับศูนย์เด็กกำพร้าฯ สุโขทัย ทำหน้าที่เป็นทั้งหอพักและสถานศึกษา ที่นอน ที่เรียน เป็นที่เดียวกัน เนื่องจากไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะสร้างอาคารเรียนและหอพักให้แยกออกเป็นสัดส่วน จุดนี้เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เด็กไม่อยากเรียน อย่างไรก็ตาม ศูนย์เด็กกำพร้าฯ สุโขทัย ก็ได้พยายามขอการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก จนสามารถสร้างอาคารเรียนโดยงบประมาณจากกองทุนเพื่อสังคม (SIF) นับจากนั้นมา ระบบการเรียนการสอนจึงได้พัฒนาขึ้น มีการเพิ่มเวลาเรียนจากเดิม 3.5 ชั่วโมงต่อวัน เป็น 4.5 ชั่วโมงต่อวัน โดยเริ่มเรียนตั้งแต่เวลา 07.00 - 11.30 น.

เกณฑ์การรับเด็กมาอุปการะ

การพิจารณารับเด็กมาอุปการะของศูนย์เด็กกำพร้าสหราชอาณาจักร อหัมเมเรต จังหวัดสตูล และศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายา รัฐตรังกานู ประเทศมาเลเซีย จะรับเฉพาะเด็กกำพร้าเท่านั้น และมีเกณฑ์อายุและจำนวนที่แตกต่างกัน ศูนย์เด็กกำพร้าสหราชอาณาจักร อหัมเมเรต จะรับเด็กในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

จำกัดจำนวนเพียง 80 คนเท่านั้น แต่สำหรับศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายอ จะรับเฉพาะเด็กทั้งหญิงและชาย ในระดับมัธยมศึกษาเท่านั้น

แนวทางที่จะทำต่อไป

เมื่อได้วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของศูนย์เด็กกำพร้าที่ไปดูงานมาทั้งแห่ง แล้วกลับมาเปรียบเทียบกับ ศูนย์เด็กกำพร้า สุโงปาแน คณะกรรมการ ตัวแทนชุมชน ได้เห็นชอบร่วมกันในหลายประเด็น ดังนี้

1. การเรียนของเด็ก มีมติที่จะเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอน โดยการส่งให้บรรดาครูออกไปอบรม ทักษะและเทคนิคการสอนเพิ่มเติม จะคัดเลือกเด็กที่มีความสามารถด้านการศึกษาให้เป็นกำลังสำคัญ เพื่อพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอและดึงดูดความสนใจของเด็ก
2. เกี่ยวกับสถานที่ จะเพิ่มอาคารให้พอกับความต้องการและความจำเป็น เช่น อาคารเรียน ที่พัก ที่ยังแออัดอยู่
3. ได้วิธีการลงโทษเด็กที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม
4. การขอความอนุเคราะห์จากองค์กรต่างๆ ด้วยการอธิบายหลักการอิสลาม เพื่อสร้างจิตสำนึก ที่ต้องช่วยเหลือกัน บางครั้งอาจจำเป็นต้องมีการประกาศขอความช่วยเหลือตามที่ต่างๆ เพื่อรับบริจาค
5. จัดการประชุมแบบสร้างสรรค์ เพื่อให้ประชุมทุกๆ ครั้ง เกิดผลแห่งการเรียนรู้

มุมมองของกลุ่มคนอันหลากหลายที่มีต่อศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโงปาแน

ตั้งแต่ก่อตั้งศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโงปาแน กลุ่มเครือข่ายมุสลิมะฮ์ได้ร่วมแรง ร่วมใจ เสียสละ แต่ผ่านมาระยะหนึ่งความสัมพันธ์เริ่มห่างหาย ยิ่งพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า ไปไกลเท่าใด ยิ่งเหมือนกับอยู่อย่างโดดเดี่ยว กลายเป็นสิ่งที่ค้างคาใจอยู่ตลอดเวลาว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น? เมื่อได้มี โอกาสได้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทีมวิจัยจึงกำหนดให้มีกิจกรรมสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มคนต่างๆ ที่มีส่วน สัมพันธ์กับศูนย์เด็กกำพร้า อันได้แก่ ศิษย์ปัจจุบัน ศิษย์เก่า ผู้ปกครอง เครือข่ายมุสลิมะฮ์ ผู้นำชุมชน รวมแล้ว 410 คน ซึ่งเป็นกระแสบานใหญ่ที่ช่วยส่งนาให้บทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา เกิดข้อแนะนำ ใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการก้าวเดินต่อไปข้างหน้า ดังนี้

มุมมองของศิษย์ปัจจุบันที่มีต่อความเป็นอยู่ภายในศูนย์เด็กกำพร้า

ด้านอาหารการกิน

ส่วนมากเด็กจะรับประทาน อาหารเดิม ๆ เกือบทุกวัน เช่นข้าวยา จนเด็กสะท้อนว่ารู้สึกเบื่อหน่าย จะได้ทานของหวานและ ผลไม้ในช่วงเดือนถือศีลอดเท่านั้น เหตุเพราะในศูนย์เด็กกำพร้า ไม่มีแม่บ้าน ประจำที่คอยทำหน้าที่หุงหาอาหารให้ แต่จะมีระบบการจัดการที่สร้างขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของทั้งครูและเด็ก ที่ต้องช่วยเหลือกันเอง ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำอาหารในแต่ละวัน แม้ว่าจะต้องสละเวลาเรียนเพื่อมา หุงหาอาหาร จนมีเวลาเรียนน้อยกว่าคนอื่น ๆ แต่ก็มีความภูมิใจของเด็กที่ได้ทำหน้าที่เลี้ยงดูเพื่อน เลี้ยงดู พี่น้องให้อิ่มท้องได้ทั้งศูนย์เด็กกำพร้า แต่อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกข้างในลึกๆ ของเด็กบางคน ก็ยังคง ต้องการแม่บ้านเพื่อมาทำหน้าที่หุงหาอาหารให้

แม้ว่าจะมีอาหารเดิมๆ แต่เด็ก ๆ ก็รู้สึกสบายใจที่ได้กินอาหารที่ฮาลาล⁶ และปลอดภัยได้รับประทานอาหารในสถานที่ที่คุ้นเคย⁷ ได้ความสามัคคีที่ได้แบ่งปันความรัก รวมน้ำใจซึ่งกันและกัน ซึ่งถ้าช่วยกันคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหาเรื่องอาหารเดิมๆ มีการเปลี่ยนรายการอาหาร จัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อทำกับข้าวให้ถูกปากผู้รับประทานต่อไป

ด้านอาคารสถานที่

อาคารสถานที่ในสมัยก่อนจะมีอาคารบาโลอายุหลายสิบปีอยู่หลังเดียว หลังคาที่รั่ว ต่อมาเมื่อเด็กเพิ่มจำนวนขึ้น อาคารสถานที่อยู่อาศัยก็คับแคบลงไปจนดาดและอึดอัดมาก เครื่องนอน เช่น หมอนและผ้าห่มก็ไม่เพียงพอและเก่ามาก ผู้ที่อาศัยอยู่ได้บาโลจะทำกิจกรรมต่างๆ ก็ไม่สะดวก เพราะเวลาฝนตกจะมีคนมากและที่สำคัญคือยุ่งเยอะ เนื่องจากหลังห้องครัวจะเป็นบ่อน้ำเสีย ซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงเป็นอย่างดี ดังนั้นสิ่งที่เด็ก ๆ ใฝ่ฝันอยากจะมี คือห้องพยาบาลที่เป็นสัดส่วน ขยายพื้นที่ห้องนอน ปรับปรุงและขยายพื้นที่ ให้มีตู้เสื้อผ้าและมีมุ้งและยากันยุง ซึ่งก็ค่อยจัดหากันไป

จนกระทั่งปี 2546 เมื่อมีการจัดตั้งศูนย์เด็กกำพร้า จึงได้มีการต่อเติมสถานที่นอนให้กับเด็กมีห้องครัวสำหรับทำอาหาร มีห้องประชุมสำหรับจัดกิจกรรมต่างๆ รวมทั้ง ห้องเรียนของเด็กอนุบาล

เด็กมีความประทับใจมากที่ได้มาเรียนที่นี่ รู้สึกสะดวกกว่าที่บ้าน รู้สึกสบายใจและปลอดภัย สนามกว้างขวางพอที่จะเล่นกีฬาได้ มีคนทั้งในประเทศและต่างประเทศมาเยี่ยมเยียนบ่อยๆ และสิ่งที่ดีใจมากก็คือการได้ห้องเรียนใหม่ ที่เด็ก ๆ ใฝ่ฝันมานานว่าจะมีสถานที่เรียนที่เป็นสัดส่วน เมื่อได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) ทำให้ความฝันของเด็กเป็นจริงขึ้นมา แม้ยังมองว่าจำเป็นต้องปรับปรุงอีกหลายอย่าง แต่ก็คิดว่าต้องค่อยเป็นค่อยไป อย่างขั้นวางของที่ไม่แข็งแรงและไม่เรียบร้อย

แม้ว่าขณะนี้สภาพความเป็นอยู่ในศูนย์ฯ จะดีขึ้นกว่าเมื่อก่อน ทำให้เด็ก ๆ อยู่กันสบายขึ้นในแง่ของสถานที่ แต่ในบางครั้งความรู้สึกของเด็กก็จะแทรกซึมไปด้วยความเหงา และการที่จะคลายความรู้สึกซึมเศร้านี้ได้ อยากให้เพื่อนๆ ได้นึกถึงอุมมี(แม่) มารัยม สาเมาะ และยึดเอาแบบอย่างของอุมมีที่มีความเข้มแข็ง⁸

ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน

เด็กที่มาอยู่รวมกันในศูนย์เด็กกำพร้าฯ จะมาจากหลายถิ่น ดังนั้นนิสัยใจคอของแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน บ้างก็ชอบอยู่เป็นพรรคเป็นพวกไม่ค่อยจะถูกกัน เวลาเล่นหรือทำงานก็จะขัดแย้งกันโดยไม่มีเหตุผล ปัญหาที่พบเห็นได้บ่อยคือเด็กเก่าที่อยู่มาก่อนจะชอบรังแกเด็กใหม่ เช่น เอากับข้าวไปซ่อนจนทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่พอกิน มีการทะเลาะกันบ่อยๆ แต่ถึงอย่างไร ก็ทำให้เด็ก ๆ ได้รู้จักเพื่อนที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น การอยู่ด้วยกันทำให้รู้จักนิสัยใจคอของเพื่อน และจะมีการปรับตัวเข้าหากันและกันมากขึ้น ดังนั้น สิ่งที่เด็กทุกคนอยากเห็นคือให้ทุกคนเปิดใจให้กว้าง ให้ทุกคนรู้จักหน้าที่ ให้ทุกคนมั่นคงต่ออัลลอฮ์ เพราะพระองค์กำลังมองเราอยู่ และสังเกตและเห็นเราอยู่ ขอให้ทุกคนใช้เวลาที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ อย่าใช้อารมณ์ซึ่งกันและกัน เห็นเพื่อนทำผิดก็ช่วยกันตักเตือน ก่อนจะพูดให้คิดก่อน ให้สามัคคีกันเวลาอยู่ร่วมกัน และเวลาทำงานให้ถามทุกข์สุขของเพื่อนบ้าง พยายามทำดีกับคนที่เขาไม่ดีกับเรา วันหนึ่งเขาคิดถึงเราเองมีอะไรต้องปรึกษากัน อยากให้ฟังเหตุผลบ้าง ซึ่งเป็นคำวิงวอนหนึ่งของสมาชิกที่อยู่ร่วมกัน ที่ใฝ่หาสันติตามความหมายของคำว่า "อิสลาม"

⁶ ฮาลาล หมายถึง อาหารที่อนุมัติให้มุสลิมรับประทานได้

⁷ คุ้นเคย หมายถึง ตามแนวทางของท่านนบี Muhammad

⁸ ข้อมูลจากการระดมความคิดเห็นปัจจุบัน วันที่ 18 พฤศจิกายน 2545 ณ ศูนย์เด็กกำพร้าบ้านและยากจนหญิงบ้านสุโขทัย

ด้านกฎกติกาและกิริยามารยาท

เมื่อเด็ก ๆ มาอยู่รวมกันจำนวนมาก จำเป็นจะต้องมีการสร้างกฎกติกาสำหรับการอยู่ร่วมกันขึ้นมา เพื่อให้ความเป็นอยู่ภายในศูนย์เด็กกำพร้า เป็นไปอย่างสงบและมีความสุข แต่อย่างไรก็ดี การมีกฎกติกา ก็เหมือนเป็นดาบสองคม เมื่อมีกฎก็ต้องมีผู้ถือกฎและผู้ปฏิบัติตามกฎ และเป็นธรรมดาที่เด็กในวัยรุ่น วัยหนุ่มสาวต้องการความอิสระและหลุดออกจากกรอบบ้าง การบังคับให้ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ตลอดเวลา ก็เลยเข้าทำนองสุภาษิตที่ว่า “ยิ่งว่าเหมือนยิ่งยุ”

เด็กที่นี้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ การบังคับเด็กบางคนที่ดีมากให้ปฏิบัติตามกฎ ก็ต้องจำจำจำตลอดเวลา ทั้งที่รู้แล้วว่าหน้าที่ของตัวเองคืออะไร เด็กชอบเถียงกับหัวหน้า ส่วนหัวหน้าที่เคร่งครัดชอบสั่งทำโทษมากเกินไป จะคิดว่าตัวเองเป็นหัวหน้าที่สั่งคนอื่นให้ทำตามกฎระเบียบได้ แต่ตัวเองกลับไม่ทำตามกฎ หัวหน้าจึงถูกมองว่าไม่ยุติธรรม ไม่มีใครเชื่อ ถ้าใช้วิธีการแบบการตัดสินใจร่วมกัน ก็คาดว่าจะสามารถลดปัญหาเกี่ยวกับทำงานมากขึ้น

นอกจากนี้ สิ่งที่เด็ก ๆ รู้สึกอัดอั้นใจมากอีกอย่างคือการอนุญาตให้กลับบ้านได้เพียงปีละ 3 ครั้ง เท่านั้น ซึ่งมองว่าน้อยเกินไป และเด็กเองก็มีความรู้สึกคิดถึงบ้าน

ส่วนมารยาทที่น่าจะมีการปรับปรุงกันก็คือการเอาของของคนอื่นโดยไม่มีการขอ ละหมาดไม่ตรงเวลาและไม่พร้อมกัน ละหมาดตารอแวะ⁹ โดยไม่มีอิหม่าม ทุกคนชอบพูดคำหยาบ

สิ่งที่เด็ก ๆ อยากเห็นมากที่สุดคืออยากให้ท่านประธานนักเรียนกระตือรือร้น ให้โอกาสในการเรียนรู้โลกข้างนอกบ้าง รวมทั้งการให้เวลาส่วนตัวกับเด็กมากขึ้น ส่วนการละหมาดก็ให้ขึ้นละหมาดพร้อม ๆ กัน เมื่อเวลามีอีก 5 นาทีจะละหมาดให้ปูซาญาคะห์ก่อนหน้านั้น ให้มีอิหม่ามละหมาดตารอแวะ และให้ทุกคนพูดจาอ่อนโยนซึ่งกันและกัน

ด้านการเรียน

เด็ก ๆ ในศูนย์เด็กกำพร้า จะมีความคิด ความต้องการในการเรียนที่แตกต่างกัน บางคนอยากเรียนศาสนา เรียนกิตาบ บางคนอยากเรียนสายสามัญล้วนๆ ส่วนบางคนอยากเรียนอาชีพ หรืองานประดิษฐ์ ให้เก่งเพราะจะได้เปิดร้านเป็นของตัวเอง เช่น การทำผ้าบาติก ปักดอก พิมพ์ดีด เย็บผ้า (แต่พอกลับบ้านไม่มีจักรเย็บผ้า) แต่สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันคือนักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียน ขาดความรับผิดชอบ เรียนแล้วก็ไม่ค่อยเข้าใจ เวลาเรียนไม่เพียงพอ เพราะคนมาเลเซียมาย่อมเมื่อใด ก็จะทำให้เกิดการเรียนชะงักไปทุกครั้ง

ความรู้สึกต่อครูผู้สอน

เด็กในศูนย์เด็กกำพร้า คิดตรงกันว่าครูเหมือนแม่คนที่สอง อยากเรียนกับครูที่ใจดีทุกคน ดีใจที่ได้ครูแนะนำทางที่ดีให้ ดังนั้น สิ่งที่ควรปฏิบัติเมื่อเจอครู คือ อย่างน้อยควรให้สละมครูก่อน ไม่ใช่ครูกล่าวสละมก่อน แม้บางครั้งครูสอนเร็วเกินไป หนังสือมีไม่ครบ ขาดอุปกรณ์ขณะสอน เช่น แปลงลบกระดาน เด็กทุกคนก็พอใจและรักครูทุกคน แต่ก็อยากให้มีครูจำนวนมากขึ้น ให้พอเพียงกับจำนวนเด็ก และมีพื้นฐานในการสอนในสิ่งที่เด็กต้องการเรียนรู้ เช่น ครูที่สอนศาสนา อยากให้เป็นครูที่มีประสบการณ์มากๆ อยากให้ครูเข้าใจเด็กบางคนที่ไม่ทันเพื่อน

ส่วนวิชาสามัญนั้น เด็กจะมีความรับผิดชอบในการเรียนมากกว่าเพราะครูจะมาคอยดูแลอยู่ตลอด โดยเฉพาะเด็กที่อยากเรียนสามัญเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

⁹ ละหมาดตารอแวะ หมายถึง การละหมาดภาคไม่บังคับ หลังละหมาดอิซาในเดือนรอมฎอน

นอกจากนี้ อยากให้มีทัศนศึกษาปีละ 2 ครั้ง ออกไปแสวงหาความรู้จากโลกภายนอก จัดให้มีหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีกิจกรรมอื่นๆ เสริมในเวลาเรียนบ้าง ให้ครูเน้นความรู้ให้มากๆ อยากมีครูที่ใจดี ครูที่มาอยู่ร่วมกับเด็กๆ ในโอกาสอื่นที่ไม่ใช่อยู่อุบัติเหตุเฉพาะในห้องเรียน อยากให้ครูผู้ช่วยมาสอนบ้าง อยากได้ครูสอนมัลติมีเดีย และให้ครูเรียกทำอุสเราะห์¹⁰ เดือนละครั้ง

ด้านการแต่งกาย

เอกลักษณ์ของการแต่งกายของสตรีมุสลิมคือ การใส่ชุดยาว (ปิดเอวรัด¹¹ตามหลักการอิสลาม) และชุดที่สวมอยากเปลี่ยนชุดนักเรียนที่ใหม่ๆ นี่เป็นชุดบายะ (ชุดยาวและหลวม) เพราะจะให้พ้นจากคำครหาอยากมีชุดพละ อยากมีรองเท้าให้ครบทุกคน แต่จิตใจที่ได้แต่งกายมิดชิด จิตใจที่ได้ใส่ผ้าคลุมผืนใหญ่ จิตใจที่ได้ใส่ผ้าคลุมที่ปิดหน้าเพราะจะได้ปกป้องจากอันตรายต่างๆ ได้

การแต่งกายแบบนี้จะสอนให้เป็นคนอดทน แม้ว่าจะร้อนแค่ไหน แต่การแต่งกายแบบนี้อัลลอฮ์จะให้ความเมตตา (เราะห์มัด) แม้ว่าจะมองไม่เห็นก็ตาม อยากให้ทุกคนปกปิดส่วนของร่างกายที่อิสลามห้ามเปิดเผย (เอวรัด) จะได้เป็นสตรีที่เต็มเปี่ยมด้วยความศรัทธา (มุมีนะห์) ที่กตัญญู (ซอลิฮะ) ต่ออัลลอฮ์ ตอบทบทวนดีแห่งอิสลาม แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการแต่งกายให้สะดวกต่อการทำงานและเวลาทำกับข้าว ใส่เสื้อแขนสั้นหรือเสื้อยืดอกนอนในเวลากลางคืนได้เพราะอากาศร้อน เวลาอยู่ในห้องอยากใส่ผ้าคลุมผืนเล็ก อยากให้มีผ้าคลุมสามเหลี่ยมเอาไว้ใส่ในศูนย์เด็กกำพร้า อยากได้ชุดนักเรียนเป็นเสื้อสีขาวและกระโปรงสีน้ำเงินพร้อมผ้าคลุมหน้าที่พอเพียง

เสียงสะท้อนจากศิษย์เก่า : ได้รับอะไรจากศูนย์เด็กกำพร้า

ด้านความรู้

จากการสัมภาษณ์ศิษย์เก่า ได้นึกถึงเสมอว่าอุมมี (แม่) มัรยัม สาเมาะ ได้สั่งสอนให้แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ขยัน ยึดมั่นในอัลลอฮ์ ทำให้ศิษย์เก่าทุกคนดำรงตนในกรอบของมุสลิมมะฮ์ดี การอยู่ร่วมกันในศูนย์เด็กกำพร้า ทำให้สามารถปรับตัวเข้าในกลุ่มสังคมได้ ความรู้ที่ได้จากการเรียน ทำให้มีพื้นฐานการศึกษาที่ดี บางคนสามารถนำไปใช้ในการเรียนต่อเข้ามหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ บางคนนำความรู้ไปใช้ในการสอนศาสนา สอนจริยธรรมแก่ผู้ใหญ่ สอนกิริยาอาติแก่คนในชุมชน

ด้านอาชีพ

การที่ทางศูนย์เด็กกำพร้า ได้สนับสนุนให้เด็กได้รับการเรียนรู้ด้านอาชีพ ช่วยให้เด็กที่จบออกมาแล้วสามารถยืนหยัดด้วยตนเอง สามารถประกอบอาชีพที่ได้ร่ำเรียนมาจากศูนย์เด็กกำพร้า เช่น การเรียนทำอาหาร การเรียนตัดเย็บ การทำของประดิษฐ์ การทำผ้าบาติก การเกษตร

เด็กทำอะไรแก่ชุมชน

ศูนย์เด็กกำพร้า ไม่เพียงแต่เน้นหนักเรื่องการเรียนรู้ด้านศาสนา วิชาสามัญและอาชีพเท่านั้น แต่ยังเน้นหนักเรื่องความรับผิดชอบในด้านอื่นๆ อีกด้วย ดังนั้น เมื่อเด็กจบศาสนา ชั้น 4 (อับติดาอีย) แล้วเด็กทุกคนต้องอยู่ช่วยงานให้ศูนย์เด็กกำพร้า เวลา 1 ปีเป็นอย่างน้อย ระหว่างนี้ บางคนก็จะเรียนวิชาสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองปัตตานีไปด้วย

¹⁰ อุสเราะห์ หมายถึง การเรียกเด็กๆ ที่อยู่ในความดูแลของครูแต่ละคนเพื่อมาพบปะสอบถามข่าวคราวของเด็กอย่างใกล้ชิด เสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน

¹¹ เอวรัด หมายถึง ส่วนของร่างกายที่สตรีมุสลิมต้องปกปิด คือ ร่างกายทั้งหมด ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือ

ในระยะเวลา 1 ปีนี้ นักเรียนจะมีโอกาสทำงานเพื่อสังคม เช่น สอนคาถา สอนวิชาศาสนาอิสลาม เบื้องต้น สอนกิริยาอาติ (อัล-กูรานขึ้นพื้นฐาน) สอนจริยธรรม ให้แก่ผู้อาวุโส และแม่บ้านตามหมู่บ้านต่างๆ ที่ร้องขอมา ช่วยทำงานบ้าน เช่น เลี้ยงเด็ก ทำความสะอาดบ้าน ดูแลบ้าน เฝ้าร้านสหกรณ์ และเมื่อได้ค่าจ้าง นักเรียนก็จะแบ่งเข้ากองกลางเพื่อช่วยศูนย์เด็กกำพร้า ด้วย

เครือข่ายมุสลิมะฮ์และบุคคลภายนอกมองมายังศูนย์เด็กกำพร้า

ด้านการบริหาร

ในสายตาของบุคคลภายนอก มองว่าการบริหารงานของศูนย์เด็กกำพร้า ยังเป็นที่กังขาของสังคม ชาวบ้านมองว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายของศูนย์เด็กกำพร้า ยังไม่ชัดเจน การทำงานยังไม่เป็นระเบียบ อาคารสถานที่และงานวิชาการยังไม่พร้อม ขาดการประชาสัมพันธ์ ในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ดังนั้น เสนอให้ศูนย์เด็กกำพร้า และชุมชนทำงานด้วยกันได้อย่างสบายใจ ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่าเดิม ควรมีการพบปะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัยกับศูนย์เด็กกำพร้าอื่นๆ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง รวมทั้งต้องมีแผนรวมทั้งวิสัยทัศน์ในการบริหารศูนย์เด็กกำพร้า

ด้านการเงิน

ขณะนี้ศูนย์เด็กกำพร้า มีการจัดทำบัญชีในรูปแบบของชุมชน รายได้มาจากการได้รับบริจาค ซะกาต รายได้จากการขายสินค้า เช่น ผ้าบาติก ผ้าคลุมผม หมวก ฯลฯ ซึ่งการรับรู้เรื่องที่มาของรายได้ยังอยู่ในวงแคบ รู้เฉพาะคณะกรรมการเท่านั้น ส่วนบุคคลภายนอกจะไม่สามารถรับรู้ได้เลย แนะนำให้มีการแยกที่มาของรายได้ บันทึกการรับจากการบริจาค รวมทั้งรายจ่าย เผยแพร่งบประมาณประจำปีให้ประชาชนรับรู้ โดยติดประกาศบนบอร์ดประชาสัมพันธ์ที่เปิดเผยอย่างชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา ตลอดจนหาวิธีการจัดการรายได้ที่ยั่งยืน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบบัญชีจากบุคคลภายนอกศูนย์เด็กกำพร้า หาวิธีการให้คนนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารเงิน ควรมีการอบรมเจ้าหน้าที่ทำบัญชีโดยตรง คณะกรรมการตรวจสอบบัญชีควรประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางราชการด้านศาสนา ตัวแทนชุมชน หรือตัวแทนเครือข่ายกลุ่มมุสลิมะฮ์ หากศูนย์เด็กกำพร้า ต้องการงบประมาณ ให้ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ อย่างเปิดเผยทางวิทยุ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หรืออาจจัดตั้งแหล่งจำหน่ายสินค้าของศูนย์เด็กกำพร้า ในโอกาสต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกศูนย์เด็กกำพร้า

ด้านบุคลากร

บุคคลภายนอกมองว่าบุคลากรในศูนย์เด็กกำพร้า ยังไม่เพียงพอต่อจำนวนเด็ก และครูพี่เลี้ยงยังขาดประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ควรมีการจัดอบรมเรื่องแนวทางการสอน พัฒนาครูให้มีความรู้มากกว่านี้ ให้ครูพี่เลี้ยงเอาใจใส่เด็กมากขึ้น มีเทคนิคและประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กตามช่วงชั้นอายุต่างๆ อย่างน้อยผู้ดูแลเด็กควรอยู่กับเด็ก 2 ปีขึ้นไป อบรมพี่เลี้ยงให้เข้าใจด้านจิตวิทยา จัดระบบดูแลและติดตามเด็กโดยประสานงานกับผู้ปกครอง และให้มีการแนะแนวเด็กเสมือนหนึ่งเป็นครอบครัวเดียวกัน (อุสเราะห์) ทุกเดือน

ด้านเด็ก

ในอดีตมองว่าเด็กยังขาดความมั่นใจในตัวเอง สำนึกของเด็กถอยหลัง ขาดความรับผิดชอบ ขาดความอ่อนโยน แบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่สามัคคีกัน ขาดระเบียบวินัย แต่ปัจจุบันมีพัฒนาการที่ดีขึ้น เน้นการเรียนการสอนด้านวิชาสามัญ และด้านอาชีพ ควบคู่ไปกับการสอนวิชาด้านศาสนา มีกิจกรรมจัดอบรมจริยธรรม ปีละ 2 ครั้ง เด็กที่อยู่ประจำจึงมีมารยาทดี ดังนั้น สิ่งที่ศูนย์เด็กกำพร้า ควรทำต่อคือ

หาวิธีการทำความเข้าใจกับชุมชน เพื่อให้ชุมชนช่วยกันดูแล ช่วยกันบริจาคทุนการศึกษา แนะนำครูพี่เลี้ยงว่าต้องเอาใจใส่เด็ก บนพื้นฐานความเข้าใจในปัญหาของเด็ก ใช้คำพูดที่ดี ที่น่าเชื่อถือและเป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่เด็ก อย่าเข้มงวดในกฎระเบียบมากเกินไปนัก ให้อิสระกับเด็กบ้างในบางโอกาส เช่น จัดให้มีกิจกรรมในการส่งเสริมการแสดงออกของเด็ก ควรมีเกณฑ์แบ่งอายุเด็กเป็น 2 ระดับ คือ ระดับอายุ 6-12 ปี และระดับอายุ 13-17 ปี เพื่อง่ายต่อการดูแล และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านความนึกคิด จิตใจ และอารมณ์ มีการเสริมคุณภาพเด็ก ด้วยการสร้างวินัย สอนให้รู้จักตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น พาเด็กออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่เพื่อหาประสบการณ์ใหม่ๆ

ความคิดและข้อเสนอแนะของชุมชนและกลุ่มมุสลิมมะฮุดต่อศูนย์เด็กกำพร้า

ศูนย์เด็กกำพร้า มีประโยชน์กับผู้ขาดความอบอุ่น รู้สึกยินดีกับการดำเนินงานของศูนย์เด็กกำพร้า ที่ทำถูกต้องแล้ว การจัดให้มีการมาพบปะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน จะทำให้ได้เพื่อนและช่วยเป็นหูเป็นตาในการช่วยเหลือดูแลศูนย์เด็กกำพร้า ต่อไป ปัจจุบันประชาชนในหมู่บ้านก็ให้ความสนใจการดำเนินงานของศูนย์เด็กกำพร้า แต่ชุมชนยังไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม เนื่องจากทางเครือข่ายมุสลิมมะฮุดไม่มีโอกาสพบปะเด็กและฝ่ายบริหารบ่อยครั้งมากนัก อยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งในเรื่องการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามารับรู้ปัญหา โดยผู้บริหารเองอาจชี้แจงให้ชุมชนทราบโดยตรง อยากให้มีสถานที่รับเลี้ยงเด็กกำพร้าเพิ่มมากขึ้น ควรจัดให้มีการจัดอบรมจริยธรรมอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง ลองให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า ของเขาเอง ต้องการให้ทางศูนย์เด็กกำพร้ารับเลี้ยงเด็กกำพร้าผู้ชายด้วย ให้ทางบุคลากรของศูนย์เด็กกำพร้า ลงพื้นที่สอบถามปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กหรือลูกหลานตามหมู่บ้านโดยตรง มีการพบปะในเครือข่ายมุสลิมมะฮุด 3 เดือนครั้ง รวมทั้งจัดให้เครือข่ายมุสลิมมะฮุดพบปะกับเด็กกำพร้าโดยตรง เพื่อได้รับรู้ปัญหาโดยตรง

การรับการช่วยเหลือของศูนย์เด็กกำพร้า

การช่วยเหลือที่ศูนย์เด็กกำพร้า ได้รับนั้น ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือของนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียที่แวะมาเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการมาของคณะผู้มาเยือน มักจะมาพร้อมกับของกินและของใช้บ้างก็มาให้เป็นเงิน โดยเฉลี่ยแล้ววันหนึ่งๆ ศูนย์เด็กกำพร้า จะมีรายได้ในส่วนนี้ 1,000 บาท แต่กระนั้นก็ตาม ศูนย์เด็กกำพร้า ก็ยังเป็นที่พึ่งเลี้ยงจากบุคคลภายนอกอีกว่า

ศูนย์เด็กกำพร้า เอาเงินมากๆ ไปทำอะไร มีความโปร่งใสมากน้อยเพียงใด

ศูนย์เด็กกำพร้า มีการพัฒนาเร็วไปหรือเปล่า

ศูนย์เด็กกำพร้า เปิดตัวเองน้อยไปหรือเปล่า

ศูนย์เด็กกำพร้า ต้องการความร่วมมือจากชุมชนหรือเปล่า

ศูนย์เด็กกำพร้า ต้องการเป็นเอกเทศหรือเปล่า

คำถามเหล่านี้นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการปรับตัวของศูนย์เด็กกำพร้า และทำความเข้าใจกับชุมชนหรือบุคคลภายนอกให้เข้าใจดีขึ้น

ด้านสุขภาพ

ตอนนี้สมาชิกในศูนย์เด็กกำพร้า มีบัตรทองรับประกันสุขภาพ ซึ่งทางสาธารณสุขออกให้เมื่อเดือนมกราคม 2545 กว่าจะได้สิทธิประโยชน์ด้านสุขภาพนี้มา จะต้องวิ่งประสานกันหลายครั้งมาก ทั้งนี้เพราะว่าศูนย์เด็กกำพร้า ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมูลนิธิ การติดต่อกับทางภาครัฐจึงค่อนข้างจะมีปัญหา แต่ด้วยความมุ่งมั่นพยายาม ประกอบกับความทุ่มเทของคนทำงานตรงนี้ รวมทั้งชื่อเสียงของอาจารย์มัธยม สาเมะ

ที่เพื่อสังคมจริงๆ ในที่สุดก็ประสบผลสำเร็จ ขณะนี้ทางสาธารณสุขยังเปิดโอกาสให้ทางศูนย์เด็กกำพร้าสามารถส่งตัวเลขจำนวนเด็กเพื่อรับบริการสุขภาพได้โดยไม่ต้องแนบรายชื่อ แม้ขณะนี้เด็กยังขาดการปฐมพยาบาลที่ดี แต่ศูนย์เด็กกำพร้า ก็ได้เลือกการรักษาพยาบาลที่ดีที่สุดให้แก่เด็กแล้ว

ประโยชน์ของการจัดตั้งศูนย์เด็กกำพร้า

ศูนย์เด็กกำพร้า เป็นสถานที่ช่วยเหลือสังคมโดยทั่วไป ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่ง เป็นการให้โอกาสเด็กกำพร้าและยากจนให้มีการศึกษาและฝึกอาชีพ ทำให้เด็กกำพร้าและเด็กที่ด้อยโอกาสสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กบางคนอยู่ในครอบครัวที่ฐานะยากจน เด็กบางคนไม่มีพ่อ ไม่มีแม่ที่จะคอยอบรมดูแล พ่อแม่ของเด็กบางคนไม่มีรายได้ที่เพียงพอที่ลูกๆ จึงต้องออกไปทำมาหากินต่างถิ่น

ดังนั้น จึงเป็นกุศโลบายใหญ่หลวงที่อาจารย์มรรยัม สาเมาะ ร่วมกับคณะกรรมการก่อตั้งศูนย์เด็กกำพร้า แห่งนี้ขึ้นมา ซึ่งจะเป็นการช่วยเหลือพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กที่ไม่ต้องจ่ายค่าเทอมในจำนวนมาก อย่างเช่นโรงเรียนอื่นๆ ถ้าจะมีค่าใช้จ่ายก็ไม่มากจนเป็นภาระหนักหนาแก่พ่อแม่ และที่ศูนย์เด็กกำพร้า ที่เจริญก้าวหน้ามาถึงทุกวันนี้ ก็ขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหารที่จริงจังด้วย จากการทำงานมา 12 ปีมาแล้วพบว่าศูนย์เด็กกำพร้า มุ่งมั่นทำงานมาโดยตลอด สามารถช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสให้มีโอกาสใช้ชีวิตได้อย่างสดชื่นเหมือนเด็กอื่นๆ ทั่วไป มีอาหารการกินครบ 3 มื้อ มีโอกาสได้เรียนวิชาศาสนา วิชาสามัญ และฝึกอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิง นับว่าศูนย์เด็กกำพร้าได้ช่วยชุมชนด้วยการรองรับเด็กที่มีปัญหาเอาไว้ในการดูแลอย่างใกล้ชิด เป็นสิ่งชีวิตความเจริญด้านจิตใจของชุมชนนั้นๆ ด้วย

บทบาทของชุมชนในการส่งเสริมศูนย์เด็กกำพร้า

ผู้ปกครองที่พาลูกหลานมาเรียนที่ศูนย์เด็กกำพร้า แห่งนี้ จะช่วยเหลือกันคนละไม้ละมือ เช่นช่วยเหลือด้านข้าวสารบ้างเล็กน้อยๆ จ่ายค่าน้ำค่าไฟในบางเดือนที่ศูนย์เด็กกำพร้า มีค่าใช้จ่ายมาก กลุ่มชุมชนเองก็ได้มาช่วยบริจาคเงินในช่วงแรกๆ ที่ก่อตั้งศูนย์เด็กกำพร้า แต่ระยะหลังไม่ค่อยได้ช่วยเหลือเท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะศูนย์เด็กกำพร้า เองไม่ได้ร้องขอเหมือนแต่ก่อน และพยายามยืนหยัดด้วยตัวเอง โดยหวังว่าวันหนึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ได้บ้าง แต่ถ้าศูนย์เด็กกำพร้า จะมีการขอ ชุมชนก็พร้อมที่จะช่วยเหลือเสมอ แต่บางกลุ่มชุมชนยังไม่มีโอกาสได้ช่วย บางคนเพิ่งรู้ว่ามีศูนย์เด็กกำพร้า บางคนไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรม

บางมุมมองของกลุ่มผู้นำชุมชนมีความเห็นว่าเด็กที่ด้อยโอกาสเหล่านี้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้นำในพื้นที่ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบความทุกข์ของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่โหดๆ ของโลกก็เป็นภาระของผู้นำชุมชนที่จะต้องสอดส่องดูแลอย่างทั่วถึง

บทบาทของศูนย์เด็กกำพร้า ที่ช่วยเหลือชุมชน

นับตั้งแต่การก่อตั้งศูนย์เด็กกำพร้า มาตั้งแต่ปี 2533 ได้เกิดผลผลิตคือศิษย์เก่าที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้วยการออกไปสอนศาสนาตามโรงเรียนคาทอลิก และสอนอัล-กุรอานให้กับผู้คนในชุมชน เช่นเดียวกับศิษย์ปัจจุบัน มีบทบาทในด้านนี้เช่นกันแม้จะไม่เต็มที่นักเพราะต้องมีเวลาสำหรับเล่าเรียนเป็นหลัก นับว่าเป็นความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้กับสังคม

ความเหมาะสมของผู้บริหารศูนย์เด็กกำพร้า

ศิษย์เก่ามีความเห็นว่าศูนย์เด็กกำพร้า ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของอาจารย์มรรยัม สาเมาะและคณะกรรมการปัจจุบันนั้นเหมาะสมแล้ว เพราะทุกคนมีประสบการณ์ มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ผู้ปกครองไว้วางใจ และต้องการให้ผู้นำในชุมชนมาช่วยกันดูแลศูนย์เด็กกำพร้า ร่วมกัน

ความจำเป็นด้านต่างๆ ที่ควรจะมีต่อไป

ในศูนย์เด็กกำพร้า มีความจำเป็นที่จะต้องดูแลในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพจิต สุขภาพกาย และการบริการอื่นๆ ที่ครอบคลุมไปถึงการทัศนศึกษาตามความจำเป็น ด้วยสำนึกอยู่เสมอว่าเด็กควรได้รับการดูแลตามสิทธิของเขา

กลุ่มผู้นำชุมชนได้มีโอกาสเข้ามาในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า ในช่วงแรกๆ เท่านั้น เพราะเด็กที่รับมาอุปการะเป็นผู้หญิงล้วน จึงกลายเป็นว่าผู้ที่มาดูแลและบริหารก็ต้องเป็นผู้หญิงไปโดยปริยาย

ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารศูนย์เด็กกำพร้า

ศิษย์เก่าคิดว่าอาจารย์มัธยม สามเษะ ผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า ในช่วงต้นๆ และต่อมาบทบาทหลักในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า อยู่ที่อาจารย์มัธยม และคณะกรรมการบริหารเท่านั้น

ความพึงพอใจต่อการบริหารงานในศูนย์เด็กกำพร้า

พอใจในการบริหารศูนย์ฯ ในทุกด้าน สิ่งที่ยากเห็นคือลูกทุกคนได้รับการยอมรับในสังคม สามารถออกเหย้าออกเรือนเลี้ยงตัวเองได้ด้วยการมีอาชีพที่สุจริต เด็กออกจากศูนย์เด็กกำพร้า ไปแล้วยังแต่งตัวได้เรียบร้อยและทำประโยชน์ให้สังคมด้วยการสอนอัล-กุรอานได้

บทบาทในอนาคตของศูนย์เด็กกำพร้า

ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนควรขยายไปสู่ชุมชนอื่นเพราะมีเด็กด้อยโอกาสอีกมากมายในหลายพื้นที่ ศิษย์ปัจจุบันได้มาร่วมเรียน ร่วมชีวิต ร่วมชะตากรรม ช่วยดูแลซึ่งกันและกัน

ควรแยกเฉพาะเด็กกำพร้าต่างหากจากเด็กยากจนและมุสลิมะฮ์ใหม่ (มุอัลลัฟาค) เพราะการทำงานนี้เป็นเรื่องล่อแหลมมากต่อศาสนาอิสลาม ต้องชัดเจนและโปร่งใสไม่ว่าต่อสายตามุสลิหรือนักอัลลอฮ์ (ช.บ.)

ความคิดเห็นต่อศูนย์เด็กกำพร้าชาย

มีความคิดเห็นว่าเป็นต้องมีศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาสำหรับผู้ชาย เพราะเด็กชายในปัจจุบันมักก่อปัญหาในพื้นที่ และตามหลักศาสนาและสังคมของคนเอเชียยอมรับการมีผู้ชายเป็นผู้นำ ดังนั้นเด็กผู้ชายจำเป็นต้องได้รับการดูแล โดยเฉพาะด้านการศึกษาและการฝึกอาชีพ

ความเห็นด้านการศึกษา

ศูนย์เด็กกำพร้า ควรเน้นจัดการศึกษาทุกๆ ด้าน เช่น ด้านศาสนาควรสอนสูงสุดถึงชั้น 10 วิชาสามัญควรมีถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และฝึกอาชีพ พ่อแม่ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่สามารถให้ลูกเรียนนานๆ ไปจนถึงระดับปริญญาตรีได้ เพราะอยากให้ลูกออกมาช่วยงานที่บ้าน กลุ่มผู้นำชุมชนเห็นว่าเด็กควรเรียนเท่าที่จำเป็นเท่านั้น จะเป็นวิชาสามัญ หรือด้านศาสนาก็ตาม จะสนับสนุนให้ลูกเรียนเต็มที่

ข้อคิดเห็นต่อการประชุมของศูนย์เด็กกำพร้า

สำหรับความถี่ในการประชุมของศูนย์เด็กกำพร้า แต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ต่างกันออกไป ศิษย์เก่ามีความคิดเห็นว่าการประชุม 3 เดือนครั้ง หรืออย่างน้อยก็ 6 เดือนครั้ง แต่กลุ่มผู้ปกครองเห็นว่าควรประชุมมากกว่าเดือนละครั้ง เพื่อให้มีการพบปะกันบ่อยมากขึ้น

ความเห็นด้านสุขภาพ

เด็กที่มีอาการเจ็บป่วยควรได้รับการพยาบาลตามสิทธิอย่างสมบูรณ์จากกระทรวงสาธารณสุข ผู้ปกครองเห็นว่าน่าจะจัดให้มีการรักษาพยาบาลในรูปแบบการสงเคราะห์ เพราะตัวผู้ปกครองเอง บางทีก็ยังไม่สามารถควักเงินออกจากรักษาพยาบาลได้

กลุ่มผู้นำเห็นว่าเด็กควรได้รับการดูแลเต็มที่จากหน่วยงานสาธารณสุข เพราะศูนย์เด็กกำพร้า เป็นเสมือนสถานที่บำบัดสุขภาพของเด็กทั้งร่างกายและจิตใจโดยทางอ้อมอยู่แล้ว

ความคาดหวังต่อศูนย์เด็กกำพร้า

ศิษย์เก่าเห็นว่าควรดำเนินบทบาทการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ และด้านการศึกษาที่จำเป็น แก่เด็กอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ให้มีการเพิ่มรายจ่ายค่าอาหารประจำวันของเด็กๆ และเพิ่มเงินเดือนของครูผู้สอน

ผู้ปกครอง คาดหวังว่าถ้าเป็นไปได้ อยากให้ลูกๆ ได้เรียนเต็มที่และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ จากที่บ้านเลย ศิษย์ปัจจุบันควรได้รับการพยาบาลตามความเหมาะสม ขยายให้ศูนย์เด็กกำพร้า สามารถเปิดรับเด็กชายได้

กลุ่มผู้นำชุมชน คาดหวังว่าศูนย์เด็กกำพร้า จะเป็นสถานที่ช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาสให้สามารถ ยืนหยัดในสังคมอย่างปกติสุขเช่นบุคคลทั่วไป ยิ่งกว่านั้น เด็กๆ ก็ยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระ ต่อสังคม อีกทั้งสามารถทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมได้ด้วย

ปัญหาของเด็กและแนวทางแก้ไขจากใจครูพี่เลี้ยง

จากการที่คณะครูได้คลุกคลีกับเด็กเป็นเวลานานได้พบปัญหาเกี่ยวกับเด็กที่มาจากต่างพ่อแม่กัน พื้นเพที่ต่างกัน อายุก็ต่างกัน ก่อให้เกิดปัญหามากมาย โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพจิต โดยมีสาเหตุสำคัญ ที่พอประมวลได้ ดังนี้

อายุ อายุของเด็กแตกต่างกัน ต้องมาอยู่ร่วมกันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสติปัญญา การเอาวัด เอาเปรียบ การชิงดีชิงเด่น การเอาตัวรอด เด็กเล็กจะเลียนแบบเด็กโต ถ้าเด็กโตมีพฤติกรรมไม่ดี เด็กเล็กก็จะ เลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีไปด้วย

สภาพครอบครัว เด็กบางคนมีพ่อแม่ มีพี่น้อง แต่บางคนมีเพียงพ่อหรือแม่ บางคนไม่มีพ่อแม่ แต่อาจจะมียุติยา และบางคนไม่มีใครเลย ความแตกต่างเหล่านี้ ทำให้เด็กมีปมด้อยที่ต่างกันซึ่งก่อให้เกิด ปัญหาทางสุขภาพจิต

ระดับสติปัญญา ปัญหาด้านสติปัญญานี้ เป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากเด็กส่วนมากมีสติปัญญาดิ แต่ใช้ในทางที่ผิด เช่น ใช้เพื่อหลบหนีหน้าที่ เพื่อเอาตัวรอดจากสภาวะที่บีบคั้นต่างๆ

สุขภาพจิต เป็นผลพวงมาจากสถานภาพครอบครัว ประกอบกับสภาพความเป็นอยู่ในศูนย์ เด็กกำพร้า ทำให้เด็กบางคนมีสุขภาพที่ย่ำแย่ เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ บางคนอาจโดนเอาวัดเอาเปรียบจากรุ่นพี่ เด็กเหล่านี้อาจจะเรียนรู้การเอาตัวรอดแบบผิดๆ

กิจกรรมรายท จากการที่เด็กเล็กและเด็กโตต้องใช้ชีวิตร่วมกัน ทำให้เด็กเรียนรู้การเอาตัวรอดจาก การเอาวัดเอาเปรียบของรุ่นพี่ อีกทั้งเด็กเล็กจะลอกเลียนแบบกิจกรรมรายทของรุ่นพี่ที่เด่นๆ ที่มีอำนาจ ที่เกรงทำให้เด็กๆ เหล่านี้มีนิสัยก้าวร้าว ดื้อรั้น หลบหลีกหน้าที่ ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ ไม่เคารพ ครูบาอาจารย์

สุขภาพกาย มีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต เด็กที่มีความเครียด จะทำให้สุขภาพกายอ่อนแอ โดยมักพบว่าเด็กส่วนมากจะปวดหัว ปวดท้อง และเป็นโรคกระเพาะ

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือมีพี่เลี้ยงไม่เพียงพอต่อการดูแลเด็กอย่างทั่วถึง พี่เลี้ยงขาดประสบการณ์การดูแลเด็ก เนื่องจากบางคนจบการศึกษาด้านศาสนา ไม่มีความรู้ด้านจิตวิทยา พี่เลี้ยงที่ยังโสด จึงไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงเด็ก เข้าไม่ถึงจิตใจของเด็ก ทำให้เด็กและพี่เลี้ยงไม่ใกล้ชิดกัน ไม่เข้าใจกัน เด็กขาดความสนใจในการเรียนเนื่องจากไม่มีแรงจูงใจ ด้วยเหตุที่ไม่มีสถานที่เรียนอย่างเหมาะสม ไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ดึงดูดความสนใจ ดังนั้น แนวทางในการแก้ไข คือ

1. ให้มีครูพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ และรับผิดชอบเด็กเพียง 7-10 คน เท่านั้น เพื่อสามารถดูแลได้อย่างใกล้ชิด
2. ให้นักเรียนที่มีอายุใกล้เคียงกันอยู่ด้วยกัน เพื่อลดความขัดแย้งในความเหลื่อมล้ำทางความคิดและป้องกันเด็กโตรังแกเด็กเล็ก
3. ปัญหาที่เด็กขาดความสนใจในการเรียน ควรได้รับการอบรมเกี่ยวกับการทำสื่อการสอน
4. ปัญหาการบริหารและการปกครอง เห็นควรที่ครูจะไปเยี่ยมโรงเรียนอื่นๆ บ้าง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และมาปรับปรุงการทำงานที่ศูนย์เด็กกำพร้าฯ

การติดตามประเมินผลเด็ก ๆ กิจกรรมสัมพันธ์ด้วยใจประสานใจ

การติดตามประเมินผล มีจุดประสงค์หลัก คือ เพื่อพบปะ ดักเตือนซึ่งกันและกัน ตามข่าวคราวและทุกข์สุขของนักเรียนทุกคน อบรมจริยธรรมในการดำรงตนให้อยู่อย่างเรียบร้อย และมั่นคงในอัลลอฮฺ ให้นักเรียนสำนึกตนอยู่เสมอว่าให้ทำประโยชน์เพื่อสังคม ให้รุ่นน้องมีโอกาสรู้จักกับรุ่นพี่ เพื่อเป็นการเพิ่มสัมพันธ์ไมตรี

เมื่อมองถึงบทบาทหน้าที่ของทั้งเด็กและครูพี่เลี้ยงที่อยู่ในศูนย์เด็กกำพร้าฯ ซึ่งจะต้องช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแล้ว สิ่งที่ต้องช่วยเหลือและทำความเข้าใจกันและกันคือยอมรับในสภาพของการเป็นศูนย์เด็กกำพร้า และยอมรับชะตากรรมที่ต้องให้มาอยู่ร่วมกันในที่เดียวกัน

สำหรับเด็กที่กำลังเรียนอยู่ในศูนย์เด็กกำพร้าฯ การติดตามประเมินผลการศึกษาและการอบรมควรจะทำโดยอาจารย์ผู้สอนร่วมกับนักเรียนด้วยกันเอง ซึ่งทุกๆ ปี ทางโรงเรียนจะมอบรางวัลให้เด็กที่ขยันและเด็กที่เรียบร้อยอันเป็นที่รักของทุกๆ คน

สำหรับเด็กที่เรียนจบแล้ว ทุกๆ ปี ทางโรงเรียนจะจัดวันพบปะรุ่นน้องกับรุ่นพี่ มีการจัดเลี้ยงอาหารสนทนาพูดคุยเป็นกันเอง มีกิจกรรมหลายๆ อย่างร่วมกัน รวมถึงการอบรมจริยธรรม

จากที่ได้พบปะกัน และติดตามข่าวคราวเด็กที่จบออกไปแล้ว พบว่านักเรียนทุกคนยังคงอยู่ในกรอบที่ดีตามหลักศาสนาอิสลาม เช่น รักษาการแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด ประกอบศาสนกิจอย่างไม่ละเว้น ไม่ประกอบมิชญาฮิฟ ที่น่ายินดีอย่างยิ่งคือนักเรียนบางคนได้ศึกษาต่อในระดับสูงทั้งด้านศาสนาและสามัญ สำหรับผู้ที่แต่งงานแล้วก็มีครอบครัว มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ศิษย์เก่าหลายคนกลับมาช่วยทำงานในศูนย์เด็กกำพร้าฯ เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณสถาบันแห่งนี้

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย “แนวทางการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโขทัย” เพื่อทบทวนการทำงาน สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างจิตสำนึกร่วมของกลุ่มมุสลิมะฮ์ และชุมชนที่หลากหลายและต่างศาสนา ทำให้คนทำงานได้ทราบทางเลือกในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า ที่มุ่งเน้นให้เด็กมีสุขภาพทางกาย สุขภาพจิตใจ และสุขภาพทางสังคมที่ดี สามารถนำไปขยายผลในรูปแบบการจัดสวัสดิการของชุมชน เป็นองค์ความรู้การเลี้ยงดูเด็กกำพร้าและยากจนหญิงมุสลิมในบริบทของพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

ด้วยความมุ่งมั่นของทีมวิจัยที่ได้ทำการดำเนินงานตามกิจกรรมเป็นขั้นเป็นตอนตั้งแต่ชี้แจงโครงการวิจัย การแบ่งบทบาทหน้าที่ในกระบวนการงานวิจัย การประชุมเครือข่ายมุสลิมะฮ์ การศึกษาชุมชน ถอดบทเรียนจากศิษย์เก่า ประชุมทบทวนการทำงานของทีมงานวิจัย สัมภาษณ์ชุมชน ถอดบทเรียนเครือข่ายมุสลิมะฮ์ ทบทวนผลการดำเนินงาน การบริหารงบประมาณ ถอดบทเรียนศิษย์ปัจจุบัน ถอดบทเรียนการประชุมของคณะกรรมการศูนย์เด็กกำพร้า ในแต่ละเดือน การศึกษาดูงานศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอเมริกา เอมิเรต จังหวัดสตูล และศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายา รัฐตรังกานู ประเทศมาเลเซีย ทำให้เกิดข้อค้นพบมากมาย ดังนี้

ทบทวนการทำงาน : ยอมรับ เข้าใจ พร้อมแก้ไข

การรู้จักตนเองและชุมชน และค้นพบตัวตนของทีมวิจัยและทางศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโขทัยโดยการมองทั้งภายในและภายนอก รู้สาเหตุของการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบข้างที่ให้ความร่วมมือน้อยลง อาทิเช่น ศูนย์เด็กกำพร้าสร้างกำแพงปิดกั้นตัวเองทั้งทางกายและทางใจจากบุคคลภายนอก ความเคลือบแคลงสงสัยในการบริหารงานของศูนย์เด็กกำพร้า ทั้งด้านเป้าหมาย กิจกรรม และงบประมาณ คำถามที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายด้วยการมองวิธีการทำงานของศูนย์เด็กกำพร้า ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับ คือ

1. มุมมองจากภายใน ที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ตั้งแต่การเรียนการสอน ความเป็นอยู่ของเด็ก ประสิทธิภาพของครูพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถหาแนวทางแก้ไขได้

2. มุมมองจากภายนอก อันที่เป็นมาของสาเหตุความห่างเหินของชุมชนนั้น เกิดจากชุมชนไม่ได้รับรู้ข้อมูลที่แท้จริง ทำให้เข้าใจผิดว่าศูนย์เด็กกำพร้า ปิดกั้นตัวเอง หลังจากการทำความเข้าใจร่วมกันสามารถระบุสาเหตุได้อย่างชัดเจนขึ้น

2.1 ศูนย์เด็กกำพร้า ขาดการติดต่อกับชุมชน บางกิจกรรม ทำงานเพียงลำพังโดยเฉพาะการเรียนการสอน และการบริหารภายในศูนย์เด็กกำพร้า โดยไม่ได้ดึงการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาช่วยกันจัดการ

2.2 ศูนย์เด็กกำพร้า ขาดการประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่การบริหารงาน และการจัดการให้ทุกคนได้ทราบโดยทั่วหน้ากัน ซึ่งเรื่องนี้ทางหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง ได้จัดสรรงบประมาณจัดทำแผ่นพับเพื่อแจกจ่ายแล้ว แต่ทีมวิจัยยังไม่ได้ดำเนินการ

2.3 กำแพงล้อมรอบศูนย์เด็กกำพร้าเป็นความจำเป็นที่ต้องมี เนื่องจากศูนย์เด็กกำพร้าแห่งนี้รับอุปการะเด็กที่อยู่ประจำเป็นหญิงล้วน จึงไม่อนุญาตให้ผู้ชายเข้าออกโดยไม่มีธุระจำเป็น เพื่อป้องกันการถูกกลั่นแกล้งจากเพศตรงข้าม ทำให้หลายๆ คนเข้าใจว่ากำแพงที่มีขึ้นเป็นการกีดกันไม่ให้บุคคลภายนอก

เข้ามาช่วยเหลือ ผลที่เกิดขึ้นคือหลายครั้งที่ศูนย์เด็กกำพร้าฯ เชิญบรรดาแม่บ้านของผู้นำชุมชนเข้ามาร่วมในกิจกรรมด้วยกัน แต่ทว่าไม่มีใครเข้ามาเลย ด้วยเหตุนี้ ศูนย์เด็กกำพร้าฯ จึงปรับตัวด้วยการไปเยี่ยมชุมชนทันทีที่ทราบว่าจะมีใครกำลังประสบปัญหา ต้องการความช่วยเหลือ ตลอดจนให้บุคลากรของศูนย์เด็กกำพร้าฯ ไปร่วมกิจกรรมที่มีสปีด เช่น ส่งคณะครูและเด็กไปช่วยสอนอัล-กุรอานที่ศาลาและตามหมู่บ้าน อันเป็นข้อสรุปที่ชัดเจนอย่างยิ่งว่า ศูนย์เด็กกำพร้าฯ ต้องให้ชุมชนก่อน แล้วชุมชนจะให้อะไร

2.4 อคติที่ผู้นำชุมชนมองว่าบทบาทการดูแลเด็กกำพร้าควรเป็นของชุมชน ไม่ใช่เป็นของคนใดคนหนึ่ง บ้างก็พูดประชดประชันว่าคนในชุมชนไม่มีความสามารถใดๆ ที่จะรับเด็กกำพร้ามาเลี้ยงดู ในเมื่ออาจารย์มรยัม สาเมาะ มีความสามารถ ก็ให้อาจารย์เขาทำไป

2.5 ชื่อที่ตั้งว่า “ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหลงปาแน” แต่เมื่อเปิดดำเนินการแล้วกลับมีเด็กส่วนหนึ่งที่ยังมีพ่อแม่ป่ป่อยู่ด้วย การทำงานที่ไม่ชัดเจนนี้เอง ส่งผลถึงการจ่ายชะกาต (ทานบาริชาต) ตามหลักของศาสนาอิสลาม ด้วยเหตุที่เด็กทั่วไปจะแบ่งเอาเงินชะกาตของเด็กกำพร้าไปใช้ไม่ได้ แต่อาจารย์มรยัม สาเมาะ ก็ได้พยายามอธิบายถึงการจัดสรรเงินว่าได้ทำอย่างระมัดระวังอย่างยิ่ง รวมทั้งได้ปรึกษาผู้รู้อยู่ตลอดเวลา และต่อไปนี้อาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์เด็กกำพร้าฯ มาจากตัวแทนชุมชนที่อยู่รอบข้าง

2.6 ความโปร่งใสในการบริหารเงิน หลายคนเข้าใจว่าอาจารย์มรยัม สาเมาะ เอาเด็กบังหน้าเพื่อหาเงินทำเป็นธุรกิจ แต่ความจริงแล้วการดูแลเงินมอบหมายให้ฝ่ายการเงินจัดการ อาจารย์มรยัม เป็นเพียงผู้นำเงินไปฝากธนาคารเท่านั้น นอกจากนี้ศูนย์เด็กกำพร้าฯ ยังจัดระบบบัญชีที่สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา ทั้งนี้คำเตือนก็เป็นข้อเตือนใจ และให้ดูตัวอย่างในหลายองค์กรที่ล้มไป เหตุส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์ ดังนั้น ศูนย์เด็กกำพร้าฯ จึงปรับปรุงการทำงานเสียใหม่ โดยปิดประกาศและแสดงผลการทำงาน เมื่อมีวิทยากรมาสอนตัดเย็บเสื้อผ้า ก็บอกให้ชาวบ้านที่สนใจเข้ามาเรียนด้วย เปิดโอกาสให้ใครก็ได้ที่สงสัยการทำงานของศูนย์เด็กกำพร้าฯ ได้เข้ามาสัมผัสโดยตรง

กิจกรรมสำรวจความเห็น นอกจากจะสามารถทบทวนการทำงานของตนเองได้แล้ว ยังสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของเครือข่ายมุสลิมะฮ์ ถ่ายเทข้อมูลที่ขาดๆ หายๆ กลายเป็นภาพต่อที่สมบูรณ์ ความสงสัยเปลี่ยนมาเป็นความเข้าใจ ความข้องใจเปลี่ยนมาเป็นการให้กำลังใจ จิตสำนึกร่วมของเครือข่ายมุสลิมะฮ์ในการทำงานเพื่อสังคมได้ฟื้นกลับมาแล้ว

การเรียนรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง

การจัดประชุม การจัดการกิจกรรม

ไม่ควรกำหนดรูปแบบไปจากคนใดคนหนึ่ง แต่ควรมากำหนดร่วมกัน ทำให้รู้สึกว่าเป็นเจ้าภาพร่วมกัน เพราะเป้าหมายที่สำคัญคืออยากให้ทุกคนมาร่วมรับรู้ เรียนรู้ และเติมเต็ม ตลอดจนธรรมชาติของมนุษย์ไม่ชอบมีใครมาสั่งให้ทำ

การบริหารจัดการศูนย์เด็กกำพร้าของที่อื่น ๆ

จากกิจกรรมการศึกษาดูงานที่ศูนย์เด็กกำพร้าสหรัฐอาหรับเอมิเรต จังหวัดสตูล และศูนย์เด็กกำพร้าเปอร์กายา รัฐตรังกานู ประเทศมาเลเซีย มีข้อแตกต่างที่ไม่เหมือนกับศูนย์เด็กกำพร้าสุโหลงปาแนหลายอย่าง

ด้านการเงิน ศูนย์เด็กกำพร้าฯ บ้านสุโหลงปาแนจะดีกว่า เพราะเติบโตด้วยความสามารถของคณะกรรมการบริหารที่ต้องทำงานอย่างหนักเพื่อพึ่งตัวเองให้ได้ ไม่ได้รอรับการช่วยเหลืออย่างเดียว และหากในอนาคตไม่มีงบประมาณจัดสรรมาให้ ศูนย์เด็กกำพร้าฯ จะอยู่รอดได้หรือไม่ อย่างไร

การดูแลเด็ก ศูนย์เด็กกำพร้า บ้านสุโขทัยมากกว่า เพราะต้องดูแลเด็กในจำนวนมาก พี่เลี้ยงคนหนึ่งต้องทำหน้าที่สอนหนังสือด้วย ดูแลงานด้านอื่นด้วย การทำงานหลายอย่างพร้อมกัน ประสิทธิภาพจะถดถอยลง ต่างกับศูนย์เด็กกำพร้าที่ไปร่วมงาน เพราะเป็นศูนย์เด็กกำพร้าที่ดูแลเรื่องการฟ้านักของเด็กอย่างเดียว การเรียนการสอนจะให้เด็กไปเรียนในโรงเรียน มีงบประมาณจ้างบุคลากรที่มีความสามารถเข้ามาทำงานได้

จากการดูงานนี้เอง ทำให้ได้ข้อคิดดีๆ มาปรับใช้กับศูนย์เด็กกำพร้า เช่น วิธีแก้ปัญหาเด็กคือร้อน ด้วยการเชิญผู้ปกครองมาร่วมรับรู้สาเหตุการลงโทษเด็ก จากเดิมที่ใช้วิธีการเรียกเด็กมาคุย เมื่อทำผิดครบ 3 ครั้งแล้วยังทำผิดอีกก็จะทำการตีเด็ก เปลี่ยนมาเป็นการถามเด็กว่าเมื่อทำผิดครบแล้วจะให้ทำอย่างไร ถ้าตกลงว่าอนุญาตให้ตีได้ ก็จะทำให้เด็กหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ทิศทางเดียวกับการละหมาด แล้วให้เด็กรำลึกถึงสิ่งที่ได้ทำผิดไป เด็กจะไม่มีอคติกับการลงโทษ และนิสัยของเด็กจะค่อยๆ อ่อนโยนลง

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วยให้การปฏิบัติ หรือการแก้ปัญหาของตัวเอง พึ่งตัวเอง ด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการเรียนรู้ที่หาอ่านจากหนังสือไม่ได้ แต่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้จากการหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับรูปแบบหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัย

มาถึงจุดนี้ นักวิจัยทุกคนเริ่มมองเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการวิจัย ตระหนักว่าการทำงานคนเดียวเป็นเรื่องยากที่จะสำเร็จ ทำได้ไม่รวดเร็วเท่ากับการทำงานร่วมกันหลายๆ คน เห็นประโยชน์ในหลายความคิดย่อมดีกว่าหนึ่งความคิดแน่นอน ดังนั้น การประชุมเครือข่ายมุสลิมะฮ์ ก็ได้รู้จักวิธีการระดมความคิดตามกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การที่ได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหลายๆ พื้นที่ สัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็ก สัมภาษณ์ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน ทำให้ทีมวิจัยได้รู้ตัวตนมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการปรับภาพพจน์ใหม่ของศูนย์เด็กกำพร้าในหลายๆ เรื่อง บางเรื่องเป็นสิ่งที่เคยมองข้าม ไม่ได้นำมาคิด ฉะนั้น การรวบรวมความคิด ความต้องการของหลายๆ คน โดยเฉพาะการบริหารงบประมาณที่มีการสงสัยกันมาก ทำให้ศูนย์เด็กกำพร้า ปรับตัวจนพร้อมแสดงความโปร่งใสในการทำงาน

ผลของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของกลุ่มคนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย ดังนี้

คนทำวิจัย

1. เกิดความสามัคคีในกลุ่มด้วยการนำประเด็นปัญหาร่วมกันมาแก้ไขด้วยกัน เรียนรู้ด้วยกัน
2. ได้รู้ว่าการแก้ปัญหานั้นต้องทำความเข้าใจถึงต้นสายปลายเหตุทั้งหมดเสียก่อน เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาคือตรงจุด
3. ความเข้าใจผิดนั้นจะโทษใครไม่ได้ต้องสำรวจตัวเองเสียก่อน
4. ความพร้อมจะไม่เกิดขึ้น ถ้าหากเราไม่ลงมือทำก่อน
5. ความสามัคคีมีพลัง
6. การที่ไม่มีทางออกในเรื่องต่างๆ นั้น อาจเป็นเพราะไม่รู้จักรคนที่มีความรู้และสามารถแก้ไขได้ ฉะนั้น เมื่อมีปัญหาลองถามคนอื่น ๆ ดู
7. การทำงานด้วยใจที่ไม่บริสุทธิ์นั้น ไม่สามารถเจริญเติบโตได้นาน
8. รู้ถึงความสามารถของตัวเอง และอย่าให้ทำงานที่เกินความสามารถจนเกินไป
9. แลกเปลี่ยนกับผู้รู้บ่อยๆ จะทำให้เข้าใจเรื่องราวต่างๆ ง่ายขึ้น และได้เพิ่มทักษะมากขึ้น

10. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ เปิดใจในความคิด ความรู้สึกระหว่างผู้บริหารและสมาชิกในศูนย์เด็กกำพร้า ทำให้เข้าใจผู้บริหารมากขึ้น

11. ได้รับรู้เรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสร้างเข้าใจระหว่างทีมวิจัยด้วยกันอย่างพร้อมเพรียง

12. ได้เรียนรู้เรื่องระบบบัญชีและการเงินของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และได้นำมาเป็นแบบอย่าง

13. เกิดทักษะการแบ่งภาระหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน และพอใจการประชุมที่จัดขึ้นอย่างสร้างสรรค์มากกว่าเดิม

14. ได้เรียนรู้วิธีการรายงานผลการศึกษาคูณาน

เครือข่ายมุสลิมมะฮฺ

เครือข่ายมุสลิมมะฮฺได้เห็นความสำคัญของงานวิจัยและพร้อมที่จะร่วมมือ มีความเข้มแข็งขึ้นกว่าที่ผ่านมา แต่ละคนเข้าใจและยอมรับในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นอย่างดี อย่างน้อยก็เกิดกิจกรรมที่จะได้มาพบปะกันบ่อยครั้งขึ้น ได้ร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อหาทางเลือกในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย และตระหนักว่าจำเป็นต้องทำอะไรต่อไปหลังจากนี้เพื่อแก้ปัญหาสังคมและเยาวชนที่ต้องการคำปรึกษาเยียวยาจิตใจ ต้องการความอบอุ่นที่ขาดหายไป

จากที่เมื่อก่อนที่องค์กรประชุมของคนที่เกี่ยวข้องประชุมบ่อย ต่อมาระยะหลัง มาร่วมประชุมกันมากขึ้น ทำให้ความเป็นเครือข่ายมุสลิมมะฮฺก็ถักทอขึ้นอีกครั้ง ทุกคนได้เข้าใจกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมี สกว. หนุนเสริม สัมพันธ์ภาพใหม่ๆ มาพร้อมกับรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ คำพูดที่หยอกล้อกัน รื่นสยกัน และกัน กล้าพูดมากขึ้น ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือทุกคนได้ทราบทางเลือกทางออกในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้า เข้าใจถึงภาพรวมและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร พบคุณค่าในความคิดเห็นที่เป็นสังขรณ์ซึ่งสำคัญมากต่อการพบปะแลกเปลี่ยนกัน ทั้งสมาชิกใหม่ สมาชิกเก่า และหน่วยงานที่เข้ามาประสานงาน โลกทัศน์ใหม่ๆ จากการดูงานหลายๆ ที่มีข้อสรุปที่ตรงกันว่าการทำงานนั้นต้องเปิดใจ เปิดใจถอดถอนกันทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา และแข่งขันกันทำความดี เมื่อนั้น มุสลิมมะฮฺจึงจะเกิดความสามัคคีและมีพลัง

ชุมชน

จากเดิมที่ชุมชนเห็นห่างจากศูนย์เด็กกำพร้า สุโขทัย หลังจากใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเปิดใจสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อ องค์การบริหารส่วนตำบลบานา องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือด้วยการบริจาคข้าวสารให้ ชาวบ้านบางคนเริ่มมีความรู้สึกดีแก่ศูนย์กำพร้า เพิ่มขึ้น

อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างทาง

การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนับแรมปี นอกจากทีมวิจัยได้องค์ความรู้ การจัดการโครงการวิจัยแล้ว สิ่งที่ได้ก็อย่างคือการเรียนรู้จากปัญหาอุปสรรคระหว่างทาง และความร่วมมือที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ปัญหาการดำเนินกิจกรรม

1. การสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่างๆ เพื่อสะท้อนมุมมองที่มีต่อศูนย์เด็กกำพร้า สุโขทัย ตามกำหนดการแล้วคาดว่าจะใช้เวลาเพียง 2 วัน (22 – 23 มีนาคม 2545) แต่พอลงมือทำจริงๆ แล้ว กลับใช้เวลามากกว่า 7 วัน เนื่องจากต้องรอบุคคลที่จะให้สัมภาษณ์มีเวลาว่างพอที่จะนั่งคุยซักถาม ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ก็น้อยมาก เพราะมีความรู้สึกกลัวทางศูนย์เด็กกำพร้า สุโขทัยมีผลประโยชน์เข้ามาเหลือเฟือ แต่ทำเพื่อตนเอง ไม่มีการแบ่งปันให้ชุมชน การทำงานของศูนย์เด็กกำพร้า ก็ไม่ชัดเจน โดยเฉพาะการบริหารด้านการเงิน

2. การศึกษาบริบทชุมชน ทีมวิจัยเฟ้นหาคนที่ให้ความรู้ในความเป็นมาของชุมชนได้ยากมาก ส่วนหน่วยงานที่มีข้อมูลอยู่ก็ไม่ค่อยอยากให้ เพราะเดิมที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากนัก ต้องใช้หลักจิตวิทยากระตุ้นหน่วยงานให้กระตือรือร้นที่จะเสนอข้อมูลแก่ทีมวิจัย

3. การประชุมเพื่อถอดบทเรียนเครือข่ายมุสลิมะฮ์ซึ่งเป็นผู้ที่มาจากชุมชนต่างๆ บางพื้นที่จะอยู่ไกลจากศูนย์เด็กกำพร้า สุโหลงปาแนมาก ดังนั้น การระดมข้อมูลจึงอาจไม่ครอบคลุมทุกด้าน

ปัญหาการบริหารจัดการงานวิจัย

1. ทีมวิจัยยังไม่ได้มีการกระจายบทบาทการทำงานเท่าที่ควร เพราะยังไม่มั่นใจ คิดว่าตัวเองยังขาดประสบการณ์ที่จะทำงานวิจัยได้

2. ทีมวิจัยไม่ถนัดในการเขียนสรุปการประชุมแต่ละครั้ง ไม่คุ้นเคยกับภาษาเขียนที่เป็นทางการ ทำให้บางครั้งสือไปแล้วเข้าใจผิด

3. ไม่มียานพาหนะ จึงไม่ค่อยคล่องตัวในการประสานงานและทำกิจกรรมงานวิจัย

4. ไม่สามารถกำหนดแผนการทำงานให้ตรงตามเวลาได้ บางเรื่องต้องใช้เวลานาน

5. การเลือกสถานที่ในการทำกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้ไม่ค่อยมีสมาธิ

ความคาดหวังในบทบาทของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหลงปาแน

1. อยากให้มีศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนในชุมชนอื่นๆ ซึ่งยื่นความช่วยเหลือไปถึงเด็กด้อยโอกาส ทั้งหญิงและชายด้วย

2. ต้องการให้สอนการอ่านอัล-กุรอานตามหมู่บ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กกำพร้าและยากจน ซึ่งบางแห่งกำลังดำเนินการอยู่แล้ว เช่น จังหวัดยะลา

3. ต้องการให้มีระบบครอบครัวอุปการะ เด็ก 1 คน ต่อ 1 ครอบครัวที่มีความสามารถจะให้ความช่วยเหลือได้อย่างต่อเนื่องจนเด็กเรียนจบ

4. ประสานกับองค์กรที่พร้อมให้ความช่วยเหลือศูนย์เด็กกำพร้า เพื่อให้การดำเนินงานก้าวไปข้างหน้า และคิดแผนพัฒนาด้านอื่นๆ ได้ ซึ่งบางแห่งได้มีกลุ่มที่จัดการด้านชะกาดสำหรับช่วยเหลือสังคมอยู่ เช่น กลุ่มที่ตำบลเจาะกือแย อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

5. คาดหวังว่าเครือข่ายมุสลิมะฮ์ยังตระหนักศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหลงปาแน เป็นของทุกคน ซึ่งต้องช่วยกันพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6. อยากให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการประชุมมากขึ้น มีองค์ประกอบของบุคคลเข้ามาร่วมประชุมเพื่อกำหนดทิศทางการทำงานอย่างรอบด้านยิ่งขึ้น

7. อยากให้เยาวชนผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้มีพัฒนาการทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยไม่จมปรักอยู่กับปมด้อยของตนเอง

ความคาดหวังเหล่านี้ นับเป็นทิศทางที่เครือข่ายมุสลิมะฮ์ และศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโหลงปาแนต้องทบทวน ต้องมุ่งมั่น เพื่อก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางร่วมกัน

ภาคผนวก

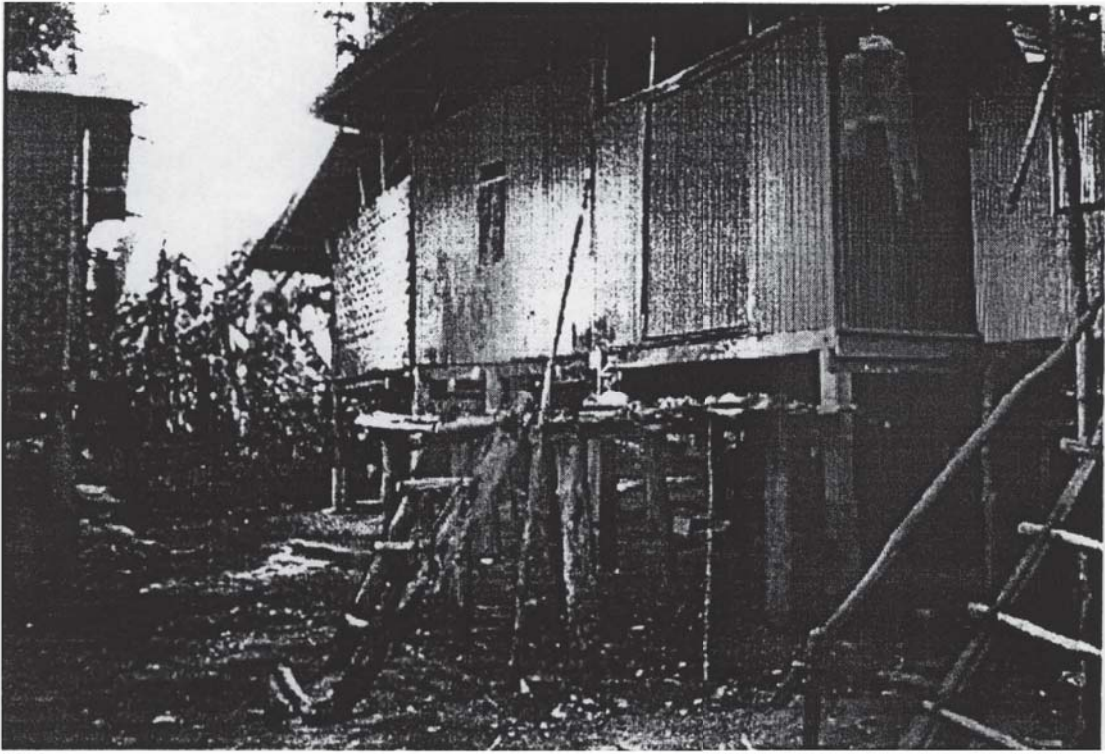
ภาพกิจกรรมของโครงการ

สภาพครอบครัว และบ้านของนักเรียนที่ยากจนอำเภอ จังหวัดตรัง

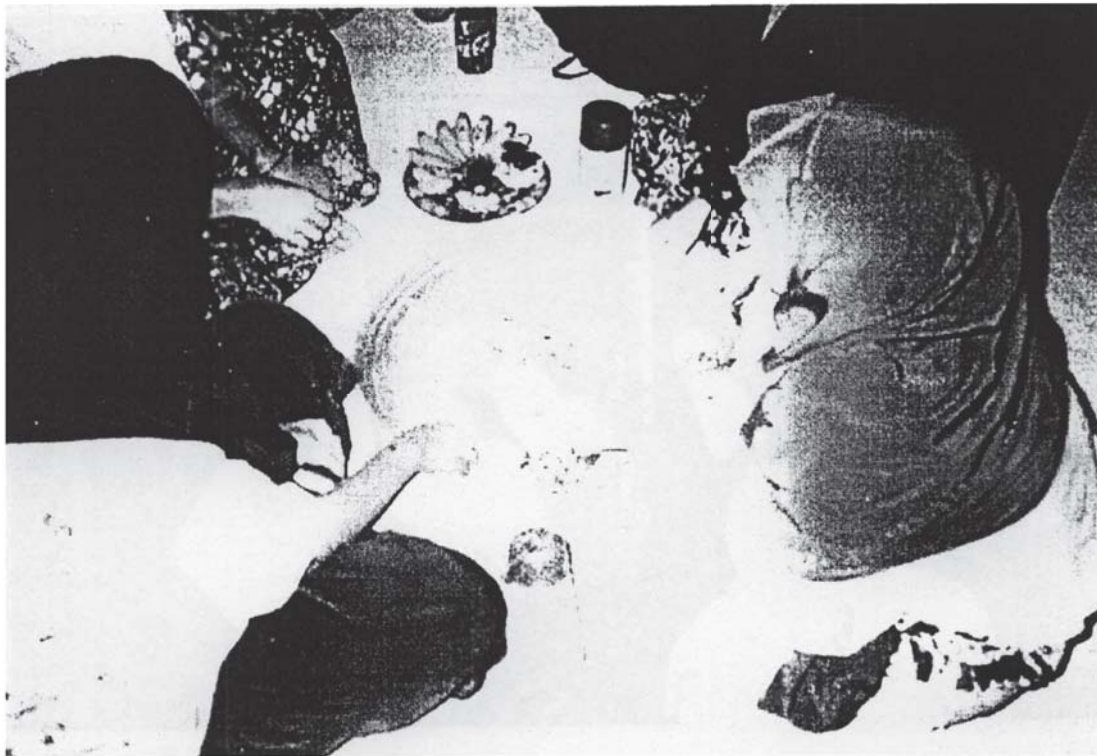
เด็ก ๆ ทีมที่รับผิดชอบ ช่วยกันปรุงอาหาร สำหรับสมาชิกทั้งศูนย์ฯ

สภาพที่อยู่อาศัยของนักเรียน ที่มีสิทธิ์เข้ามาเรียนที่ศูนย์ฯ

การเรียน การสอนเย็บผ้า เพื่อให้เด็ก ๆ มีงานทำเมื่อออกจากศูนย์ไปแล้ว

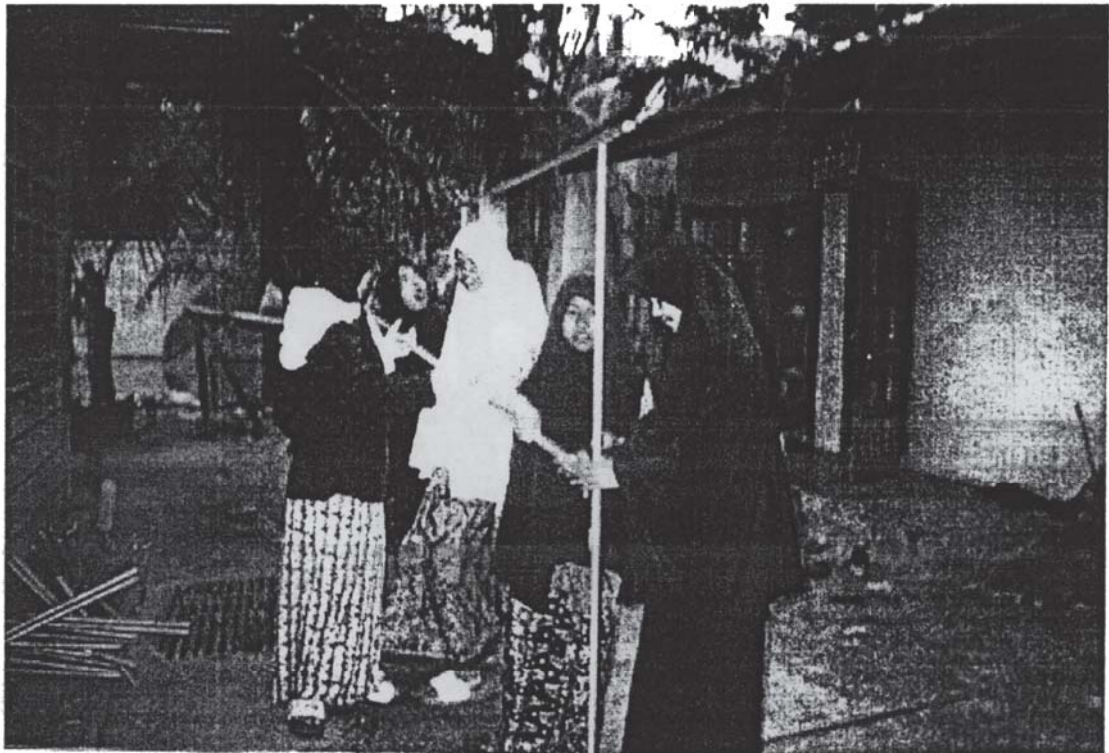
สมาชิกที่ร่วมกันรับประทานอาหารในถาดเดียวกัน เรามิเพื่อน ๆ 5 คน ช่วยจัดการข้าวในถาด

ใจเราวมกันเป็นหนึ่งเดียว เพื่อความสำเร็จของเรา งานกีฬาประจำปี

กิจกรรมอบรมศาสนานักเรียนและชาวบ้านละแวกใกล้เคียง โดยอาจารย์มัธยม สาเมื้อะ

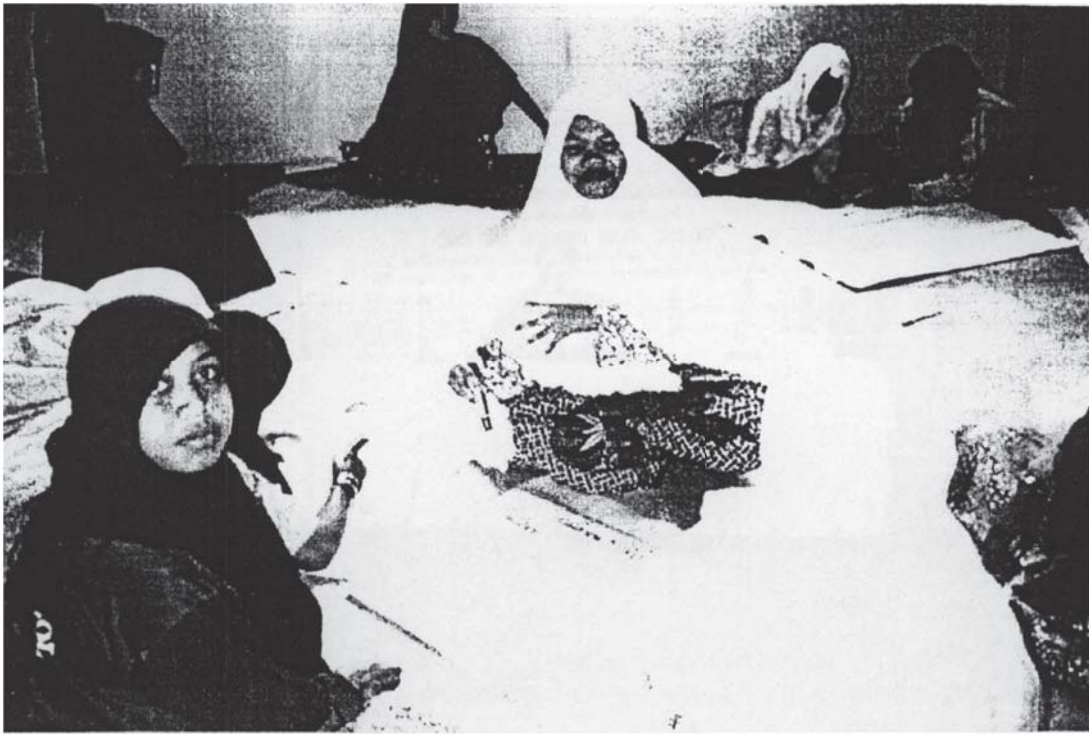
ทีมสมาชิกร่วมกันจัดทำราวตากผ้าสำหรับทุกคนในศูนย์ฯ

คุณแม่ "ฮาลูมา อีแอ" นักวิจัย ผู้ที่เป็นที่รักของ ลูก ลูก ในศูนย์

บรรดาศิษย์ปัจจุบันของศูนย์ฯ

ร่วมกันแสดงความคิดเห็นของพวกเราต่อศูนย์ฯ ของเรา

เครือข่ายมาเลเซียมาศึกษาดูงาน และให้การช่วยเหลือ

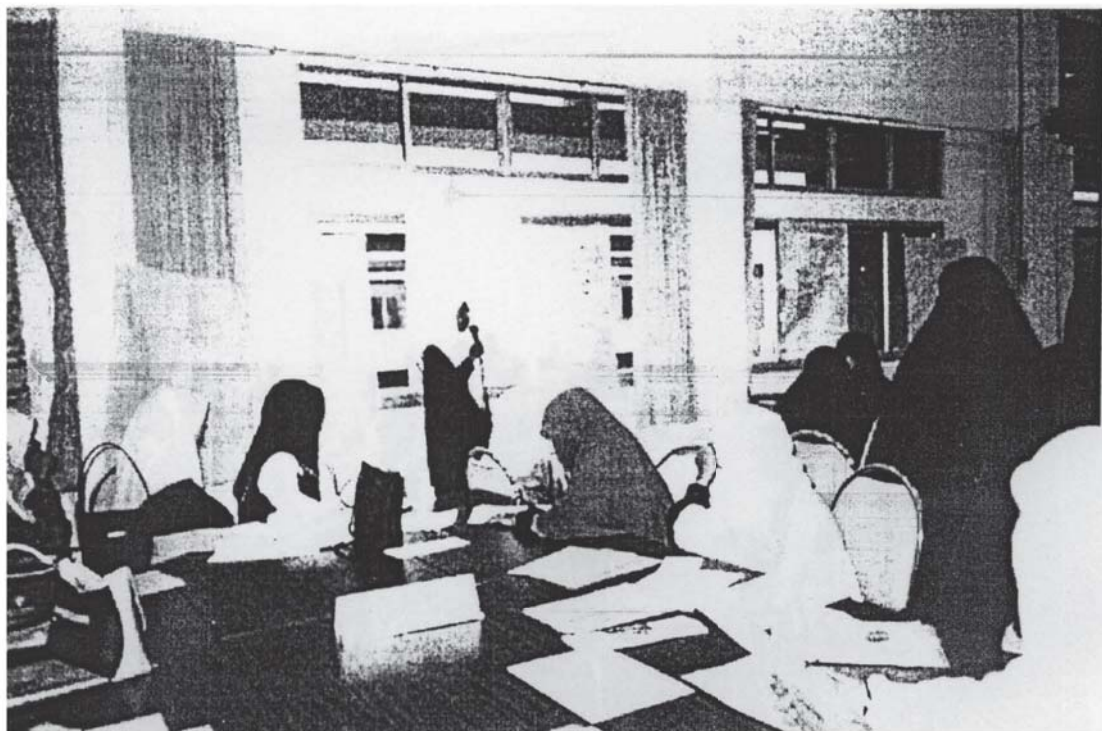
เวทีถอดบทเรียนเครือข่ายมุสลิมะห์ เปิดงานโดย ดร.หะสัน หมัดหมาน อดีตผู้อำนวยการ
วิทยาลัยอิสลามศึกษาปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ชี้แจงทำความเข้าใจ วัดอุประสงค์เวที

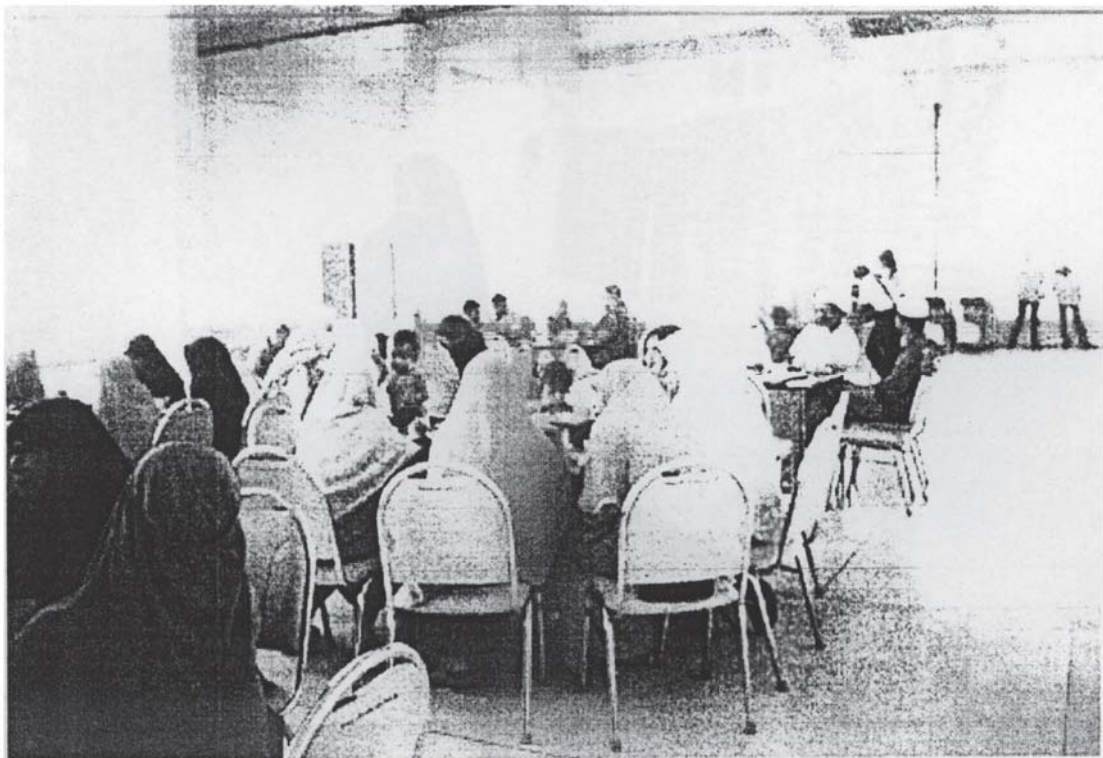
ทีมวิจัยบอกเล่าความเป็นมาและความเป็นไปของเวทีถอดบทเรียนเครือข่ายมุสลิมะฮ์

ถอดบทเรียนร่วมกัน ทีมวิจัยและกลุ่มมุสลิมะฮ์

ช่วยกันคิด ช่วยการหาแนวทางในการปรับปรุงงานของศูนย์ฯ

รับประทานอาหารร่วมกัน หลังจากเสร็จเรื่องกันมานาน

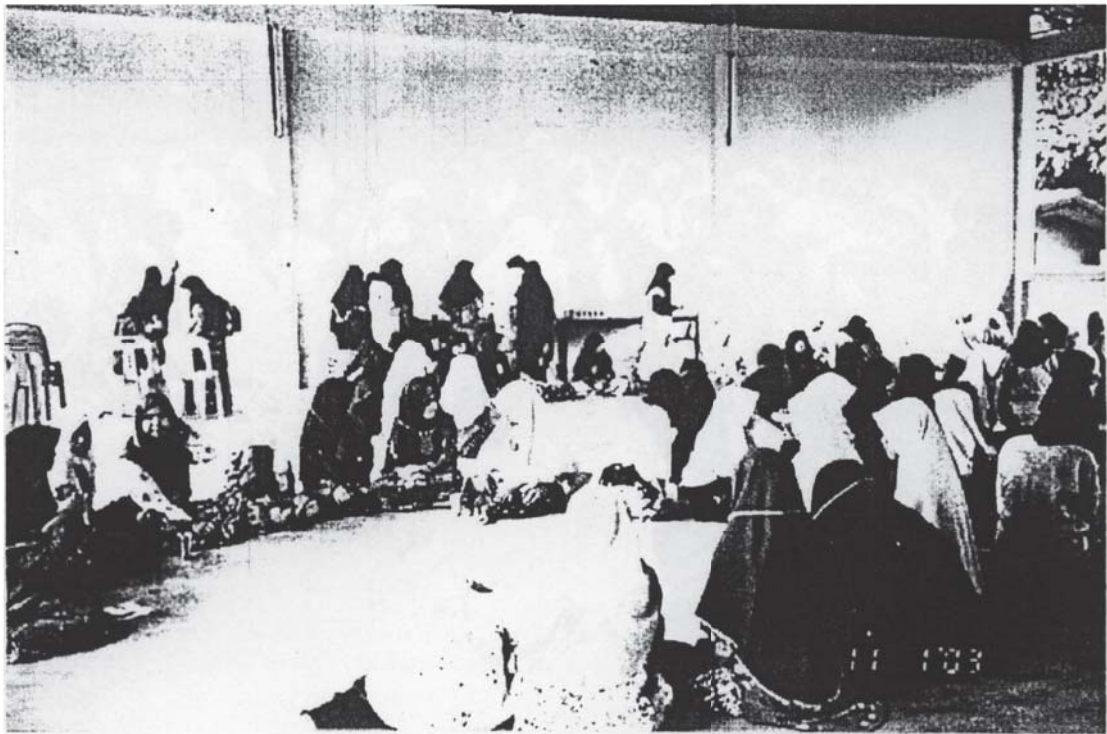
ช่วยกันจัดเวที ระดมความคิดเห็นศิษย์ปัจจุบัน

นักเรียนนำเสนอความเห็นของกลุ่มที่ช่วยกันระดม

กิจกรรมหลังจากการระดมความคิดเห็นของเพื่อน ๆ ต่อศูนย์

เตรียมแผนงานในการระดมความคิดเห็นปัจจุบัน

เตรียมแผนงานในการระดมความคิดเห็นสมัยปัจจุบัน

เวทีเรียนรู้ เครือข่ายนักวิจัยชาวบ้าน ประจำ 3 เดือน จัดโดย สกว.ภาคใต้ตอนล่าง

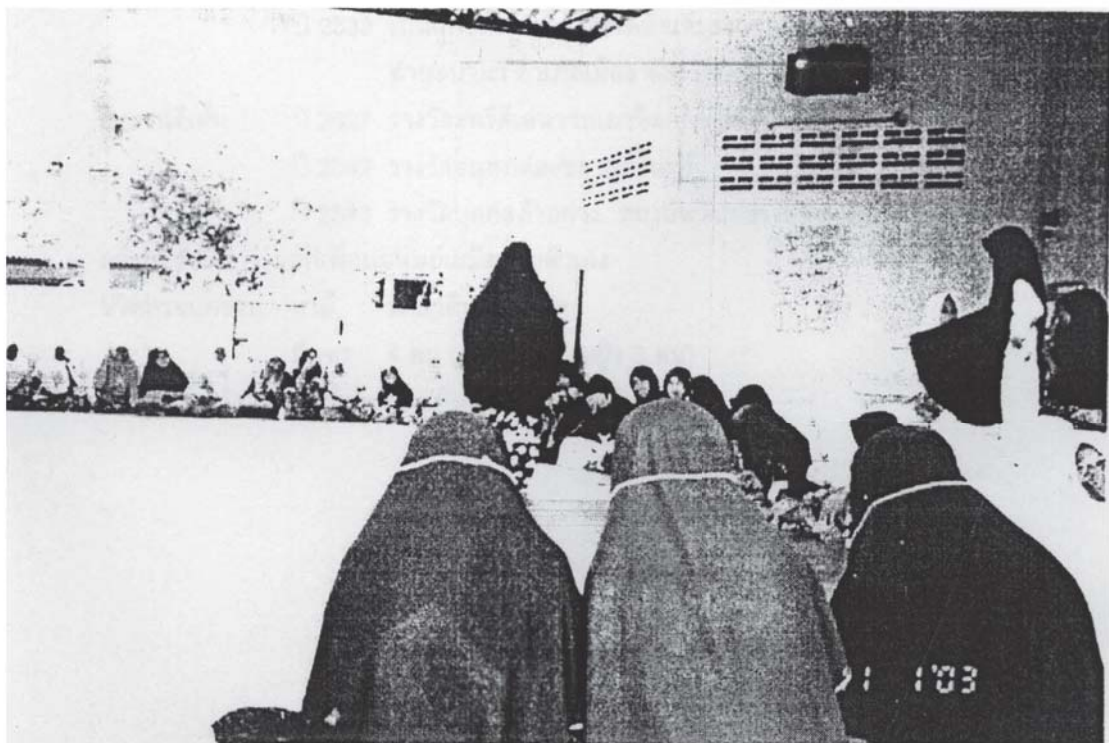
แลกเปลี่ยน เรียนรู้ เป็นกำลังใจให้กับทีมงานวิจัย “บุหงาตุ่งกัล”
ณ ตำบลตะโล๊ะหะลอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

เวทีศีกษาดูงานของทีมงาน สกว.ส่วนกลาง และตะวันตก ณ ศูนย์เด็กกำพร้า

ใช้สถานที่ของศูนย์ในการจัดเวทีโครงการคนจน ซึ่งมี ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐเป็นหัวหน้าโครงการ

อบรมจริยธรรมสตรีมุสลิม และนักเรียนช่วงปิดเทอม ใน 3 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

ทิมวิชัยโครงการ

หัวหน้าโครงการ

ชื่อ - สกุล	นางมัยม สาเม๊ะ
เกิดวันที่	1 มกราคม 2494
บิดาชื่อ	นายวันอับดุลลอฮ์ แม่ติเมาะ
มารดาชื่อ	นางนิเนาะ นือมาน
การศึกษา	<u>ภาคสามัญ</u> - ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านบริจ๊ะ อำเภอริโอเสาะ จังหวัดนราธิวาส - ระดับ 3 โรงเรียนสตรีพัฒนศึกษากรือเซะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี <u>ภาคศาสนา</u> - ชั้น 7 โรงเรียนนัซคาตุลซุบบาน (ปอเนาะปาแคว) อำเภอยะหา จังหวัดยะลา - ชั้น 10 โรงเรียนนาอิลบานาต โกตาบารู รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย - ปริญญาตรี วิทยาลัยอิสลามศึกษาชั้นสูง รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย
การทำงาน	ปี 2521 ครูสอนศาสนาโรงเรียนสตรีพัฒนศึกษากรือเซะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ปี 2527 เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ปี 2533 เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาปัตตานี บ้านสุโหงปาแน ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
ผลงานดีเด่น	ปี 2527 รางวัลสตรีดีเด่นवानเมาลิดกลางแห่งประเทศไทย ปี 2542 รางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ ปี 2543 รางวัลบุคคลตัวอย่าง สถาบันวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี
คติประจำใจ	รักเพื่อนมนุษย์เสมือนรักตัวเอง
ชีวิตครอบครัว	สามี นายวคิน สาเม๊ะ มีบุตร 4 คน (ชาย 1 คน หญิง 3 คน)
ความคาดหวัง	หวังให้ทุกคนเป็นคนดีและมีใจเสียสละ

นักวิจัย

ชื่อ - สกุล	นางฮาลูมา มะติเมาะ
เกิดวันที่	20 มีนาคม 2518
บิดาชื่อ	นายดาโอะ อีแอ
มารดาชื่อ	นางเยาะ เคะมะ
การศึกษา	<u>ภาคสามัญ</u> ปริญญาตรี เอกบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏยะลา <u>ภาคศาสนา</u> ชั้นปีที่ 10 (ชานาวี) จากโรงเรียนมุฮัมมาดียะห์ ตำบลนาประตู่ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
สภาพครอบครัว	บุตร 2 คน (เป็นหญิงทั้งหมด)
การทำงาน	ปี 2538 บุกเบิกการจัดอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนประจำปี จนถึงปัจจุบัน ณ โรงเรียนบ้านแมที จังหวัดสงขลา ปี 2539 จัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด จนถึงปัจจุบัน ณ โรงเรียนอิสลามวิทยา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ปี 2541 เปิดศูนย์รับเลี้ยงเด็กอายุ 3 เดือนถึง 2 ปี 6 เดือน ณ บ้านสุโหงปาแน อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ปี 2542 เป็นพี่เลี้ยงสอนศาสนา ณ ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา บ้านสุโหงปาแน ปี 2544 สอนสามัญ ณ โรงเรียนส่งเสริมศาสนา อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จนถึงปัจจุบัน
คติ	"The road to success is by no mean strewn with roses"
สิ่งที่คาดหวัง	อยากให้ทุกคนมีจิตใจที่อดทน
อยากฝากทุกคน	การทำงานต้องมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน และจงพอใจในสิ่งที่อัลลอฮ์ให้กับเรา อย่ามีความสุขบนความทุกข์ของคนอื่น

นักวิจัย

ชื่อ - สกุล	นางฮาซิบะ กริยา
เกิดวันที่	13 พฤศจิกายน 2510
บิดาชื่อ	นายหะยีห์สบุลเลาะ กริยา
มารดาชื่อ	นางหะยีแอสะาะ กริยา
การศึกษา	<u>ภาคศาสนา</u> ปี 2532 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนมะฮัลดัล-อัลฮัรลัลบานาต ประเทศอียิปต์ <u>ภาคสามัญ</u> ปี 2528 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปี 2534 เรียนภาษาอังกฤษจาก International Language Institute ประเทศอียิปต์ ปี 2537 เรียนพยาบาล (General Nursing) Al-Falouja Institute of Nursing ประเทศอียิปต์ กำลังเรียนระดับปริญญาตรีปีที่ 3 ในมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพฯ
ครอบครัว	มีบุตร 1 คน
ประวัติการทำงาน	ปี 2537 ทำงานที่คลินิก หมออับดุลฮาгим ปี 2542 ทำงานที่บริษัท อัลซารีฟ เทรดิง จำกัด กรุงเทพฯ ปี 2544 ทำงานที่ศูนย์เด็กกำพร้าฯ ทำงานส่วนตัวรับแปลเอกสาร วทยานิพนธ์ วิจัย ภาษาไทย - อังกฤษ
คติประจำตัว	จงเรียนรู้ จงรอบรู้จริง ๆ
ความคาดหวัง	อยากให้ทุกคนเป็นคนดี

นักวิจัย

ชื่อ - สกุล นางสาวมาริยาม์ สาและ

เกิดวันที่ 19 มีนาคม 2509

บิดาชื่อ นายชา สาและ

มารดาชื่อ นางมะขง สาและ

ประวัติการศึกษา ภาคศาสนา

- ชั้นปีที่ 1 - 8 จากโรงเรียนศาสนูปถัมภ์ ตำบลบานา อำเภอเมือง
จังหวัดปัตตานี

- ชั้นปีที่ 9 - 10 จากโรงเรียนพัฒนาศาสตร์วิทยา ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง
จังหวัดปัตตานี

ภาคสามัญ

- ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านตันหยงลูโล๊ะ ตำบลตันหยงลูโล๊ะ
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

ประวัติการทำงาน เริ่มทำงานตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 - 2545 เป็นครูสอนศาสนาที่ศูนย์เด็กกำพร้าและ
ยากจนอนาถา บ้านสุโหงปาแน ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

คติประจำตัว ทำวันนี้ให้ดีที่สุด

สิ่งที่คาดหวัง อยากให้ทุกคนเป็นคนดี ขยัน และอดทน

นักวิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวพาตือเมื้อะ สตาปอ
เกิดวันที่	21 พฤษภาคม 2510
บิดาชื่อ	นายยะโก๊ะ สตาปอ
มารดาชื่อ	นางเย๊ะ ปานาวา
การศึกษา	<u>ภาคศาสนา</u> ระดับชั้น 10 จากโรงเรียนธรรมศาสนีสลาม อำเภอเมือง จังหวัดยะลา <u>ภาคสามัญ</u> ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
ประวัติการทำงาน	ปี 2535 - 2540 เป็นครูสอนศาสนา โรงเรียนคาราวิทย์ละแอ ตำบลละแอ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ปี 2540 - 2545 เป็นครูสอนศาสนาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา บ้านสุโหงปาแน ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
คติประจำตัว	อยากให้ทุกคนเป็นคนดี
ความคาดหวัง	อยากให้ทุกคนมีใจเสียสละเพื่อสังคม

ตัวอย่างแบบสอบถาม

ตอนที่ 1

1. ท่านคิดว่า เด็กกำพร้าและยากจนควรได้รับการดูแลด้านใดมากที่สุด

- ☐ ด้านการศึกษา
- ☐ ด้านการรักษาพยาบาล
- ☐ ด้านข้อมูลข่าวสาร
- ☐ ด้านการพัฒนาอาชีพ
- ☐ ด้านจิตวิทยา
- ☐ ด้านการยอมรับจากชุมชนในสังคม
- ☐ ด้านสิทธิเด็ก
- ☐ ด้านอื่นๆ

2. ท่านมีโอกาส ท่านสามารถเข้ามาพัฒนาศูนย์ในรูปแบบใด และอย่างไร

- ☐ ด้านสุขภาพ
- ☐ ด้านการเงิน
- ☐ ด้านบริหารการจัดการ
- ☐ ด้านการประชาสัมพันธ์

3. ท่านคิดว่าศูนย์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากน้อยเพียงใด

4. ท่านคิดว่าใครมีบทบาทในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโขทัยมากที่สุด

- ☐ คณะกรรมการ
- ☐ ผู้นำชุมชน
- ☐ ส่วนราชการ
- ☐ ระดับท้องถิ่น
- ☐ ผู้นำศาสนา
- ☐ คณะครู
- ☐ ญาติเด็ก
- ☐ คนในชุมชน
- ☐ คนอื่นๆ

5. ท่านคิดว่าท่านพึงพอใจในการบริหารของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโขทัยในด้านใดมากที่สุด

- ☐ ด้านครูพี่เลี้ยง
- ☐ ด้านนักเรียน
- ☐ ด้านสื่อการเรียนการสอน
- ☐ ด้านกิจกรรม
- ☐ ด้านเทคนิค
- ☐ ด้านหลักสูตร
- ☐ ด้านบุคลิกภาพของครู: นักเรียน
- ☐ ด้านสถานที่
- ☐ ด้านบริหารการจัดการ
- ☐ ด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อมในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง
- ☐ อื่นๆ

6. ปัจจุบันท่านได้ช่วยเหลือศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงสุโขทัยในรูปแบบใด

- ☐ ผู้สอน
- ☐ ผู้บริจาค
- ☐ เป็นที่ปรึกษาให้ทางศูนย์
- ☐ ผู้อุปการะด้านการค่าใช้จ่าย
- ☐ ซากาต
- ☐ ความปลอดภัยของศูนย์
- ☐ อื่นๆ

7. ท่านเห็นว่าศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโขทัย ควรขยายให้มีเด็กผู้ชายด้วยหรือไม่

- ☐ ควรเพราะ
- ☐ ไม่ควรเพราะ
- ☐ โดยรูปแบบ

8. ท่านคิดว่าศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโขทัย ควรขยายไปสู่ชุมชนอื่นหรือไม่

- ☐ เห็นด้วย
- ☐ ไม่เห็นด้วย
- ☐ ไม่มีความคิดเห็น

9. ท่านคิดว่าศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโขทัย ควรจะเน้นการจัดการศึกษาด้านใดมากที่สุด

- ☐ ด้านศาสนา เพราะ
- ☐ ด้านสามัญ เพราะ
- ☐ ด้านอาชีพ เพราะ
- ☐ ด้านอื่นๆ(ระบุ)

10. เด็กในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโขทัย ควรได้รับการส่งเสริมในด้านการศึกษาระดับใด

- ☐ อนุบาล
- ☐ อีบิตดาอิน
- ☐ มุตาอะฮ์เตาะห์
- ☐ ชานาวี
- ☐ คอลียะห์
- ☐ ต่างประเทศ
- ☐ อื่นๆ

11. เด็กในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโขทัย ควรได้รับการส่งเสริมในด้านการศึกษาศาสนา,สามัญ, สูงสุดระดับใด

- ☐ ประถม
- ☐ มัธยมต้น
- ☐ มัธยมปลาย
- ☐ ปริญญาตรี
- ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
- ☐ การศึกษาสายอาชีพ
- ☐ อื่นๆ เพราะ

12. ท่านคิดว่าคณะกรรมการศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโขทัย ควรมีการประชุมมากน้อยเพียงใด

- ☐ 1 เดือน/ครั้ง
- ☐ 3 เดือน/ครั้ง
- ☐ 6 เดือน/ครั้ง
- ☐ 1 ปี/ครั้ง

13. ท่านคิดว่าเด็กเกิดการเจ็บป่วยควรได้รับการรักษาพยาบาลแบบไหน

- ☐ อนามัย
- ☐ โรงพยาบาล
- ☐ ยาสามัญประจำบ้าน
- ☐ ยาสมุนไพร
- ☐ คลินิก
- ☐ ซักกินเอง
- ☐ ปลอมให้หายเอง เพราะ.....

14. ท่านคิดว่าศูนย์ควรเห็นการมีบทบาทด้านใดมากที่สุด

.....

15. ท่านมีความคาดหวังต่อศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโขทัย อย่างไรบ้าง

.....

.....

16. ท่านคิดว่าเด็กในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิง บ้านสุโขทัย เสียค่ารักษาพยาบาลตามปกติหรือไม่

.....

.....

17. ท่านคิดว่าเด็กในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนหญิงบ้านสุโขทัย ได้รับการดูแลสุขภาพอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด

.....

.....

ตอนที่ 2

1. ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรมีหรือไม่ เพราะอะไร
2. ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรขยายสู่ชุมชนอื่นหรือไม่
3. ใครมีบทบาทในการพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย
4. ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรจะขยายให้มีเด็กผู้ชายหรือไม่
5. ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรจะเน้นการจัดการศึกษาด้านใดมากที่สุด
6. ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ในชุมชน ใครควรจะได้รับผิดชอบ และเพราะเหตุใด

7. ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรได้รับการดูแลด้านใดมากที่สุด
8. เด็กในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรได้รับการส่งเสริมในด้านการศึกษาระดับใด

9. เด็กในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรได้รับการส่งเสริมในด้านการศึกษาระดับใด

10. ปัจจุบันท่านได้ช่วยเหลือศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ในรูปแบบใด
11. คณะกรรมการศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรประชุมมากน้อยเพียงใด
12. เด็กเกิดการเจ็บป่วย ควรได้รับการรักษาพยาบาลแบบไหน เพราะเหตุใด
13. ท่านพึงพอใจการบริหารของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ด้านใดมากที่สุด
14. ท่านสามารถเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย กิจกรรมใด
15. ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรเน้นบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากน้อยแค่ไหน

16. ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรเน้นบทบาทด้านใดมากที่สุด
17. ท่านมีความคาดหวังต่อศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย อย่างไรบ้าง
18. เด็กที่ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ควรได้รับการส่งเสริมค่ารักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลของทางราชการหรือไม่

19. เด็กที่ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย ได้รับการดูแลสุขภาพอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด

20. ในปัจจุบัน ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับเด็กที่อยู่ในความอุปการะ

กิจกรรมศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัยจากสื่อต่าง ๆ

“ปอเนาะที่รัก”

มาเรียม สาเมาะ ผู้เป็นผลผลิตของปอเนาะ

ภาพของเด็กหญิงเล็กๆ หลายคน กำลังวิ่งเล่นอยู่สนุกสนานหน้าโรงเรียนที่อยู่ใต้ร่มเงาของต้นมะพร้าว ดูเป็นสิ่งที่เราพบเห็นอยู่เสมอๆ ในสังคมมุสลิมและสังคมทั่วไป แต่ภาพของเด็กๆ ที่เดินตามล้อมหน้าล้อมหลังผู้หญิง และเรียกหา อุมมี..มี... (แม่) ดูเป็นสิ่งที่หาได้ในครอบครัวมากกว่าในที่สาธารณะ อย่างเช่นในโรงเรียนหรือในสนามเด็กเล่น และบริเวณเดียวกันในศูนย์เลี้ยงเด็กกำพร้าและยากจน “ดาร์ลุ ไอตัม” เราจะเราจะเห็นภาพเหล่านี้บ่อยๆ

เขาเหล่านั้นเป็นเด็กหญิงกำพร้าจากที่ต่างๆ ในจังหวัดภาคใต้ ต่างมาอาศัยร่มเงา ความช่วยเหลือ และของศูนย์ฯ โดยการนำของซีตีมาเรียม อับดุลเลาะ (มาเรียม สาเมาะ) ซึ่งเป็นแกนนำสำคัญในการสร้างทีมงานจากเพื่อนๆ มุสลิมมะฮ์ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีจิตใจมุ่งมั่นในการจะช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และขาดการดูแลจากครอบครัว สังคม ซึ่งชุมชนเรารู้จักกันดีว่าผู้ขาดโอกาสเหล่านั้น ส่วนหนึ่งคือ “เด็กกำพร้าและเด็กยากจน”

จากผู้หญิงเล็กๆ คนหนึ่ง ที่คอยเฝ้าสังเกตความเป็นไปในสังคม ตั้งแต่ในวัยเด็ก จวบจนเป็นผู้ใหญ่ วัยกลางคน เธอค่อนข้างจะมุ่งมั่นและแน่วแน่ที่อยากจะเห็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเอื้อเฟื้อและเผื่อแผ่ความอบอุ่นแก่ผู้ขาดโอกาส ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากความรู้สึกเล็กๆ ในจิตใจของตนเองมาแต่อดีต ครั้งเมื่อต้องจากบ้านเกิดไปศึกษาหาความรู้ถึงเมืองมะละกาและกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ช่วงแรกๆ ที่ไปถึง และใช้ชีวิต ที่นั่นช่างเจียบเหงาและโดดเดี่ยว มองไปข้างหน้าเหลือวไปข้างหลังและบ่นรำพึงกับตนเองว่า “เรามาคนเดียว ไม่มีใครรู้จัก พ่อแม่ทางบ้านก็ลำบากยิ่งนัก เงินทองก็ไม่มี หากเป็นอะไรไป ความทุกข์ยาก ใครจะช่วยให้เราได้”

แต่ด้วยใจที่มุ่งมั่นศรัทธา เชื่อมมั่นในความดีงาม ความเมตตาและความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกลายกลายเป็นสิ่งที่ทดสอบความอดทน อดกลั้นของตนเอง และยังเพิ่มความศรัทธา (อิมาน) ให้มั่นคง ในการทำความดี ยึดมั่นในสายเชือกที่พระองค์มอบให้และคิดอยู่เสมอ ขอพรเป็นประจำ

“หากฉันได้รับโอกาสจากอัลลอฮ์ ฉันจะไม่ให้อนุชนรุ่นหลังต้องเป็นเด็กกำพร้า เด็กยากจนที่ได้รับ ความว่าเหว่ ขาดความอบอุ่น และเขาจะต้องมีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องศาสนาและวิชาการต่างๆ เพื่อเลี้ยงดูตัวเอง ในสังคม”

ความคิดที่โลดแล่นในจิตวิญญาณของเธอ ไม่สามารถหยุดยั้งความพยายามที่ปรารถนาอยากให้เห็น คนในสังคมเป็นคนดี มีศาสนา ปฏิบัติศาสนกิจอย่างเป็นรูปธรรมสม่ำเสมอ และต่อเนื่องตลอดไป อยากจะเป็นแบบอย่างของผู้หญิงที่ดี เป็นตัวกลางของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถสานฝันสร้างความรัก ความสามัคคีและปรองดองกันและกันของคนในครอบครัวและสังคม

ถึงแม้ว่า จิตใจและความคิดความอ่านจะเต็มไปด้วยเรื่องของคนอื่น แต่มิได้หมายความว่าตนเอง จะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนักศึกษาผู้หญิงหนึ่งของสถาบันนั้นบกพร่อง กลับเพิ่มความเข้มข้นในเรื่องอามาล (การปฏิบัติ) ที่ตนเองมีและสถาบันกำหนด จนบางครั้ง การแสดงออกของตนจะทำให้เพื่อนๆ ในสถาบัน บางคนไม่พอใจ โดยเฉพาะเพื่อนๆ ที่มาจากปัตตานีที่ไม่อยากจะทำให้คนอื่นต้องเดือดร้อน เพราะความ เคร่งครัดและจริงจังต่อกฎเกณฑ์และระเบียบวินัยของคนปัตตานีเพียงคนเดียว

สิ่งที่เกิดขึ้นในสถาบันปอเนาะ สามารถสร้างสมความแข็งแกร่งแก่ตนเอง ในขณะนั้นไม่ค่อยจะมีใครอยากจะทำมาค้าขายใช้สังคมปัตตานีมากนัก เพราะเป็นยุคหนึ่งที่คนปัตตานีส่วนหนึ่งเกิดความอึดอัดและหมดกำลังใจ ในการใช้ชีวิตในมาตุภูมิของตนเอง แต่มาเริ่มเองกลับมองว่า

“นี่แหละคือการท้าทายของผู้ที่จะเดินไปข้างหน้ากับสิ่งที่ถูกต้อง” ซึ่งผู้มีอุดมการณ์ทุกคนต้องยึดมั่นและมั่นคงในความคิด ได้แก่ขออ้อ (พร) จากอัลลอฮ์ว่า ขอให้เรียนจบเร็วๆ จะได้รับกลับไปทำงานที่คิดและวางไว้ ณ บ้านเกิดของตนเอง

ครั้นเมื่อเรียนจบปริญญาตรีทางศาสนา ณ สถาบันการศึกษาศาสนาชั้นสูงของรัฐกลันตัน (Yayasan Pengajian Tinggi Islam Kelantan) โดยนับช่วงเวลาที่ผ่านมากระบวนการการศึกษาระบบปอเนาะ 18 ปี คงจะเป็นการสั่งสมประสบการณ์บางส่วนบางประการ และสามารถเดินหน้าในอุดมการณ์ของตนเองได้

ถึงแม้ในช่วงนี้จะมองเห็นโอกาสค่อนข้างน้อยมาก เพราะการจะพูดคุยกับเพื่อนๆ ที่เรียนในปอเนาะในบ้านเรานั้น ดูเหมือนจะมีฐานการคิดที่แตกต่าง นักเรียนบ้านเรามักจะถูกหละเลเย่เรื่องกระบวนการคิด ไม่มีประสบการณ์เรื่องการบริหารและจัดการ ผู้นำชุมชนและองค์กรทางการศึกษา มักจะทำงานเพียงคนเดียวหรือไม่ก็คน นักวิชาการ องค์กรอื่นๆ ต่างทำงานที่ตัวเองถนัด ไม่ค่อยมีการประสานงานและทำงานร่วมกัน เมื่อย้อนกลับไปในแนวคิดเดิมที่ว่า “ปอเนาะคือแหล่งสร้างคนดีมีคุณธรรม” คือฐานของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพยิ่งประการหนึ่ง จึงเดินหน้าในการพูดคุยเรื่องการจัดการและดูแลเด็กกำพร้าในสังคมมุสลิม

ยังไม่ทันจะได้นำไปสู่การปฏิบัติ อัลลอฮ์ได้ประทานครอบครัวมีสามีและมีลูกที่ต้องดูแล ความคิดจุดริ่ความพยายามระยะหนึ่ง แต่กลับมองเห็นว่า “แท้จริงสังคมปัจจุบันที่ขาดการดูแลเด็กกำพร้าคือปลายเหตุ ต้นเหตุคือครอบครัว” จึงคิดว่า เมื่อลูกคนแรกอายุ 3 ขวบ จะต้องมีการเรียนอนุบาลดูแลเด็กมุสลิมให้ได้ เพื่อจะได้สร้างพื้นฐานของสังคมที่มีคุณธรรมที่เข้มแข็ง

เด็กมุสลิมทุกคนต้องรู้จักอาลีฟ กอน ก.ไก และสามารถจะลดจำนวนเด็กกำพร้าและยากจนได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้น “เราฏอฮู คือ สถานดูแลเด็กหรือโรงเรียนอนุบาลที่เกิดขึ้นในชุมชน”

กรือเซะ คือ ชื่อชุมชนที่บ้รักัด (มิมุญ) ได้เกิดเราฏอฮูเป็นแห่งแรกที่ปัตตานี และนับเป็นความพยายาม คนเองคิดอยู่เสมอว่า “ซูโกราที่อัลลอฮ์ประทานมากกว่าที่ตนเองคิดวาดไว้” หลังจากเราฏอฮูสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ระดับหนึ่ง ความคิดเรื่องเดิมคือ การช่วยเหลือผู้ขาดโอกาส โดยเฉพาะเด็กกำพร้าและยากจนสตรีจะต้องเดินหน้าต่อ “ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจน” จึงเกิดขึ้นในเวลาอีก 5 ปีต่อมา

ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนเกิดขึ้นเพราะความมุ่งมั่นและจิตวิญญาณอันแน่วแน่ แต่หากจะถามว่าใครห้จะมาช่วยดูแลเรื่องการเงิน การอยู่ ของเด็กๆ เหล่านั้นจะมีใครสักกี่คนมาร่วมทุกข์ ร่วมยาก ในการดูแลเด็กๆ ตลอดเวลา ทั้งวันทั้งคืน จะหาเงินที่ไหนมาตอบแทนให้พี่เลี้ยงดูแลเด็กๆ จะหางบประมาณจากแหล่งใดมาสนับสนุนให้เด็กๆ ได้มีกินตลอด 3 มื้อต่อวัน ไหนจะมาดูแลบ้านพัก อาคารที่เรียน ที่นอนของเขา ดูน้ำ ดูไฟ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นคือ ค่าใช้จ่ายเกือบทั้งสิ้น

หากตัวเองคิดเรื่องนี้เป็นเรื่องความยุ่งยากเป็นเรื่องใหญ่ และเครียด คงไม่ใช่ตัวเองแน่ เพราะคิดอยู่เสมอว่า “ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น” และยังเมื่อได้พบฮะดิษ (พระวจนะของนบีมุฮัมมัด (ศ.บ.) ที่มีความหมายโดยสรุปว่าบุคคลที่ช่วยเหลือ ดูแลเด็กกำพร้าเมื่อเขาตายไป เขาจะได้ใกล้ชิดกับบรรดานบีทั้งหลายเหมือนกับนิ้วมือที่ติดกัน”

ตั้งแต่เปิดศูนย์เด็กกำพร้า มาเมื่อปี พ.ศ.2533 จนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 10 ปี มีเด็กผู้หิวเข้ามาให้ดูแลกว่า 119 คน ปัจจุบันมีเด็กกำพร้าและยากจนอยู่ในศูนย์จำนวน 119 คน มีผู้ดูแลเป็นทั้งครู เป็นทั้งผู้ดูแลเป็นเพื่อน และเป็นทั้งแม่บุญธรรม จำนวน 7 คน

คงจะมีคำถามมากมายว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นได้มาจากไหนและได้มาอย่างไร?

มาเรียบตอบอย่างมั่นใจว่าอัลลอฮ์ได้ประทานในสิ่งที่ตั้งถามแก่ตนเองและเด็ก ๆ กำพร้ามาก มีผู้มาบริจาคอาหาร เสื้อผ้า เงินทุน อุปกรณ์ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ พอดีช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่ง

แต่ตนเองยังอยากให้เห็นเด็ก ๆ ที่ผ่านจากศูนย์ นอกจากจะสามารถอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ มีคุณธรรมแล้ว อยากจะให้นำนโยบายในการดูแลในศูนย์ไปเผยแพร่ และปฏิบัติอย่างจริงจังในสังคมและชุมชนท้องถิ่นของตนเองต่อไป

แต่การสร้างเครือข่ายและสร้างแนวความคิดเช่นนี้ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอะไรหลาย ๆ อย่าง ที่สำคัญคือ มุสลิมโดยทั่วไปไม่ค่อยจะมีโอกาสได้พูดคุยกันในเรื่องนี้มากนัก และที่สำคัญ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องคือเรื่องเงินและงบประมาณที่จะต้องมาใช้จ่ายในการนี้ค่อนข้างจะสูงพอสมควร

แต่อย่างไรก็ตาม ศูนย์ฯ เองก็สามารถจะเป็นเวทีและศูนย์ช่วยเหลือทางความคิด ประสานความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันและกันได้ ความพยายามของมุสลิมะฮ์กลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งจากกรือเซะ โดยการนำของซีตีมาเรียม อับดุลเลาะฮ์ ทำให้สังคมมุสลิมมีเวทีให้เกิดการเรียนรู้ เรื่องการช่วยเหลือผู้ขาดโอกาสในสังคมจน SIF (กองทุนทางสังคม) มองเห็นความสำคัญและพิจารณาให้ความช่วยเหลือเงินทุนจำนวนหนึ่งในการพัฒนาการทำงานให้มีผลอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ศูนย์เลี้ยงเด็กกำพร้าและยากจน ยังจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากสังคมมุสลิมอีกมากในการจะสนับสนุนทุกวิถีทาง เพื่อจัดหรือลดการขาดโอกาสของคนในสังคมให้ได้มากที่สุด ซีตีมาเรียม เสริมว่า

“การะครอบครัวที่ตนเองมีปัจจุบันก็มีมาก นับเป็นภาระ (อามานะฮ์) อันดับแรกที่ตนเองจะไม่ให้ขาดและบกพร่อง เด็ก ๆ นักเรียนตัวเล็กๆ ในเรอาฮ์ และเด็กกำพร้ายากจน คือหน้าที่สำคัญอันดับสองที่ตนเองและเพื่อน ๆ มุสลิมะฮ์และชุมชนมุสลิมในปัตตานีและจังหวัดใกล้เคียงต้องรับผิดชอบ

ยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างในกิจกรรมของศูนย์ที่อยากจะได้รับการช่วยเหลือ และร่วมกันสนับสนุน เพราะศูนย์เองเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่มีธุรกิจหากำไรจากกิจกรรมมาเกี่ยวข้อง

เราอยากจะทำนาครูพี่เลี้ยงให้เป็นครูที่สอนเก่ง รู้จักวิธีการสอนหลายๆ รูปแบบ ครูน่าจะเป็นคนที่เขียนหนังสือได้ตอบเก่งๆ ครูจะต้องเป็นนักตะฮะฮ์ ออกอภิปรายบรรยายได้ อีกทั้งยังสามารถสร้างและถ่ายทอดความเป็นผู้นำแก่น้องๆ เด็กกำพร้าและยากจนได้

แท้จริง การแก้ปัญหาเด็กกำพร้าและยากจนของศูนย์ฯ เป็นเพียงกิจกรรมเล็กๆ ในสังคมมุสลิม อยากจะให้กิจกรรมเช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมมุสลิม อยากจะให้กิจกรรมเช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมของเรายังมีกิจกรรมอื่นๆ อีกมาก อาทิ ปัญหาเรื่องมัลลัฟ (เฉพาะมุสลิมะฮ์ที่เข้ามารับอิสลามในสังคมภาคใต้) ก็มีความที่ต้องได้รับการช่วยเหลือด้านความรู้ ตลอดจนการฝึกฝนให้แม่บ้านรู้จักการทำอาชีพในครัวเรือน ไม่ต้องออกไปทำงานในโรงงานเหมือนอย่างที่เป็น”

นับเป็นความคิดที่ดี และสมควรสนับสนุนอย่างยิ่งต่อคำถามที่ว่า ทำงานมากเหนื่อยไหม? ซีตีมาเรียมตอบด้วยความมั่นใจ “เหนื่อยแต่มีความสุขมาก”

อยากแบ่งความสุขให้กับมุสลิมะฮ์ทุกคนที่ทราบข่าวนี้ ที่สำคัญ ซีตีมาเรียมมีความมั่นใจและเชื่อมั่นว่า เธอคือทรัพยากรที่ถูกขัดเกลาและหล่อหลอมจากปอเนาะเป็นส่วนสำคัญที่สุด

ศูนย์เด็กหญิงกำพร้ายากจน

เส้นทางปัตตานี - นาธิวาส ก่อนถึงมัสยิดเก่ากรือเซะ เลียบบ้านบานามาประมาณ 500 เมตร มีทางแยกทางขวามือเข้าไปจากถนนใหญ่ประมาณ 500 เมตร บนพื้นที่ 7.5 ไร่ ณ บ้านเลขที่ 14/1 หมู่ที่ 1 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นที่ตั้งของศูนย์เด็กหญิงกำพร้ายากจน ซึ่งดำเนินการโดยสองสามีภรรยาที่มีความมุ่งมั่นจะให้แนวทางชีวิตที่ดีแก่ยุวมุสลิมที่กำพร้าและยากจน บุคคลทั้งสองคือคุณวศิน สาเมา และคุณแม่แะ อับดุลลอฮ์

ความเป็นมาของศูนย์ฯ

ศูนย์ฯ ได้ดำเนินการมาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2533 นับถึงปัจจุบันก็ร่วม 5 ปีมาแล้ว โดยคุณวศิน ซึ่งเป็นข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน ประจำการสอนอยู่ที่โรงเรียน รัศมีสถาปนา อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี เห็นว่าสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนมุ่งหวังความสุขของตนเองเป็นสำคัญ จนละทิ้งหน้าที่ของมนุษย์ที่มีอยู่ในหลักการแห่งศาสนาอิสลามที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “มนุษย์ทุกคนเป็นพี่น้องกัน อัลลอฮ์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาเป็นกลุ่มๆ เป็นพวก เพื่อให้มนุษย์ได้ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ อันมีผลตอบแทนจากสวรรค์” ณ จุดนี้เอง ที่ทำให้เกิดศูนย์แห่งนี้ขึ้นมา และด้วยเหตุที่มีเด็กกำพร้ายากจนจำนวนมากที่ขาดโอกาสที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะทางการศึกษา คุณครูทั้งสอง มองว่าเป็นหน้าที่ของมุสลิมโดยตรงที่ต้องอุปการะ และเลี้ยงดูตามหลักการที่อัลลอฮ์ได้บัญญัติไว้ในอัลกุรอาน จึงได้คิดจัดตั้งศูนย์เด็กหญิงกำพร้ายากจนขึ้น

วัตถุประสงค์

ศูนย์เด็กหญิงกำพร้ายากจน มีเป้าหมายรับเลี้ยงเด็กกำพร้า และเด็กที่ยากจนโดยรับอุปการะ ปีละ 25 คน จำนวนเด็กที่ทางศูนย์ฯ จะรับเลี้ยงดูได้ไม่เกิน 150 คน ปัจจุบันศูนย์ฯ มีเด็กหญิงในความดูแล 103 คน อยู่ในช่วงอายุ 10 - 16 ปี โดยมีเด็กกำพร้า 33 คน และเด็กยากจน 70 คน

วัตถุประสงค์ทั่วไปของศูนย์ฯ นั้นมุ่งที่จะนำหลักการแห่งศาสนาอิสลามมาปฏิบัติในชีวิต และเพื่อแสวงหาความโปรดปรานแห่งอัลลอฮ์ รวมทั้งเพื่ออบรมศาสนาขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หลักการทางศาสนาเพียงอย่างเดียวคงไม่พอในชีวิตปัจจุบัน ดังนั้น ศูนย์ฯ จึงได้มุ่งอบรมวิชาชีพให้แก่เด็กๆ เหล่านี้ด้วย ขณะเดียวกันก็เป็นการฝึกให้เด็กๆ รู้จักการอยู่ร่วมกัน ให้มีความรักให้แก่กัน รวมทั้งให้รู้จักการแบ่งปันกัน

จากวัตถุประสงค์ทั่วไปของศูนย์ฯ นำมาสู่จุดมุ่งหมายที่เฉพาะเจาะจงก็คือ ศูนย์ฯ แห่งนี้เป็นสถานศึกษาศาสนาขั้นพื้นฐานแก่เด็กกำพร้ายากจนและเด็กที่ยากจนอนาถา ปัจจุบันมีการสอนถึงระดับอิบติดาอ์ และระดับมูดาอาซซึส (ใช้เวลาเรียนประมาณ 7 ปี)

เกณฑ์ในการรับเด็กเข้าสู่ศูนย์ฯ

การรับเด็กเข้าสู่ศูนย์ฯ นี้ไม่ได้เป็นการประกาศรับทั่วไป แต่มีลักษณะที่ค่อนข้างเลือกสรรเฉพาะเด็กที่ยากจน ขาดพ่อแม่หรือขาดผู้ปกครองคนใดคนหนึ่ง ที่ไม่สามารถอุปการะได้ รวมทั้งเด็กที่มีพ่อแม่ผู้ปกครองแต่บุคคลดังกล่าวยากจน ไม่สามารถที่จะให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กได้ ทางศูนย์ฯ ก็จะรับมาอุปการะ โดยที่ต้องมีหนังสือรับรองจากโต๊ะอิหม่าม กำนัน ครู คนใดคนหนึ่ง รับรองว่ายากจนจริง ส่วนใหญ่เด็กที่มาอยู่ศูนย์ฯ จะเป็นเด็กในเขตชนบท เน้นที่จังหวัดปัตตานี ในปัจจุบันมีเด็กที่มาจากสตูล ยะลา นราธิวาส และที่ไกลสุดมาจากจังหวัดกระบี่ แต่ส่วนใหญ่เป็นเด็กชนบทในจังหวัดปัตตานี ในวันแรกที่เด็กมาเข้าสู่ศูนย์ฯ นั้น ต้องนำไก่เป็นมาให้อาหารศูนย์ฯ 2 ตัว แต่ไม่มีก็ไม่เป็นไร และข้าวสารคนละ 2 ก้นตัง (8 ลิตร) ต่อเดือน

การดำเนินงาน

การดำเนินงานของศูนย์ฯ บริหารงานในรูปของคณะกรรมการ โดยมีคุณมะแม เป็นประธานกรรมการ ในด้านการเงินนั้น เนื่องจากเป็นศูนย์ฯ ที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือสตรีที่กำพร้าและยากจน จึงมิได้เก็บเงินจากเด็ก ๆ ที่เข้ามาอยู่ เงินที่ได้ส่วนใหญ่เป็นเงินบริจาคจากองค์กรเอกชน และจากบุคคลที่ศรัทธาในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ไม่ว่าจะเป็นสมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย มูลนิธิสันติชน องค์การยูนิเซฟ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี สหกรณ์ออมทรัพย์อิสลามจังหวัดปัตตานี หรือแม้แต่หน่วยงานราชการอื่น เช่น ค่ายอิงคยุทธบริหาร กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี หน่วยงานที่กล่าวมาทั้งหมดให้เป็นเงินสนับสนุนโครงการที่ศูนย์ฯ เสนอขอไปหรือในรูปของเงินบริจาค และในรูปของการส่งครูมาช่วยฝึกสอนวิชาชีพให้ ประชาชนในพื้นที่เองก็มีส่วนสนับสนุนการทำงานของศูนย์ฯ อย่างสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ด้วยการบริจาคอาหาร ไม่ว่าจะเป็นไข่ ปลา น้ำตาล ถั่วฝักยาว น้ำมันพืช หรือแม้แต่บูดู ซึ่งเป็นอาหารประจำถิ่นที่นิยมบริโภคกันทุกครัวเรือน ขณะเดียวกัน เงินบริจาคซากสัตว์ เป็นส่วนที่นำมาใช้ดำเนินงานในศูนย์ฯ ด้วย

ค่าใช้จ่ายที่ศูนย์ฯ ต้องแบกรับประมาณเดือนละ 20,000 บาท ในจำนวนนี้รวมทั้งค่าจ้างครู 10 คน ซึ่งเป็นทั้งผู้สอนทวงวิชาการศาสนา และสามัญ รวมทั้งเป็นพี่เลี้ยงให้แก่เด็ก ๆ ของศูนย์ฯ ด้วย ค่าอาหารที่ศูนย์ฯ คิดเฉลี่ยคนละ 15 บาทต่อวัน

การเรียนการสอน

ศูนย์ฯ มีหลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐานตอนต้นและตอนกลาง สำหรับให้เด็กนักเรียนไปตามขั้นตอน ขณะเดียวกันก็มีหลักสูตรสามัญในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ของการศึกษา นอกโรงเรียน (กศน.) ด้วย โดยมีครูจาก กศน. มาสอนสัปดาห์ละ 1 วัน (3 ชั่วโมง) วิชาที่เรียนแบ่งเป็น 5 หมวดคือ สังคมศึกษา ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ พละนาฏย และวิชาชีพในส่วน of วิชาชีพนั้นก็มี การเรียนวิชาชีพเกษตรกรรม วิชาอาหาร วิชาการตัดเย็บและผ้า วิชางานประดิษฐ์

เด็กทั้งหมดจะใช้ชีวิตกินนอน ณ ศูนย์ฯ แห่งนี้ คล้ายๆ โรงเรียนปอเนาะ ระยะเวลาการเรียนการสอนแบ่งเป็น 2 เทอมต่อหนึ่งปีการศึกษา และใช้ปฏิทินทางจันทรคติกำหนดวัน เวลาเรียน เดือนถือศีลอดหยุด 1 เดือน เดือนเมาลิดหยุด 10 วัน

สภาพความเป็นอยู่

เท่าที่สังเกตสตรีที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ หน้าที่ตาแจ่มใสค่อนข้างร่าเริง แสดงให้เห็นถึงสุขภาพจิตที่ดี เด็ก ๆ มีการรวมกันเป็นกลุ่มประมาณ 8 - 10 คน ต่อกลุ่ม โดยที่มีหัวหน้ากลุ่มคอยดูแล และมีครูประจำกลุ่มละ 1 คน ทุกวันเสาร์เป็นวันจัดกิจกรรมของเด็ก ๆ ซึ่งมีทั้งการอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน มีการฝึกปราชัย มีได้วาทิ โดยที่คิดหัวข้อกันเอง และอาจมีกิจกรรมอื่นตามที่จะมีการตกลงกัน

การเรียนการสอนของศูนย์ฯ จะมีทั้งภาคเช้า - ภาคบ่าย โดยที่เด็กบางกลุ่มจะเรียนเฉพาะช่วงเช้า บางกลุ่มเรียนเฉพาะช่วงบ่าย ดังนั้น เด็กที่มีอายุพอสมควรที่จะดูแลตัวเองได้ และมีวุฒิภาวะจะได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานนอกศูนย์ฯ ในช่วงที่ไม่มีเรียนได้ เงินค่าจ้างที่ได้รับ ทางศูนย์ฯ กำหนดว่าต้องช่วยเหลือเพื่อนหรือน้องหนึ่งคนเป็นค่าอาหาร แล้วแต่จะให้ใคร ในกรณีที่มิญาตินำอาหารหรือขนมมาเยี่ยม อาหารหรือขนมนั้นจะไม่กินคนเดียว แต่จะต้องมาแบ่งปันให้เพื่อนๆ ด้วย โดยวิธีการเช่นนี้ เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเข้าใจ นอกจากนี้ เด็ก ๆ ยังรู้จักดำเนินธุรกิจขนาดเล็ก โดยรวมกลุ่มกันทำหัวหอมเจียวส่งไปขายในตลาดให้แก่ร้านอาหารที่ขายซูบเนื้อ โดยทุนดำเนินการครั้งแรก ทางค่ายอิงคยุทธเป็นผู้ออกทุนในการซื้อขายหัวหอมให้รวมทั้งเชิยงและมิตด้วย

เมื่อได้เงินก็นำเงินนี้มาเป็นทุนหมุนเวียน ถ้าไรก็ได้ก็แบ่งให้แก่สมาชิกที่มีส่วนร่วมกันทำ นับว่าเป็นการสอนวิชาการจัดการจากการปฏิบัติจริง

อย่างไรก็ตาม หอนอนค่อนข้างจะคับแคบ เมื่อเทียบเด็กกว่าร้อยละ ๕๐ นอนเรียงกันเป็นแถวบนเสื่อ มีชั้นเหล็กหุ้มพลาสติกเตี้ยๆ ใ่วางของใช้ส่วนตัวพวกเสื้อผ้า วางเรียงชิดฝาทั้งสองด้านเป็นแนวตลอดฝาอาคารนอน ในระยะยาว เมื่อศูนย์ฯ มีทุนดำเนินการมากกว่านี้ เข้าใจว่าคงขยับขยายสร้างอาคารให้พอเพียงแก่เด็กในอุปการะให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

นับได้ว่าศูนย์ฯ แห่งนี้เป็นเสมือนการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชนของชาติ ในอันที่จะใช้ศาสนาเป็นทางนำชีวิต ขณะเดียวกันเด็กๆ ก็มีโอกาสดูฝึกฝนวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยให้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ กิจกรรมในลักษณะเช่นนี้สมควรที่สังคมจะสนับสนุนและส่งเสริมให้ดำรงอยู่ต่อไป

ระวีวรรณ ชุ่มพฤษ : เรื่อง กมลทิพย์ ศิริชาติ : ภาพ
 รุสมิแล ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2536 หน้า 12 - 15

We care Helping hands

There is a Muslim teaching that says "be the hand on the top rather than the hand below"

Maryam Samoh, the founder of the Muslimah Center of Pattani for young woman who are orphans or destitute in the southern province, love to challenge her students to say what they think the phrase means.

She lets them discuss it before revealing the hidden meaning of the phrase. That the hand which dose the giving will always be on top of the hand that does the begging. And God wishes his followers to give more than to take.

A devout Muslim, Mrs. Maryam, 50, knows this teaching by heart for her hands have done both.

When she was young, her parents could not afford for her to continue studying after secondary school. But her wish to continue in a religious school was too strong to accept this easily.

As the eldest daughter - with seven younger siblings - she told her parents she would work for her education fees, but she wanted their blessing to allow her to pursue her education.

"It was a real struggle for children in a poor family like me to be able to continue a proper education as I wished" said Mrs. Maryam.

In 1969, she was accepted into Yayasan Pengajian Tinggi Islam Kelantan, a religious school in Malaysia, where she could complete grade 10, the highest level of Muslim religious study.

"As the day for me to depart to Malaysia was due, I had only one bath in my pocket. I had to borrow money from the school where I was teaching (Satri Pattana Suksa School) and I received 1,000 bath for my traveling fees" said Mrs. Maryam, now a mum of four.

From then on she never asked for money from home. She worked as maid, babysitter and teacher while she studied to try and make ends meet.

Teachers at the Malaysian school also helps provide financial support until she completed her studied in 1974. (The religious study combines religious texts and other formal school subjects like geography, health education, mathematics and even inheritance dividing.)

Mrs. Maryam greatly appreciated everyone who had given her so much support and she told herself she would do anything to give that support back.

When she returned home she taught at various schools. And at the same time she persuaded a group of her close friends to start a project to provide educational support to orphans and poor Muslim children.

"I knew there were many children out there who needed help just like me," Mrs. Maryam said.

"At first our group had 15 members. Since we all came from similarly poor backgrounds, the cost to start was a problem but we agreed we wouldn't give up" said Mrs. Maryam.

In 1984 the group decided to start a pre-school center. From the tuition fees the school earned they started to save money to buy a plot of land for their project.

After a few years of slow fundraising, the group finally concluded each of them would find 20,000 baht in addition to the money already raised to get the project off the ground.

With additional donations from their friends in Malaysia, the group bought a seven-and-a-half raise plot at Bana sub-district in Pattani Muang District for 400,000 baht.

A multi-purpose two-storey brick and wooden building was constructed and members began looking for young woman who urgently needed their help.

The center started with 25 students in 1990 and now cares for 119 students in aged between 12 and 20. The students usually stay for five years until they complete grade 4 religious studies and the non-formal study of mor 3 (secondary school). No tuition fees are required.

A five-by-ten meter room on the upper floor serves as the classroom while other rooms serve as dormitories. A small space on the ground floor is a tiny office.

The students are divided into four groups, with each group taking a corner of the same classroom, sitting on the floor in their uniforms which include the traditional Muslims veil or hijab. Although there are no chairs or desks, the school has brought new hope for many young women.

A Pattani native, Maehsong Kuteh, 16, was an outstanding student although she had to work to help support her family in which there was 10 children. At harvest time she worked in the rice fields for 30 baht a day and at other times she tapped rubber trees.

She was distraught when her parents asked her to leave school after she completed prathom six, three years ago. A teacher who knew the center took her there and she was accepted.

An active young woman who studies hard, Miss Maehsong was voted head of the 119 students.

"When I first came, it was hard for me to get up so early in the morning. But now I'm happy and glad to have the chance to continue my studies. I hope to complete grad 10 of religious study and teach" Miss Maehsong said.

Pasiya Radaeng worked as a fruit vendor after leaving school with grade two a few years ago. A teacher in Pattani's Yarang District brought her to the school three years ago.

"I've learned more here and also I've been taught how to be self-sufficient. I can make things I never could. I can cook, care for fish and ducks and I know how to sew and make batik. If I left school, I could earn a living to support my family. The teachers have taught me to have confidence" said Miss Pasiya.

Nuramah Arong, 19, came from Narathiwat. Her mother died and her father's small earnings from tapping rubber trees were too meager to provide a comfortable life and education for his five children. Her aunt brought her to the center when she was 12 after he completed compulsory education.

"I'm glad I got the change to continue my studies here" said Miss Nuramah, who is the only one in her family to get higher education.

She finished last year, but wanted to continue her religious studies further. The center has allowed her to stay. She earns some income by sewing Muslim veils and making handicrafts to cover her tuition fees.

"I'd like to continue my non-formal education too. But I need extra income to realize my wish" she said

She hopes when she completes her studies, she can help support her younger siblings back home.

The center runs on 25,000 baht per month - a very limited budget. This money includes a salary for seven teachers who get 1,000 to 1,500 baht a month, and other running costs like water and electricity bills and food.

Meals are simple. Breakfast is *khaoyam*. And lunch leftovers are often reheated for dinner.

"If we have fish, we share two fish for five people. If there is chicken, we make sure each of us enjoy one small piece" one student said.

Since they have a flock of accepted into the school are asked to provide eight liters of rice and some pocket money for products like soap and detergent. But those who cannot afford even these simple requests are not turned away.

"We would like to increase the teachers salary but can't do right now" said Mrs. Maryam.

The students get up at 4.30 a.m. for dairy prayers and to read the Koran. Then they do chores such as cleaning the rooms and watering trees. Then they take a bath and have breakfast.

Morning classes start at 8.15 a.m. with religious studies and the afternoon session is for the non-formal curriculum.

Vocational training includes batik and dress-making, which are taught by experts from the Vocational Development Center in Pattani and the Continuing Study of Prince of Songkhla University (Pattani campus).

The students make batik, key chains and hijab for sale. This provides extra income for themselves and the center. But money is tight and extra development demands a bigger budget.

The classroom roof leaks when it rains and the dormitory on the first floor floods. And extra sleeping space is needed to allow increased student numbers.

"And sometimes it would be really nice to have a desk to sit at" said Asanah Wangni from Songkhla.

"We raise funds by having a charity tea party once a year. Those who visit us also give donations and those who know about our project also provide support" said Mrs. Maryam. "We collect support little by little, so it takes years before we can make any big developments to the center.

"We'd like to see the students have a library as well as better education kits and better living quarters.

Saripa Doloh has been teaching at the center for nine years. Through the salary is low, she says is happy to be with the children. "They talk to me when they have a problem. I'm glad I can give them some consolation. It's a warm experience between us."

She has also learned much from skill training sessions.

Mrs. Maryam comes to the center twice a week. Altogether she teaches at 19 institutes in the four provinces in a month, as well as attending meetings concerning women and children's issues and political matters. Her workload means constant traveling and working seven days a week.

"I love to do it. It gives me happiness" said Mrs. Maryam "The core of our project is to teach the students to be self-sufficient and to be willing to help others who are less fortunate. So far 300 girls have completed their studies at our center.

"And I hope at least some teachings will stay with the students when they leave us to pursue their own lives" said Mrs. Maryam.

Info for donations :

- Name of organization : The Muslimah Center of Pattani
- Address : 45 Moo 1 , Bana sub-district , Maung District , Pattani 94000
- Contact person : Mrs. Maryam Samoh
- Tel : (073) 333-837
- Savings Account : 2670615844 , Bangkok Bank, Pattani branch. Or Send a cheque payable to the Post Publishing Public Company Limited. Address it to Kusuma Mintakhin, Editorial Manager, 136 Na Ranong Road, off Sunthorn Kosa, Klong Toey, Bangkok 10110. Her 240-3700 ext 3224-5. Please include your name and address with your check so we can send you a receipt.

"We Care" is a fortnightly series honoring people who unselfishly help others so we can make more people aware of their efforts. Fax We Care on 240-3668 on call 240-3700 ext 3208 or 3212. Email can be sent to : <sanitsuda@bangkokpost.net>

มัธยม สามะ ครูผู้พิศคน เพื่อ ... เด็กกำพร้า

ถ้ามีเงิน 25,000 บาทอยู่ในมือ คุณจะซื้อหรือทำอะไรได้บ้าง? เอาเงินฝากแบงก์กินดอกเบี้ย ปลอยกู้ถอยมอเตอร์ไซด์มือสองสักคัน เล็งโทรศัพท์มือถือรุ่นล่าสุดสักเครื่อง หรือสนใจทีวีจอแบนขนาด 29 นิ้ว ที่ลดราคาสุดๆ แต่ที่ปัตตานี เงิน 25,000 บาท เลี้ยงคุณ 100 กว่าคนได้เป็นเวลาถึงหนึ่งเดือน !!!

เมื่อครั้งที่ยังเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยทางศาสนาที่ประเทศมาเลเซีย มัธยม สามะ หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่าอาจารย์มัธยม มีความฝันว่าเมื่อจบออกไปแล้ว จะต้องทำงานให้กับสังคม ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง โดยเฉพาะการช่วยเหลือเด็กๆ ที่ยากลำบาก

วันนี้ ... ด้วยวัย 48 ปี ในฐานะของคุณแม่ลูกสี่และครูสอนศาสนา เธอคือหัวเรี่ยวหัวแรงคนสำคัญผู้ก่อตั้ง "ศูนย์เด็กกำพร้ายากจนและเด็กยากจนอนาถา" ซึ่งตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

การสอนศาสนาของอาจารย์มัธยม เป็นการสอนด้วยความศรัทธาอย่างแท้จริง เพราะที่ไหนให้คำรด คำตอบแทนกับรับ ที่ไหนไม่มีให้ก็ไม่ว่าอะไร เธอต้องเดินทางไปสอนศาสนาตามหมู่บ้านต่างๆ เกือบทุกวัน ประมาณ 20 แห่งในแต่ละเดือน เพื่อสืบทอดศาสนาตามแนวทางขององค์อัลเลาะห์

ศูนย์พัฒนาเด็กกำพร้ายากจนและอนาถา จัดตั้งขึ้นในปี 2533 โดยอาจารย์มัธยม และเพื่อนพ้องของเธอทั้งในประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย และการสนับสนุนอย่างแข็งขันของอาจารย์ผู้เป็นสามี ด้วยความมุ่งหวังที่จะช่วยเหลือเด็กๆ ที่ยากลำบากหรือเด็กกำพร้าหญิงที่ไม่มีใครดูแลในชุมชนมุสลิม

ในระยะแรกเริ่มนั้น เธอนำเด็กมาอุปการะสงเคราะห์ให้เล่าเรียนเพียงสองคน ต่อมาจึงเริ่มเปิดเป็นศูนย์ฯ เอบอกว่าตอนที่เปิดก็ไม่มี ความมั่นใจอะไรว่าจะทำได้แค่ไหน

"... เราลองเปิดดู ถ้าพระเจ้าอนุญาตให้เราทำ เราคงทำได้..." เธอบอก

หลังจากนั้น เธอก็ยืมเงินคณะกรรมการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพื่อนๆ ของเธอมา 400,000 บาท เพื่อซื้อที่ดิน 7 ไร่ 2 งาน เพื่อใช้เป็นที่ตั้งศูนย์ฯ และพระเจ้าก็อนุญาตอย่างเธอว่า เพราะเด็กเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ จนปัจจุบัน มีเด็กรวมทั้งสิ้นกว่า 100 คน จากชุมชนมุสลิมต่างๆ ทั่วประเทศ ทั้งในภาคใต้และกรุงเทพมหานคร เด็กๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่อายุ 13 ปีขึ้นไปจนถึง 20 ปี โดยประมาณ แต่ทั้งนี้ ก็ยังมีเด็กเล็กๆ อยู่จำนวนไม่น้อย เด็กที่มีอายุต่ำสุดคือ 5 ขวบ

อาจารย์มัธยมบอกว่าในแต่ละปี จะมีเด็กที่ผ่านศูนย์ฯ แห่งนี้ออกไปเรียนต่อบ้าง ไปประกอบอาชีพบ้างประมาณ 25 - 30 คน ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

เด็กๆ อยู่กินอย่างไรในศูนย์ฯ แห่งนี้

ศูนย์ฯ นี้เปรียบเหมือนกับโรงเรียนประจำ คือเด็กๆ จะพักและเรียนหนังสืออยู่ในศูนย์ฯ ซึ่งเป็นการเรียนทางศาสนา โดยจะเริ่มเรียนกันตั้งแต่ 2 โมงเช้าไปจนถึง 11.30 น. ช่วงบ่ายจะเป็นการฝึกอาชีพ เช่น เย็บผ้า และการศึกษาคัมภีร์อัลกุรอาน การเรียนจะหยุดในวันศุกร์และเสาร์ กับข้าว กับปลา และการดูแลภายในศูนย์ฯ ทั้งหมด เด็กๆ จะช่วยกันทำงาน

เด็กที่มาอยู่ในศูนย์ฯ จะมีทั้งเด็กกำพร้าและเด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจน โดยการติดต่อผ่านคณะกรรมการของศูนย์ฯ เด็กที่มาอยู่ที่ศูนย์ฯ ถ้าครอบครัวยังมีความสามารถให้ความช่วยเหลือได้ จะต้องช่วยสมทบข้าวสารคนละ 8 ลิตรต่อเดือน เพื่อให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กด้วย

"... แต่ส่วนใหญ่จะไม่มีให้ เพราะความยากจน ซึ่งเราก็ไม่ได้ว่าอะไร แต่ก็แจ้งบอกให้ครอบครัวทราบว่าจะควรให้เงินเด็กๆ ติดกระเป๋ามาบ้าง เป็นค่าสบู่ ค่าขนม ..."

อาจารย์มัธยม กล่าวอย่างอ่อนโยน ครูที่สอนเด็กจะเป็นครูสตรีทั้งหมด ซึ่งมีกันอยู่ 7 คน โดยครูทุกคนจะกินอยู่ร่วมกับเด็กๆ ภายในศูนย์ฯ แห่งนี้

ทราบไหมว่า ครูที่ต้องดูแลเด็ก 100 กว่าคนในศูนย์แห่งนี้ ได้รับค่าตอบแทนอย่างไร?

คนที่ได้รับค่าตอบแทนสูงสุด คือเดือนละ 1,500 บาท นอกจากนั้นส่วนใหญ่ก็เดือนละ 1,000 บาท หรือน้อยกว่านั้น

เรื่องค่าตอบแทนครูนี้ เป็นเรื่องที่อาจารย์มัยยัมเป็นห่วงมากที่สุด เพราะด้วยค่าตอบแทนเท่านี้ ถ้าไม่มีจิตใจที่เสียสละจริงๆ ก็ยากที่จะอยู่ได้ยาวนาน แต่ศูนย์ฯ ก็ไม่มีเงินมากพอที่จะเพิ่มค่าตอบแทนให้ครู

“... เราต้องใช้เงินประมาณเดือนละ 25,000 บาท จึงจะทำให้ศูนย์ฯ ดำเนินการต่อไปได้ เงินจำนวนนี้ หมายถึงค่าอาหารของทุกคน ค่าตอบแทนครู และค่าดำเนินการทุกอย่าง”

“...ในส่วนของค่าอาหาร เดิมทีต้องใช้วันละ 200 บาท แต่พอเศรษฐกิจรัดตัวอย่างตอนนี้ ต้องเพิ่มเป็นประมาณวันละ 300 บาท สำหรับค่าอาหารของคน 100 กว่าคน อยากจะปรับเพิ่มมากกว่านี้ แต่ตอนนี้ยังทำไม่ได้ คงต้องอดทนกันไปก่อน..”

ตอนที่ออกไปสอนตามหมู่บ้านต่างๆ เธอก็บอกข่าวให้ชุมชนนั้นๆ ช่วยเหลือศูนย์ฯ ที่เธอช่วยอยู่นี้ด้วย ทั้งในรูปของเงินและสิ่งของบริจาคต่างๆ เช่นเดียวกับคณะกรรมการก็ต้องคิดกันอยู่ตลอดเวลาว่าจะหาเงินมาให้ครบเดือนละ 25,000 บาท ได้อย่างไร

เด็กๆ จะมาอยู่ประมาณสัปดาห์แล้วออกไปประกอบอาชีพ หรือเรียนหนังสือต่อ อาจารย์มัยยัมบอกว่า สิ่งที่ศูนย์ฯ ต้องการคือ ให้เด็กเหล่านี้สามารถออกไปทำมาหาเลี้ยงชีพได้

ล่าสุด ศูนย์ฯ ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนชุมชน เพื่อนำมาเป็นทุนในการเลี้ยงปลาและเลี้ยงเป็ด เพื่อที่จะเป็นอาหารของเด็กๆ ในศูนย์ โดยได้รับการสนับสนุนมาประมาณ 500,000 บาท นอกจากนี้ศูนย์ฯ ยังเปิดร้านขายเสื้อผ้าที่นักเรียนตัดเย็บ เพื่อเอากำไรมาเป็นค่าใช้จ่ายของศูนย์ฯ อีกด้วย

กิจกรรมของร้านดูท่าจะไปได้ดี เพราะล่าสุดมีการสั่งซื้อชุดนักเรียนมุสลิม (ฮิญาบ) เข้ามาจำนวนมาก จากโรงเรียนมุสลิมต่างๆ ในเขตยะลาและปัตตานี แม้ว่าทางศูนย์ฯ จะยังไม่มีเงินมากพอที่จะซื้อผ้าและอุปกรณ์การตัดเย็บมาดำเนินการผลิตให้ทัน และพอเพียงกับยอดสั่งซื้อที่มีเข้ามาก็ตาม

ถ้าจะมองไปในอนาคต ครูผู้พิศน เช่น อาจารย์มัยยัม คาดหวังอะไรมากที่สุด

เธอกล่าวว่า เธอปรารถนาที่จะให้ “ลูกๆ” ของเธอได้เรียนหนังสือจบโรงเรียนศาสนา (ถึงชั้น 10) และจบชั้นมัธยม 6 ในสายสามัญ เพื่อที่อนาคตของพวกเขาจะได้แจ่มใสมากขึ้น แต่การเรียนศาสนาไปถึงขั้นนั้น ทำทางจะยากอยู่ เพราะต้องใช้ครู ใช้บุคลากรจำนวนมาก ส่วนทางสายสามัญอาจเป็นไปได้ เพราะได้ร่วมมือกับทางการศึกษาออกโรงเรียนจัดหาครูมาสอนให้ในช่วงเย็น

ผู้หญิงคนหนึ่งกับเพื่อนๆ ของเธอผู้ศรัทธาในศาสนาในพระเจ้า ลงมือทำงานเพื่อแบ่งปันชีวิตที่ดีกว่าให้กับเด็กๆ ที่ถูกทอดทิ้งให้มีชีวิตอยู่อย่างยากลำบากตามชุมชนต่างๆ และได้ช่วยเด็กๆ เหล่านั้นไปแล้วกว่า 300 คน

ที่ศูนย์เด็กกำพร้าฯ เด็กๆ กว่า 100 คน และครูของพวกเขา ต้องมีชีวิตอยู่ให้ได้ด้วยค่าอาหารวันละ 3 บาทต่อคน

“ถ้ามีเงิน 25,000 บาทอยู่ในมือ คุณคิดว่าจะใช้หรือทำอะไรดี ???”

**ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนจังหวัดปัตตานี
รอคความเมตตาจากผู้ใจบุญบริจาคเงินสร้างที่พัก**

เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า เป็นคำกล่าวที่ติดหูกันมาถึงทุกวันนี้ และเด็กวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้าหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ที่จะช่วยกำหนดด้วยเช่นกัน ปัจจุบันจะพบว่ามีเด็กจำนวนไม่น้อยที่เป็นเด็กมีปัญหา และส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ไม่เคยตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ที่แท้จริงของตัวเอง

ขณะเดียวกันก็มีผู้ใหญ่อีกจำนวนมากที่ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ ดังเช่น วศิน - มะแยะ สาเมาะ สองสามีภรรยา ผู้ให้กำเนิด "ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจน" ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ 1 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ห่างจากตัวเมืองประมาณ 4 กิโลเมตร ทั้งคู่มุ่งมั่นเพื่อจะพัฒนาเยาวชนหญิงที่กำพร้ายากจน ขาดโอกาสทางการศึกษาให้มีคุณภาพที่ดี บนหลักการของศาสนาอิสลาม

ประธานศูนย์ฯ กล่าวว่า ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนเกิดจากการรวมตัวของนักศึกษาหญิงที่ได้รับปริญญาตรีจากต่างประเทศ ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2533 เป็นเวลากว่า 5 ปีแล้ว โดยมีอาคารถาวรจำนวน 3 อาคาร คือ อาคารประกอบอาหาร อาคารประกอบศาสนพิธี และอาคารหอพักนักเรียน ปัจจุบันมีเด็กหญิงที่อยู่ในอุปการะ 103 คน ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุ 10 - 16 ปี เป็นเด็กที่มาจากจังหวัดปัตตานี สตูล ยะลา นราธิวาส และกระบี่ ศูนย์ฯ จะเลือกสรรเฉพาะเด็กที่ยากจน ขาดพ่อแม่ผู้ปกครอง และเด็กที่ย้ายมานับถือศาสนาอิสลาม โดยจะรับอุปการะให้การศึกษาทั้งวิทยาศาสตร์ วิชาสามัญ และวิชาชีพ

ทุกวันนี้ ศูนย์ฯ ต้องแบกภาระประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน ปัญหาสำคัญคือขาดที่อาศัย ห้องนอนของเด็กคับแคบ ศูนย์ฯ มีโครงการจัดสร้าง แต่ยังขาดงบประมาณสนับสนุน

หากใครผ่านเข้าไป จะพบว่าเด็กน้อยทำที่ราเร้ง แววดาแจ่มใส กำลังรอคอยความหวังจากผู้ใจบุญ

ข่าวสด 4 กุมภาพันธ์ 2538

สิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถาบ้านสุโขทัย

ขอความสันติจงมีแด่พี่น้องมุสลิมทุกท่าน อัลฮัมดุลิลลาฮฺ ขอซูโกรต่อเอกองค์อัลลอฮฺ (ซ.บ.) ที่ได้ให้เราจัดเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ได้สำเร็จด้วยดี และตอนนี้ให้ชื่อว่า "สิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นในศูนย์ฯ" แท้จริงกำหนดการต่างๆ อัลลอฮฺ (ซ.บ.) เป็นผู้กระทำทั้งหมดและดังนี้เช่นกัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในศูนย์ฯ แห่งนี้ ก็เกิดขึ้นจริง เพราะอัลลอฮฺ (ซ.บ.) เป็นผู้มีความสามารถยิ่ง อัลฮัมดุลิลลาฮฺ อินชาอัลลอฮฺ เราหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้ให้ประโยชน์แกผู้อ่านจากหนังสือเล่มนี้ ด้วยسلامและดูอา

ได้จักรเย็บผ้าโดยไม่คาดคิด

ประมาณปี 2539 อาจารย์มรียัมคิดถึงเรื่องที่จะหาจักรให้เด็ก ๆ ในศูนย์ฯ ผึกเย็บผ้า แต่คิดไม่ออกว่าจะหาได้อย่างไร เพราะในเวลานั้น ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา ยังไม่เป็นที่รู้จักกว้างขวาง อีกทั้งคณะกรรมการไม่มีประสบการณ์ที่จะติดต่อผู้มาบริจาค ขณะนั้น ชุมชนรอบข้างก็ไม่เห็นความสำคัญของศูนย์ฯ แต่อย่างใดเลย อัลลอฮฺเท่านั้นผู้ทรงรอบรู้และเมตตายิ่ง ได้ส่งข่าวสองท่านมา ท่านหนึ่งมาจากประเทศไทย และอีกท่านหนึ่งมาจากประเทศมาเลเซีย

ในเช้าวันหนึ่ง ทั้งสองท่านเดินมาหาอาจารย์มรียัม พร้อมกับถามว่า "ที่นี่หรือเป็นศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา"

อาจารย์มรียัมก็ตอบอย่างปิติยินดีว่า "ใช่ค่ะ ที่นี่แหละคือศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา"

ท่านทั้งสองก็ยิ้มอย่างพอใจ หนึ่งจากท่านทั้งสองก็ถามขึ้นว่า "ตอนนี้ศูนย์เด็กกำพร้าฯ นี้ต้องการอะไรมากที่สุด ที่คิดว่าจำเป็นมากที่สุด"

อาจารย์มรียัมตอบอย่างไม่ต้องคิดมาก และด้วยความซูโกรต่ออัลลอฮฺอย่างยิ่งว่า "ต้องการจักรเย็บผ้าค่ะ"

ทั้งคู่ก็ถามอย่างไม่รีรอเช่นกันว่า "ต้องการกี่คันครับ"

อาจารย์มรียัมตอบว่า "สามคันค่ะ" แล้วสองท่านก็สอบถามราคาจักร อาจารย์ก็กะประมาณว่า คันละ 5,000 บาท ท่านทั้งสองจึงปึกเงินนับและส่งเงินตามจำนวนค่าจักรสามคัน รวม 15,000 บาท สร้างความตื่นเต้นใจแก่อาจารย์มรียัม ไม่อาจบอกได้ว่าดีใจแค่ไหน

ด้วยอารามที่ตกตะลึงตื่นเต้น ทำให้อาจารย์มรียัมถามผู้มีจิตใจกว้างขวางสองท่านนั้น เป็นใครมาจากไหน กระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่ทราบว่ทั้งสองเป็นใคร มาจากส่วนไหนของประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย

จะอย่างไรก็ตาม ขอให้อัลลอฮฺทรงตอบแทนคุณงามความดีของท่านทั้งสอง (อัลฮัมดุลิลลาฮฺ)

ณ ศูนย์กลาง กทม.

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในต้นปี 2534 อาจารย์ยวดีน และอาจารย์มรียัม ได้เดินทางไปเยี่ยมเยียนพี่น้องที่กรุงเทพฯ พร้อมทั้งหาเงินบริจาคเพื่อสร้างโรงอาหารใหม่แก่ศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา ที่ปัตตานี

เมื่อถึงศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ก็ได้พบเพื่อนคนหนึ่งชื่อยามีละห์ และได้ทักอาจารย์มรียัมว่า "กะแยะเอาก้วยเดี่ยวไปฝากละห์หรือคะ"

อาจารย์มรียัมค่อนข้างงุนงงพร้อมกับถามว่า "ละห์ว่าอะไรนะ กะยังไม่ได้ไปที่บ้านยามีละห์เลยกะเพิ่งมาถึง ยังไม่ได้ไปไหน"

ยามีละห์ ก็ทำหน้าแปลกใจพร้อมกับเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

“เมื่อวานมีคนใส่ชุดสีดำไปแถวๆ บ้านละห์ ถามหาบ้านของยามีละห์ เมื่อพบแล้วก็ถามหายามีละห์ โดยในขณะนั้น ยามีละห์ไม่อยู่บ้าน ผู้หญิงคนนั้นก็บอกว่าตนเป็นกะแยมมาจากปัตตานี ยามีละห์เคยไปนอนบ้านกะแยมเมื่อก่อน” ผู้หญิงคนนั้นก็ฝากถ้วยเดียวพร้อมกับฝากสลามไว้กับคุณแม่ของยามีละห์

ทุกคนที่ฟังอยู่ก็งงยิ่งนัก เพราะครอบครัวอาจารย์มัยยัมยังไม่ได้ออกไปไหนตั้งแต่มาถึงกรุงเทพฯ จนถึงบัดนี้ก็ยังมีคำตอบว่าผู้หญิงชุดดำนั้นเป็นใคร อัลลอฮูเท่านั้นผู้ทรงรอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวันนั้น

ปลาขึ้นมาจากบึงโดยไม่ได้เลี้ยง

อัลลอฮูเป็นผู้สร้างโลกนี้ และอัลลอฮูเป็นผู้ให้ชีวิต (สิ่งบริโภครและอุปโภคที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์) อัลลอฮูผู้ทรงเมตตาแก่บ่าวทุกชนชั้น ตราบใดที่มีชีวิต มนุษย์ก็จะมีชีวิตในโลกนี้ ดังนั้นผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วนั้น แท้จริงชีวิตที่อัลลอฮูเตรียมไว้ให้เขาได้หมดไปแล้ว เขาจำเป็นต้องจากโลกนี้ไปยังโลกหน้าอาคีรัต ในเมื่อชีวิต อัลลอฮูสร้างมาก็ไม่ใช่เรื่องแปลกที่อัลลอฮูจะให้ปลาขึ้นมาจากบึงโดยไม่ได้เลี้ยง

เรื่องนี้เกิดขึ้นประมาณปี 2538 ในเวลานั้นทางศูนย์ฯ ได้รับการทดสอบจากอัลลอฮู โดยมีกับข้าวกินนอกจากผักบุงที่ผัดกิน 3 วันติดต่อกัน วันที่สามนั้นฝนตกพราๆ ผู้เล่าไม่แน่ใจว่าเป็นวันศุกร์หรือวันเสาร์ เพราะเป็นวันสุลฎันดาห์ เด็กๆ กำลังเล่นน้ำฝนอยู่

จู่ๆ ก็มีเสียงเรียกจากบรรดาเด็กๆ ว่า “จะจู๋ๆ (จู๋) มีปลาขึ้นที่ริมบึง” เป็นมาความรู้สึกตื่นเต้นใจอย่างเหลือล้น และเป็นสิ่งที่ไม่คาดคิดว่ามันจะเป็นไปได้ หลังจากนั้นจึงตอบว่า “จับมันซิ!”

เด็กๆ ก็ถามว่า “จะจับได้อย่างไร ก็มันมากเหลือเกิน”

จะจู๋เลยชวนเด็กๆ หลายคนไปจับปลากันอย่างสนุกสนาน ตื่นเต้น และมีความสุข ปลาเหล่านั้นสามารถทำกับข้าวให้เด็กๆ ทุกคนนานถึงสามวัน

ด้วยความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮู ผู้ทรงรอบรู้และเมตตากรุณาเด็กๆ ในศูนย์ฯ ได้มีอาหารรับประทาน และพวกเขาไม่ลืมที่จะซูโกร (ขอบคุณ) อัลลอฮู อีกครั้ง

มีผู้ช่วยไขข้อข้องใจของผู้นำชุมชนโดยไม่คาดฝัน

เมื่อประมาณปี 2538 มีเพื่อนผู้นำชาวบ้านสุหรั่งอยากมารู้จักศูนย์เด็กกำพร้า และได้มาหาผู้นำชาวบ้านคนนั้น แล้วทั้งคู่ก็มาถึงที่ศูนย์ฯ

ขณะนั้นอาจารย์มัยยัม สาเมาะ นังอยู่ใต้ต้นขนุนหน้าอาคารเก่า ทั้งสองคนก็มุ่งมาหา และถามว่านี่หรือบ้านศูนย์ฯ และถามถึงความเป็นมาของศูนย์ฯ อย่างละเอียดและสนใจอย่างยิ่ง แล้วเพื่อนของผู้นำชาวบ้านก็กล่าวว่าคนที่ทำงาน อุทิศตนเพื่อสังคมและประสบความสำเร็จถึงขั้นนี้ ย่อมมีคนอิจฉา และคอยจับผิดตลอด ซึ่งเป็นเรื่องที่หนีไม่พ้น และขอบอกว่าเราต้องอดทน เราต้องต่อสู้ เราต้องมุ่งไปสู่เป้าหมายที่เราตั้งใจไว้ ถึงแม้ว่าผู้คนรอบข้างจะกล่าวหา จะขัดขวาง ก็เปรียบเสมือนคลื่นพายุที่พัดกระหน่ำก็เป็นธรรมชาติ อัลลอฮูสร้างไว้แล้วก็เป็นธรรมชาติของชนชาติมลายู ที่ทนเห็นคนอื่นเหนือกว่าหรือดีกว่าไม่ได้ เขาไม่สบายใจที่จะเห็นอย่างนี้ ผิดกับชนชาติอื่นๆ ให้ความช่วยเหลือหรือส่งเสริมให้ดีขึ้นหรือสูงขึ้น

หลังจากที่พูดคุยและฟัง ทำให้อาจารย์มัยยัมมีกำลังใจที่จะทำงานต่อไป ก็นึกถึงสุภาชีตมลายู มีบทหนึ่งว่า

“ไม่ยากให้ลมพัดกระหน่ำ

ก็จงอย่าให้เป็นส่วนยอดของต้นไม้

ไม่ยากให้คลื่นซัดไซ้

ก็จงอย่าสร้างบ้านริมฝั่งทะเล”

และขณะนั้นอาจารย์มัยยัม สามารถสังเกตเห็นใบหน้าที่บ่งบอกความไม่พอใจจากผู้นำชุมชนคนนั้น เพราะเขาไม่ทราบว่าเป็นเพื่อนของเขานั้นจะมาพูดเช่นนั้น เพราะจริงๆ แล้ว เขานั้นเองที่เป็นคนหนึ่งที่ไม่นับสนุนการสร้างศูนย์ฯ แห่งนี้

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้อาจารย์มัยยัม ยิ่งมั่นใจว่าอัลลอฮฺทรงทราบและรอบรู้ ว่าบ่าวของอัลลอฮฺไม่มีความสามารถที่จะตอบโต้หรือป้องกันตัวเองได้ อัลลอฮฺก็ส่งคนมาช่วยเคลียร์และแก้ไขความเคลือบแคลงและสร้างจิตสำนึกหัวใจของผู้นำชุมชนคนนั้น

จะฝากความหวังให้กับใครดี

ประมาณปี 2538 มีครูวิชา สุพัญญู ได้มาปรึกษากับอาจารย์มัยยัม สาเหาะ ถึงแนวทางที่จะหาเงินมาจุนเจือภายในศูนย์เด็กกำพร้าและยากจนอนาถา โดยการให้เงินเขาไปลงทุน 60,000 บาท แล้วเขาจะคืนกำไรให้ศูนย์ฯ เดือนละ 6,000 บาท อาจารย์มัยยัม ก็แสนจะดีใจและฝากความหวังไว้เต็มเปี่ยมแก่คุณครูวิชาที่จะได้รับเงิน 6,000 บาทต่อเดือน จริงอยู่ ศูนย์ฯ ได้รับเงินตามจำนวนที่ตกลงไว้สองสามเดือน ทว่าเงินกองกลางในศูนย์ฯ กลับร่อยหรอลง จนในเดือนหนึ่งมีเงินแค่ 3,000 บาท ทั้งๆ ที่ต้องจ่าย 12,000 บาทต่อเดือน

อาจารย์มัยยัม ก็เรียกประชุมฉุกเฉินบรรดาคณะครูและคณะกรรมการ แจ้งให้พวกเขาทราบว่า "เรามีเงินเพียงสามพันบาทนี้ เราจะเอาไปทำอะไรดี มติการประชุมได้ตอบเป็นเอกฉันท์ ว่าเงินนี้ไว้ซื้ออาหารแก่เด็ก ๆ ในศูนย์ฯ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ นั้นค่อยคิดกันอีกที"

เมื่อเกิดเหตุการณ์อย่างนี้แล้ว อาจารย์มัยยัมก็พิจารณาตัวเอง เมื่อว่ามีอะไรที่ตนทำลงไป ชัดกับหลักการของศาสนาอิสลามเพราะเงินไม่เคยร่อยหรอลงมากมายอย่างนี้มาก่อน

เช้าวันหนึ่ง อาจารย์มัยยัมได้เดินทางไปบรรยายที่สงขลา กับน้องชายคนที่เจิบ ก่อนนั่งรถไปสงขลา อาจารย์มัยยัมก็ได้ใช้ความคิดและค้นหาความผิดพลาดของตนเองมาตลอดทาง แล้วก็ได้คิดถึงเรื่องเงินที่ให้ครูวิชา โดยหวังเงิน 6,000 บาทต่อเดือน และมั่นใจว่าสิ่งนี้เองเป็นความผิด เพราะอาจารย์มัยยัมได้ฝากความหวังไว้กับมีคลุม (สิ่งที่อัลลอฮฺสร้าง) ซึ่งตามความจริงแล้วเราต้องฝากความหวังและขอทุกสิ่งทุกอย่างต่ออัลลอฮฺเท่านั้น

หลังจากที่คิดได้ดังนั้น อาจารย์มัยยัมได้เปลี่ยนใจโดยมอบความหวังทั้งหมดไว้กับอัลลอฮฺองค์เดียวเท่านั้น ตั้งแต่บัดนั้น ในขณะที่นั่งรถไปสงขลา เพื่อบรรยายจริยธรรมนั้น อาจารย์มัยยัมได้กะรายได้ที่จะได้รับจากการบรรยายครั้งนี้ประมาณ 2,000 บาท แต่จริงๆ แล้ว เมื่ออาจารย์มัยยัมบรรยายเสร็จ ชาวบ้านช่วยกันนับเงินได้ 4,000 บาท และยังมีคนมาบริจาคอีก ตอนที่อาจารย์มัยยัมจะขึ้นรถกลับมายังศูนย์ฯ ก็นับใหม่ปรากฏว่าได้เงินมาทั้งหมด 7,000 บาท จากที่คาดว่าจะได้ 2,000 บาท กลายเป็น 7,000 บาท

หลังจากนั้น สองวันต่อมา อาจารย์มัยยัม มีโอกาสไปสอนจริยธรรมแก่แม่บ้านที่หมู่บ้านยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ตามปกติแล้ว จะได้รับเงินบริจาคประมาณ 50 - 100 บาท หรือมากที่สุดก็ 200 บาท แต่วันนั้น อาจารย์มัยยัมได้รับเงินบริจาคถึง 2,000 กว่าบาท จนทำให้อาจารย์มัยยัมตื่นตื่น สะเทือนใจ และประทับใจ

เป็นความรู้สึกที่ไม่สามารถอธิบายได้ เพราะในใจลึกๆ นั้น ต้องการเงิน 9,000 บาท เมื่อได้เงินจากสงขลาและยามูรวมกันก็ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการอย่างไม่คาดคิดว่าจะได้เลย